

T.C

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ

**TÜRK ANAYASALARINDA HÜKÜMET BİÇİMLERİ VE 1982
ANAYASASI DEĞİŞİKLİĞİ ÜZERİNE YAPILAN
TARTIŞMALAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yusuf Can DEMİR

ŞANLIURFA – 2018

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

TÜRK ANAYASALARINDA HÜKÜMET BİÇİMLERİ VE 1982
ANAYASASI DEĞİŞİKLİĞİ ÜZERİNE YAPILAN
TARTIŞMALAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yusuf Can DEMİR

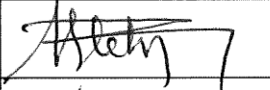

Danışman:
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TAŞTEKİN

ŞANLIURFA – 2018

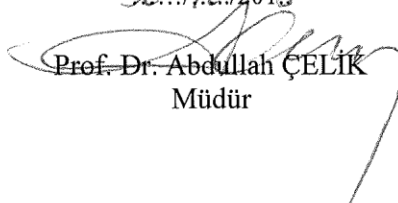
T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Kamu Yönetimi Anabilim Dalı 165232003 numaralı Yusuf Can Demir'in hazırladığı “**Türk Anayasalarında Hükümet Biçimleri ve 1982 Anayasası Değişikliği Üzerine Yapılan Tartışmalar**” konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunması, 27/09/2018 tarihinde, saat 10.00’da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

27/09/2018

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TAŞTEZİN	Basarılı	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet SARITÜRK	Basarılı	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Ahmet TERLİOĞLU	Basarılı	

Bu tezin Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

30.11.2018

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek Almıştır Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı: Yusuf Can DEMİR

Öğrenci Numarası: 165232003

Enstitü Anabilim Dalı: Kamu Yönetimi

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Başlık (Türkçe): Türk Anayasalarında Hükümet Biçimleri ve 1982 Anayasası Değişikliği Üzerine Yapılan Tartışmalar

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen yüksek lisans tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 116 sayfalık kısmına ilişkin, 07/08/2018 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı %5'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 6 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/~~tezsiz~~ lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığımı ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntılarım bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağımı gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığımı, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

27/09/2018
Yusuf Can DEMİR

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 27/09/2016

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TAŞTEKİN
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı

(İmzası)

ÖNSÖZ

Türk Anayasalarında bugüne kadar gelmiş geçmiş hükümet sistemlerinin araştırılması yapılmış olup bunların avantaj ve dezavantajları belirtilmiştir. Ülkemizde özellikle son yıllarda Başkanlık sistemi üzerine tartışmalar yaşandığı görülmektedir. Günümüzde uygulanan Parlamenter sistemin özellikleri anlatılarak Başkanlık sisteminin avantajları ve dezavantajları sıralanmıştır. Bununla birlikte Klasik Başkanlık sisteminin yanında Türk modeli Başkanlık sisteminin nelerden oluştuğunun araştırılması ve Türkiye'ye neler kazandıracığının üzerinde durulması amaçlanmıştır.

Çalışmada Başkanlık sistemi ve Parlamenter sistemle yönetilen bazı yabancı ülkelere de değinilerek bu sistemlerin o ülkeler üzerindeki etkileri de araştırılmıştır. Her ülkenin sistemi kendine has olmakla birlikte ABD'deki ve Türkiye'deki Başkanlık sisteminin de karşılaştırılması yapılmış olup Türkiye'ye ait bir Başkanlık sisteminin toplumumuza güzel bir gelecek vadetmesini diliyorum.

Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Taştekin'e ve her türlü desteği sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Terzioğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

Makine Mühendisi
Yusuf Can DEMİR

Eylül 2018

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
KISALTMALAR.....	VII
ÖZET.....	IX
ABSTRACT.....	X
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

1. HÜKÜMET SİSTEMLERİ.....	4
1.1. Kuvvetler Birliği.....	4
1.1.1. Mutlak Monarşi.....	5
1.1.2. Meşruti Monarşi.....	6
1.1.3. Diktatörlük.....	7
1.1.4. Meclis Hükümeti Sistemi.....	9
1.2. Kuvvetler Ayrılığı.....	10
1.2.1. Parlamenter Sistem.....	12
1.2.1.1. Parlamenter Sistem'in Asli Özellikleri.....	13
1.2.1.2. Parlamenter Sistem'in Tali Özellikleri.....	16
1.2.1.3. Parlamenter Sistem'in Karşılıklı Etkileşim Araçları.....	17
1.2.1.4. Parlamenter Sistem'in Güçlü Yönleri.....	17
1.2.1.5. Parlamenter Sistem'in Zayıf Yönleri.....	18

1.2.1.6. İngiltere Parlamenter Sistemi.....	20
1.2.1.7. Dünya Üzerinde Parlamenter Rejimin İşleyişinde Ortaya Çıkan Problemler.....	22
1.2.2. Başkanlık Sistemi.....	28
1.2.2.1. Başkanlık Sistemin'in Asli Özellikleri.....	29
1.2.2.2. Başkanlık Sistemi'nin Tali Özellikleri.....	31
1.2.2.3. Başkanlık Sistemi'nin Karşılıklı Etkileşim Araçları.....	32
1.2.2.4. Başkanlık Sistemi'nin Güçlü Yönleri.....	34
1.2.2.5. Başkanlık Sistemi'nin Zayıf Yönleri.....	36
1.2.3. Dünya'daki Başkanlık Sistemi Uygulamaları.....	37
1.2.3.1. ABD'de Başkanlık Sistemi.....	37
1.2.3.2. Diğer Ülkelerdeki Başkanlık Sistemi Uygulamaları.....	40
1.2.4. Yarı-Başkanlık Sistemi.....	44
1.2.4.1. Yarı-Başkanlık Sistemi'nin Özellikleri.....	45
1.2.4.2. Yarı-Başkanlık Sistemi'nin Güçlü Yönleri.....	46
1.2.4.3. Yarı-Başkanlık Sistemi'nin Zayıf Yönleri.....	47

2. BÖLÜM

2. TÜRK ANAYASALARINDA HÜKÜMET BİÇİMLERİ.....	48
2.1. 1876 Anayasasına Göre Hükümet Sistemi (1.Meşrutiyet).....	48
2.1.1. 1909 Anayasa Değişikliği (2.Meşrutiyet).....	49
2.2. 1921 Anayasasına Göre Hükümet Sistemi (Meclis Hükümeti Sistemi)...	49
2.2.1. 1923 Anayasa Değişikliği.....	51
2.3. 1924 Anayasasına Göre Hükümet Sistemi (Parlamenter Sistem'e Geçiş)	51

2.4. 1961 Anayasasına Göre Hükümet Sistemi (Parlamenter Sistem).....	52
2.4.1. 1971-1973 Anayasa Değişiklikleri.....	54
2.5. 1982 Anayasasına Göre Hükümet Sistemi (Parlamenter Sistem).....	55
2.5.1. Güçlü Cumhurbaşkanlığı Ve Hükümet Arasındaki Sorunlar.....	58
2.6. 2007 Anayasa Değişikliği.....	59
2.6.1. 2007 Anayasa Değişikliğine Göre Cumhurbaşkanlığı Seçimi.....	60
2.6.2. 2007 Anayasa Değişikliğinin Hükümet Sistemine Etkileri.....	61
2.7. Türkiye’de Parlamenter Sistem’de Ortaya Çıkan Problemler.....	62
2.7.1. Parti İçi Demokrasi Sorunu.....	62
2.7.2. Koalisyon Hükümetleri ve Siyasi İstikrarsızlık.....	64
2.7.3. Doğrudan Demokrasi Niteliği Zayıftır.....	65
2.7.4. Yasamanın Yürütmeyi Denetleme Problemi.....	66
2.7.5. Muhalefet Partilerinin İktidarı Denetleme Sorunu.....	67
2.8. Başkanlık Sistemi’nin Türkiye’de Uygulanabilirliği Ve Doğuracağı	
Tartışmalar.....	68
2.8.1. Başkanlık Sistemi’nin Uygulanabilirliğine İlişkin Lehte Görüşler.....	69
2.8.2. Başkanlık Sistemi’nin Uygulanabilirliğine İlişkin Aleyhte Görüşler....	71

3.BÖLÜM

3. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ.....	73
3.1. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Nedir.....	73
3.2. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin Yürütme Organı Özellikleri...73	
3.2.1. Tek Başlı Yürütme, Cumhurbaşkanı Yardımcılığı Ve Bakanlar.....	74
3.2.2. Cumhurbaşkanı’nın Halk Tarafından Seçimi.....	76

3.2.3. Cumhurbaşkanı Adaylığı Ve 5+5 Görev Süresi.....	76
3.2.4. Cumhurbaşkanı Seçilebilme Nitelikleri Ve Seçimi.....	78
3.2.5. Partili Cumhurbaşkanı.....	80
3.2.6. Cumhurbaşkanı Kararnameleri.....	82
3.3. Yürütme Organı Yasamanın Güvenine Dayanmaz.....	86
3.4. Yasama Ve Yürütme Organının Karşılıklı Olarak Birbirlerini Feshetmesi.....	87
3.5. Aynı Kişi Hem Yasamada Hem Yürütmede Görev Alamaz.....	89
3.6. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde Fren Ve Denge Mekanizmaları.....	90
3.6.1. Yasama Organının Yürütmeyi Etkileyen Araçları.....	92
3.6.1.1. Cumhurbaşkanı'nın Siyasi Ve Cezai Sorumluluğu (Suçlandırma).....	92
3.6.1.2. Meclisin Denetim Ve Bilgi Edinme Yolları.....	93
3.6.1.3. Bütçe.....	95
3.6.1.4. Anayasa Mahkemesi Denetimi.....	96
3.6.1.5. Meclisin Seçimleri Yenilemesi.....	97
3.6.2. Yürütme Organının Yasamayı Etkileyen Araçları.....	97
3.6.2.1. Mesaj Verme.....	97
3.6.2.2. Cumhurbaşkanı'nın Seçimleri Yenilemesi.....	98
3.6.2.3. Atama.....	98
3.6.2.4. Veto.....	99
3.7. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin Güçlü Ve Zayıf Yönleri.....	100
3.7.1. Güçlü Yönleri.....	100

3.7.1.1. İstikrar.....	100
3.7.1.2. Güçlü Yönetim.....	102
3.7.1.3. Seçimlerin Aynı Anda Yapılması.....	103
3.7.1.4. Daha Demokratik Sistem.....	104
3.7.2. Zayıf Yönleri.....	104
3.7.2.1. Rejim Krizleri.....	105
3.7.2.2. Siyasal Kutuplaşma.....	106
3.7.2.3. İktidarın Kişiselleşmesi.....	106
3.7.2.4. Katılık.....	107
3.7.2.5. Çift Meşruluk.....	108
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	109
KAYNAKÇA.....	113

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
Ak Parti	:Adalet Ve Kalkınma Partisi
ANAP	:Anavatan Partisi
AYM	:Anayasa Mahkemesi
CHP	:Cumhuriyet Halk Partisi
DEPAR	:Değişen Türkiye Partisi
DİSK	:Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DP	:Demokrat Parti
DPT	:Devlet Planlama Teşkilatı
DSP	:Demokratik Sol Parti
DYP	:Doğru Yol Partisi
FP	:Fazilet Partisi
HAK-İŞ	:Türkiye Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu
HSK	:Hakimler Savcılar Kurulu
HSYK	:Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu
İÖ	:İsa'dan önce
KAMU-SEN	:Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu
KESK	:Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname
MEMUR-SEN	:Memur Sendikaları Konfederasyonu
MGK	:Milli Güvenlik Kurulu
MHP	:Milliyetçi Hareket Partisi
MÜSİAD	:Müstakil Sanayici Ve İşadamları Derneği

OHAL	: Olağanüstü Hal
PODEM	: Kamusal Politika Ve Demokrasi Çalışmaları Merkezi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESK	: Türkiye Esnaf Ve Sanatkarları Konfederasyonu
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TMMOB	: Türkiye Mimarlar Ve Mühendisler Odası Birliği
TRT	: Türk Radyo Televizyon
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TOBB	: Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği
TÜRK-İŞ	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜSİAD	: Türk Sanayici Ve İşadamları Derneği
TTB	: Türk Tabipler Birliği
TZOB	: Türkiye Ziraat Odaları Birliği
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu
vb	: Ve Benzeri

ÖZET

TÜRK ANAYASALARINDA HÜKÜMET BİÇİMLERİ VE 1982 ANAYASASI DEĞİŞİKLİĞİ ÜZERİNE YAPILAN TARTIŞMALAR

Tezin konusu Türk Anayasalarındaki hükümet biçimleridir. Kanuni Esasi ile başlayan süreçte 1921 Anayasası'na, 1924 Anayasası'na, 1961 Anayasası'na değinilmiştir. Özellikle 1982 Anayasası'ndan sonra yasama ve yürütme ilişkilerinde zamanla yürütmenin güçlendirilmesi ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçilmesi tezin ana konusunu oluşturmaktadır.

Hükümet sistemleri yasama ve yürütme kuvvetlerinin ilişkilerine göre farklılık arz etmektedir. Mutlak monarşi ile başlayan yönetim sistemi, belli bir süre meşruti monarşi ile devam etmiştir. Cumhuriyetten sonra Meclis Hükümeti Sistemi, Parlamenter Sistem ve yürütmenin güçlendirilmesi ile devam edilen süreçte Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile yeni bir hükümet sistemine geçilmiştir. Türk tarihindeki anayasaların hükümet sistemi üzerindeki etkileri araştırılmış olup tamamen ikincil kaynak araştırması yapılmıştır.

Tezin amacı Türk Hükümet Sistemlerinin ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin, Türkiye'nin hükümet sistemine etkisini incelemektir. Başkanlık Sistemi, Parlamenter Sistem ve Türk Parlamenter Sistemi tarihsel süreç içinde incelenmiş, güçlü ve zayıf yönleri tartışılarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte ABD'deki Başkanlık Sistemi'nin uygulanması ele alınarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile karşılaştırılarak incelenmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin tanımından başlanarak temel özellikleri anlatılmış, bu sistemde yasama-yürütme arasındaki karşılıklı etkileşim araçları analiz edilmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin demokratik sistem oluşturması, siyasal ve ekonomik istikrar sağlaması, milli iradeyi ön plana çıkarması gibi parametreleri tartışılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin katılığına değinilerek rejim krizlerine, siyasal kutuplaşmaya, iktidarın kişiselleşmesine, çift meşruluğa yol açabileceği değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Parlamenter Sistem, Başkanlık Sistemi, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi

ABSTRACT

FORMS OF GOVERNMENT IN TURKISH CONSTITUTIONS AND DISCUSSIONS ON THE AMENDMENT OF THE 1982 CONSTITUTION ACT

The main subject area of this dissertation is forms of government in Turkish Constitutions. The process, which starts with the Ottoman Basic Law and extends to the Constitution Acts of 1921, 1924 and 1961, has also been reviewed in this study. The gradual strengthening of executive power over legislation after the 1982 Constitution Act, and the transition to the presidential government system are primary subjects of the present research.

Government systems differ from each other depending on the relationships between legislative and executive forces. Although beginning with absolute monarchy, administrative systems relied on constitutional monarchy for a period of time. In the process following the foundation of republic, the Assembly Government system and the Parliamentary System were used in Turkey. However, with the enforcement of Presidential Government System which strengthens the power of execution, a new governmental system began in the country. In this context, the effects of constitutional laws on government systems in Turkish history were examined via employing only a secondary-source research.

The purpose of this dissertation is to examine the effects of Turkish government systems and the presidential government system on the government system of Turkey. The presidential, parliamentary and Turkish parliamentary systems were investigated on a historical basis, and their strong and weak aspects were discussed and evaluated. In addition, the administration of presidential system in the USA was studied by comparing it with the presidential system in Turkey. After defining the presidential government system, its fundamental characteristics were explained, and mutual interaction tools between legislation and execution in this system were analysed. Moreover, certain parameters of presidential government system such as forming a democratic system, providing political and economical stability and featuring national will were also discussed. By referring to its rigidity,

it was concluded that presidential government system could cause regime crises, political polarization, personalization of power and double legitimacy.

Key Words: Parliamentary System, Presidential System, Presidential Government System

GİRİŞ

Hükümet sistemleri toplumsal değişime paralel olarak sürekli değişim içindedir. Bu değişimler toplumların kültürlerine, ekonomik ve politik ihtiyaçlarına göre şekil almaktadır. Bu bağlamda Türk toplumu da çağdaş dünya düzeninin çağdaş yönetim sistemlerine ulaşabilmek için muasır medeniyetler seviyesinde politik değişimler yapmıştır. Türk yönetim sistemi, mutlak monarşi ile başlamış ve dünyadaki gelişimlere paralel olarak hükümet sistemlerine geçiş sağlamıştır. Türk hükümet sistemleri ise önce meşruti monarşi ile başlamış daha sonra Parlamenter Sistem'e doğru eğilim göstermiştir.

Türkiye, Cumhuriyet dönemine geçtiğinde ise dünyadaki hükümet sistemlerindeki değişime paralel olarak parlamenter merkezli olarak hükümet sistemleri uygulamıştır. Nasıl ki günümüzde Parlamenter Sistem ya da Başkanlık Sistemi toplumların sosyolojik, etnik ve politik kültürlerine göre değişebiliyorsa Türkiye'de de Parlamenter Sistem tarihi süreç içerisinde saf Parlamenter Sistem'den tamamen uzaklaşmadan değişik biçimleriyle uygulanmıştır.

Osmanlı modernleşmesinin son dönemlerinde 1876 yılında ilk Türk Anayasası olan Kanun-i Esasi ilan edilerek ilk parlamento çift meclisli olarak kuruldu. Kanun-i Esasi'de yürütme padişah ve Heyet-i Vükela'dan oluşmakta ve padişahın sınırsız yetkileri bulunmaktaydı. 8 Ağustos 1909'da ise parlamentolu mutlak monarşiden parlamentolu meşruti monarşiye geçilmiştir. Yürütme gücü padişahtan Bakanlar Kurulu'na doğru kaymıştır.

TBMM'nin açılmasından sonra icra vekilleri heyeti Kanun-i Esasi'yi de yürürlükten kaldırmadan 24 maddelik 1921 Anayasası'nı (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nu) hazırladılar. 1921 Anayasası meşruti monarşiyi sona erdiren ve millet egemenliğini esas alan bir anayasadır. Ayrıca Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda Meclis, Bakanları seçebilmektedir. Buna karşın Bakanlar Kurulu'nun Meclis'i fesih yetkisinin bulunmaması ve Devlet Başkanlığı makamını Meclis Başkanı'nın üstlenmiş bulunması sebebiyle tam bir Meclis Hükümeti'dir. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki 1924 Anayasası'nda ise Meclis Hükümeti Sistemi ile Parlamenter Sistem arasında bir geçiş süreci uygulanmıştır. Diğer bir tanımla kuvvetler birliği, görevler

ayrılığı hakimdir. Çünkü 1924 Anayasası'nda hem Meclis Hükümeti Sistemi'ni hem de Parlamenter Sistem'i çağrıştıran hükümler bulunmaktadır.

1961 Anayasası ile birlikte saf Parlamenter Sistem'e geçiş sağlanmıştır. Yürütme görevi Bakanlar Kurulu ve Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. Bu durum zaman içinde Parlamenter Sistem'in sebep olduğu koalisyonlu hükümetlere yol açarak ülke için birçok krize neden olmuştur.

1961 Anayasası'ndaki hükümet sisteminin oluşturduğu problemler yüzünden 1970'lerde Başkanlık Sistemi için tartışmalar başlamıştır. Buna rağmen 1982 Anayasası'nın yapım aşamasında Başkanlık Sistemi'ne geçilemedi fakat bu tartışmalar 1982 Anayasası'na güçlü yürütmeyi getirmiştir. 1982 Anayasası ile birlikte yürütme içindeki Cumhurbaşkanı'nın yetkileri saf Parlamenter Sistem'den sapsular göstererek daha güçlü bir hale getirilmiştir. Bu durum yıllar içerisinde çift başlılık problemine yol açtığından Başkanlık Sistemi tartışmalarına yeniden hız kazandı. 2007'de Cumhurbaşkanlığı seçiminin halk tarafından yapılmasıyla beraber çift başlılık krizinin daha da derinleşmesine yol açabilecek bir değişim yaşandı. Halk tarafından seçilen Cumhurbaşkanı ve geniş anayasal yetkilere sahip Cumhurbaşkanı'nın varlığı sistemi Yarı-Başkanlık Sistemi'ne benzetmiştir. Yapılan referandumla birlikte Cumhurbaşkanı'nın seçiminin doğrudan millet tarafından yapılması kabul edilmiştir. Bu karar, ülkeyi Başkanlık Sistemi tartışmaları için geri dönülemez bir sürece sokmuştur. 2017 referandumuyla anayasaya değişikliğine gidilerek Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi kabul edildi. Halkın kararıyla birlikte Türk Siyasal sistemi büyük bir değişime uğrayarak Parlamenter Sistem yerini Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne yani Başkanlık Sistemi'ne bırakmıştır.

Yeni Cumhurbaşkanlığı Sistemi Başkanlık Sistemi olarak kabul edilmekle beraber bazı özellikleriyle ayrılmaktadır. Başkanlık Sistemi her ne kadar sert kuvvetler ayrılığı olarak değerlendirilse de Cumhurbaşkanlığı Sistemi'nde yasama ve yürütme arasında bazı fren ve denge mekanizmaları getirilmiştir. ABD'deki Başkanlık Sistemi'nden ayrılan en önemli özelliklerinden biri yasama ve yürütmenin karşılıklı olarak birbirini feshedebilmesidir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde Cumhurbaşkanı'nı halk seçer. Halk tarafından seçildiği için yasamanın güvenoyunu almaya ihtiyaç duymaz. 5 yıllığına seçilir, bir defa seçilen Cumhurbaşkanı bir defa

daha seçilebilir. Seçilen Cumhurbaşkanı partilidir ve kendisine Kararname çıkarabilme yetkisi verilmiştir.

Yeni sistemle Türkiye’de çift başlılık probleminin ortadan kalkacağı, koalisyon hükümetleri döneminin sona ereceği, ülkenin hem siyasal hem ekonomik anlamda daha istikrarlı ve güçlü hale geleceği umulmaktadır. Yürütme doğrudan millet tarafından seçilebilir hale getirildiğinden milli irade ve millet egemenliği güçlendirilmiştir. Vekil statüsündeki kişiler Bakan olamayacağından dolayı hem Bakanlar hem de milletvekilleri kendi işlerinde daha etkili ve verimli olabileceklerdir Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin demokrasiyi, özgürlüğü, uzlaşmayı ve bütünleşmeyi sağlamak bağlamında daha etkili olacağı beklenmektedir. Bunların yanında, meydana gelebilecek krizlerde yasama yürütme organları birbirlerinin hukuki varlığına kolay kolay son veremediği için rejim krizlerine yol açabilir. Yeni sistem, hükümette kazananın her şeyi kazandığı kaybedenin ise her şeyi kaybettiği sıfır toplamlı bir oyundur. Ayrıca yasama ve yürütmenin halkın oylarıyla seçilmiş olması, bunların ayrı ayrı meşruiyet iddiasında bulunmalarına sebebiyet verebilir.

1. BÖLÜM

1. HÜKÜMET SİSTEMLERİ

Devlet'in sahip olduğu kuvvetler yasama, yürütme ve yargıdır. Bunların her birine bir organ denilmektedir. Her organ kendi işlerini yerine getirmekle görevlidir. Bu üç organın birbiriyle ilişkileri tercih edilen hükümet sistemini ortaya koymaktadır. Yasama, yürütme ve yargı arasındaki ilişki hükümet sistemi için belirleyici olmaktadır. Bu kuvvetlerin birbiriyle ilişkileri incelendiği zaman genel olarak iki türlü hükümet sistemi ortaya çıkmaktadır. Bunlar kuvvetler birliğine dayanan hükümet sistemleri ve kuvvetler ayrılığına dayanan hükümet sistemleridir (Yavuz, 2007: 4).

Kuvvetler birliğinde yasama ve yürütme eğer yasama tarafında birleşiyorsa buna Meclis Hükümeti Sistemi, eğer yasama ve yürütme, yürütme tarafında birleşiyorsa buna monarşi ya da diktatörlük adı verilmektedir. Kuvvetler ayrılığındaysa eğer devletin organları birbirinden yumuşak bir biçimde ayrılıyorsa buna Parlamenter Sistem, eğer sert bir biçimde ayrılıyorsa buna Başkanlık Sistemi, eğer karma bir biçimde ayrılıyorsa buna da Yarı-Başkanlık Sistemi denir (Gözler, 2017: 82).

1.1. Kuvvetler Birliği

Devletin yasama, yürütme ve yargı kuvvetinin tek bir yerde toplanmasına kuvvetler birliği denilmektedir. Toplanan yer bazen yasama bazen de yürütme olabilmektedir. Güçlerin toplandığı yer hangi organ olursa olsun o organ devletin en güçlü organı haline gelmektedir. Başka hiçbir güç onun karşısında duramaz ve sistem içerisinde diğer organlara karşı diktatörlüğünü ilan etmiş olur. Bu durum sadece İsviçre'de görülmemiştir. Onun dışında tüm devletlerde kuvvetler nerede toplanmış ise oranın diktatörlüğü oluşmuştur. Hitler Almanya'sı, Musolini İtalya'sı, Mısır ve Suriye buna örnek verilebilir (Özer, 2005: 116-117).

Kuvvetler eğer yasama organında birleşiyorsa buna Meclis Hükümeti Sistemi adı verilir. Meclis Hükümeti Sistemi'nde egemenlik milletindir. Millet, seçtiği temsilciler ile bu hakkı kullanmaktadır. Milletin seçtiği temsilciler Meclis'te yer

almaktadır. Bu nedenle kuvvetlerin Meclis'te toplanması normaldir. Milli egemenliğin temel niteliklerinden birisi de zaten bölünmez ve devredilmez oluşudur (Özer, 2005: 117). Bu organlar Kurtuluş Savaşı yıllarında yönetilip hızlı karar almak ve hızlı uygulamaya geçmek için tek elden, Meclis tarafından kullanılıyordu. Yürütme, yasama hatta yargı, tek bir organ tarafından yürütülüyordu. Bu yönetime kuvvetler birliği adı verilir.

Kuvvetler yürütmede birleşiyorsa buna diktatörlük ya da mutlak monarşi denir. Devlet içerisinde en yüksek otorite yürütme organındadır. Yani yürütme organı hem yasa koyar hem de koyduğu yasalarla ülkeyi yönetir (Gözler, 2017: 76).

1.1.1. Mutlak Monarşi

Monarşi sözcüğü Türkçe'ye Fransızca olan "Monarchie" kelimesinden girmiştir. Monarchie kelimesi ise aslında Yunancadır ve "Monos Archein" sözcüklerinden oluşarak anlamı tek şeftir. Etimolojik olarak da tek bir kişinin yönetimi anlamına gelmektedir (Gözler, 1999: 52).

Aristoteles, monarşiyi yöneticilerin sayısına göre 3 bölümde incelemiştir. Ona göre monarşi tek kişinin baştayken isimlendirileceği durumdur. Aristokrasi ise azınlığın yönetimi ele aldığı durumdur. Politea ise yönetimi çoğunluğun ele geçirdiği durumdur. Yani Aristoteles'e göre monarşi, tek bir kişinin hükümlanlığı anlamına gelmektedir (Gözler, 1999: 53).

Başta olan kişinin saltanat gücünün hiçbir anayasal kuvvetle kanuni olarak sınırlandırılmadığı monarşi türüdür. Yani başta olan hükümdar, yetkilerini başka bir organ ile paylaşmadan tek başına gücü kendinde toplamasıdır (Gözler, 2017: 52).

Mutlak monarşi ile meşrutî monarşiyi birbirine karıştırmamak gerekmektedir. Meşrutî monarşide organlar tek bir kişide toplanmaz ve meşrutî monarşi kuvvetler ayrılığıdır. İspanya, İngiltere, Belçika, Danimarka, İsveç, Japonya, Lüksemburg gibi ülkeler meşrutî monarşi ile yönetilmektedir. Mutlak monarşi ise tek bir kişide devletin tüm güçlerinin birleştiği sistemdir. Meşrutî monarşi demokratik, mutlak monarşi ise anti demokratik sistemdir. Mutlak monarşinin önderi aslında Babil Kralı Hammurabi'dir. Günümüzde krallıkla yönetilen ülkelere Suudi Arabistan örnek verilebilir (Gözler, 2017: 77).

Mutlak monarşinin eş anlamlısı saltanattır. Baştaki iktidarda ya da hükümdarda tüm hakimiyet toplanır. Diğer sistemlere göre bu yönetim şeklinin en önemli özelliği başta monark denen kişi hakimiyeti başka bir yolla elde etse de başa geçen kişinin hayatı boyunca hükümdarlığını sürdürmesidir. Parlamenter Sistem’de veya Başkanlık Sistemi’nde başa gelen kişi milletin oyuyla gelir ve milletin oyuyla giderken burada başa geçen sadece öldüğünde hükümdarlığı sona erer ve hükümdarlık veliahtına geçer. Otorite onda toplanır, sadece yürütme ve yasama yetkileri değil, aynı zamanda cezalandırma ve affetme, yani yargı kuvveti de tek kişiye aittir (Özer, 2005: 61).

Rousseau’ya göre monarşide egemen olan kuvvet kanunları koyar ve o kanunlara göre ülkeyi yönetir. Hakimiyeti eline alan güç yasaları üretir ve tek başına kanunlara göre ülkeyi yönetir. Ama bu yönetimde hükümdar halkın mutluluğunu düşünmez ve yönetimin kuvveti devletin aleyhinde sürer (Gözler, 1999: 53).

Montesquieu’ya göre mutlak monarşi bir şahsın evvelden getirilmiş ve tespit edilmiş yasalara göre yönettiği hükümettir. İlk Romalılar zamanında kral istenmemekteydi. Böyle bir egemenliği istememelerindeki sebep ise hükümdarların davranışlarına katlanamadıklarındandır. Ceasar olsun, Triumvir’ler olsun, Augustos olsun, kral oldukları halde dış görünüşlerini eşitlik ilkesine göre korumuşlardır. Özel hayatları da o zamanki kralların yaşayış tarzlarına tezatlık teşkil ederdi. Halk onların Afrika ile doğudaki kralların yaşam tarzlarının benzerlerini yaşamalarını istemezdi (Montesquieu, 2014: 290).

1.1.2. Meşruti Monarşi

Monarkın yetkilerinin anayasa ile sınırlandırılan, devlet idaresinin, üyelerini milletin seçtiği bir Meclis’le birlikte yürüttüğü monarşi biçimidir. Günümüzde İngiltere, Danimarka, Japonya Meşruti monarşi ile yönetilmeye devam etmektedir (Nohutçu, v.d., 2017: 32).

Bu yöntemde, İngiltere hariç iktidarın yetkilerini kısıtlayacak yazılı bir anayasa vardır. Bu anayasa hükümdardan daha üstte kabul edilir ve hükümdar yetkilerini ona göre kullanır. 18. yy.’ın sonuna doğru ortaya çıkmış olan bu yöntemle padişah ya da kral bulunmasına rağmen padişahın yanında üyeleri halk tarafından seçilen ve anayasaya bağlı olarak görevlerini yapan bir parlamento vardır. Meşruti

monarşi eski yönetimlerde demokrasiye en yakın yönetim şeklidir. Avrupa’da eski dönemlerde mutlak monarşiyle yönetilen ülkeler, 19. yy.’dan itibaren meşruti monarşiye bırakmışlardır (Gözler, 2017: 53).

Bu sistemde kralın Tanrı tarafından seçildiğine inanılır. Halk bir Meclis’le veya birden fazla Meclis’le temsil edilebilmektedir. Parlamento padişaha ya da krala karşı imtiyazları olan bir kurumdur. Osmanlı Devleti’nde 1877-1878 seneleri arasında kısa bir dönemde de olsa meşruti yönetim uygulanmıştır. 2. Abdulhamid Meclis-i Umumi’yi açmıştır. Bu Meclis çift yapılı bir Meclis’tir ve 2’ye ayrılır. Bunlar Meclis-i Ayan ve Meclis-i Mebusan’dır. Meclis-i Ayan’ın üyelerini padişah seçer ve seçilen vekil ömür boyu koltuğunu korurdu. Meclis-i Mebusan ise 4 senede bir sadece erkekler tarafından yapılan seçimlerle her 50.000 kişiye bir üye düşmek kaydıyla yapılmaktaydı. Meşruti düzene geçildikten birkaç ay sonra Ruslarla 93 Harbi’ne girilmiş ve 2. Abdulhamid tarafından Meclisler kapatılarak meşruti düzene son verilmiştir. Yaklaşık 29 yıl sonra İttihat ve Terakkicilerin baskısıyla Reval Görüşmeleri sırasında 1908 yılında 2. Meşrutiyet ilan edilmiştir. (Erdoğan, 2006: 137-138).

1.1.3. Diktatörlük

Diktatörlük ismi eski adıyla tiranlık olarak geçmektedir. Tiranlık ve despotizm günümüzde sadece birer isim olarak geçmektedir. İÖ 5. yüzyılda Yunanlılar bir kişinin hükümdarlığını belirtirken tiran ya da kral isimlerini kullanmışlardır (Sartori, 1993: 221-222).

20. yüzyılın başlarından beri demokrasinin karşıtı olan diktatörlük hükümetlerin biçimlerini almaya başlamaktadır. Daha önceki sınıflandırmaların aksine monarşi, aristokrasi ve demokrasinin klasik üçlüsü üzerinde durulmuş varyasyonlar, siyasal rejimlerin güncel tartışması olan diktatörlük ve demokrasi ikiliği içinde tükenmiştir. Diktatörlüğü ve demokrasiyi farklılaştırmak için başlıca kriter bir bölgenin sakinleri üzerinde bağlayıcı olan yasaların oluşturulma şeklidir. Diktatörlüklerde kanunlar yukarıdan dayatılır. Demokrasilerde ise yasalar vatandaşların seçtiği ve onların temsilini yapan kişilerden çıkar (Barros, 2004: 10-11).

Devletin tüm organlarının tek kişinin veya bir grubun elinde toplandığı demokratik olmayan bir rejimdir (Odyakmaz, v.d., 2008: 305). Bu durumun yasama meclisinin ortadan kaldırılmasını zorunlu kılmaz. Fakat yasama bütünüyle yürütme kanadına bağımlı haldedir. Bu durum Napoleon Banaparte döneminde Fransa’da uygulanmıştır. Diktatörlük rejimlerinde bazen halkoylamasıyla ve seçimle başa gelme yolları kullanılmaktadır. Napoleon, seçildikten sonra bazı konuları referanduma sunması, 1933’te Hitler’in seçim yoluyla başa gelmesi gibi olaylar örnek verilebilir. Bu şekilde halk oylaması ve seçim sistemi kullanılan bir rejimin demokratik kabul edilmeyişinin nedeni olarak iki durum gösterilmektedir (Teziç, 2005: 400).

Halkın oyuyla başa gelen yönetici daha sonra halkın yöneticiyi istemediği halde iktidarı değiştirme gücünü bulamamasıdır. Normalde demokratik rejimlerde başa gelen kişi halkın güvenine dayanmak zorundadır. Fakat burada başa gelen kişi uzun bir süre başta kalmakta ve “liderin sorumluluğu halka karşıdır,” sloganı söylene bile bu sadece kağıt üzerinde kalmaktadır. İkinci bir durum da baskı ve tek yönlü propagandadır. Halk muvafakat hakkını istediği gibi kullanamamakta, baskı ve tehditler seçimlerde yüzde yüze varan sonuçlar çıkarmaktadır. Eleştiri ve düşünce hakkının olmayışı, seçimleri kazanan iktidarın bir daha baştan çekilmeyişi ve seçimleri kaldırması, özgürlüklerin kısıtlanması gibi durumlar meydana gelmektedir (Teziç, 2005: 400).

Roma’da olağanüstü durumlarda kullanılırdı ve durumla ilgili olağanüstü bir makam olarak adlandırılırdı ve 6 aylık bir dönemi kapsayarak uzatılması yasak olan ve olağanüstü durumun bitmesiyle yani duruma göre görevin yerine getirilmesinden sonra bitirildiği bir kavramdır (Linz, 1975: 17).

20. yy.’da ise yönetimi ele geçirip koltuktan bir daha geri çekilmemek olarak adlandırılır. SSCB’de kurulan Bolşevik diktatörlüğü, Hitler Almanya’sı, İtalya’nın Mussolini’si, Franco’lu İspanya, Küba’da Fidel Castro, devletlerini bu şekilde yönetmiş olanlara birkaç örnektir. Yurttaşlarının hak ve hukukunu koruyup kollama niyetiyle idareyi ele alarak zamanla yaşayış tarzlarına kısıtlama getirerek kanun ve anayasa üzerinde istedikleri şekilde söz sahibi olmuşlardır. Devlet, birkaç insanın veya bir partinin elinin altında olabilirdi. Eskiden Roma’da Cumhuriyet olduğu halde

Jül Sezar normal şekilde başa geldiği halde daha sonra yönetimden çekilmeyerek diktatörlüğünü ilan etmiş ve Roma'yı imparatorluğa taşımıştır.

1.1.4. Meclis Hükümeti Sistemi

Bu sistemde kuvvetler yasama organında birleşmiştir. Yani yasama erki hem yasa çıkarmakta hem de çıkardığı bu yasaları uygulayabilmektedir. Bu tür sisteme anayasa hukuku literatüründe Meclis Hükümeti Sistemi ya da konvansiyonel sistem denir.

Rousseau'ya göre Meclis Hükümeti Sistemi egemenliğin tekliği ve bölünmezliği ilkesine dayanır. Bu ilkeden yola çıkarak eğer egemenliğin tekliği ve bölünmezliği teorisi varsa o halde egemenlik tek ve bölünmemiş bir şekilde temsil edilmelidir. Buradan hareketle devletin tüm güçleri tek bir organa verilmelidir. O da demokratik mantığa uygun olan en önemli yer Meclis'tir. Yani Meclis yasama ve yürütme iradelerini açıklamaya tek yetkili organdır (Gözler, 2017: 78).

-Meclis Hükümeti Sistemi'nin özellikleri:

-Bu sistemde organlar Meclis'te toplanmıştır ve yürütme ayrı bir güç olarak görülmez.

-Yürütme işlerini yerine getirecek olan kişiler Meclis tarafından seçilerek bu görevlerini Meclis adına yerine getirirler. Bakanlıklar kurularak bu Bakanlıklara seçilecek olanlar yine Meclis tarafından seçilir ve Meclis'e karşı sorumlu olarak çalışırlar. Ayrıca bir Başbakanlık mevkiisi bulunmaz (Gözler, 2017: 79).

-Yürütme, yasamanın bir memuru gibi çalışır ve Meclis'i feshetme hakkı bulunmaz. Aralarında fikir ayrılığı oluşması durumunda yasamanın dediği olur.

-Cumhurbaşkanlığı ya da Başbakanlık gibi bir mevki bulunmaz. Devletin başını Meclis seçer. Meclisin seçtiği bu Başkan hem Meclis Başkanı hem de Devlet Başkanı'dır (Özer, 2005:122).

Millet iradesinin ve egemenliğinin bölünmezliğine dayanarak kurulan bu Meclis yürütme organını Meclis'ten ayrı oluşturulan İcra Vekilleri Heyeti ya da İcra Komitesi tarafından Meclis'e bağlı olarak idare ettirir. Kuvvetler birliğinde egemenlik halka aittir ve halk bu hakkını kullanabilmek amacıyla vekiller seçer.

Ama egemenlik parçalanamaz, bu nedenle milletin temsilcisi Meclis'tir ve tüm kuvvetler onda toplanır. Egemenliğin bölünmesi demokrasiye ters düşmektedir.

Meclis Hükümeti'nde Meclis'te bulunan üyelerin yasamayı oluşturduğu gibi aynı zamanda yürütmeyi derinden etkilediğini ve hatta yargıyı da etkilediği görülmektedir. Bu sistemde tek yetkili organ Meclis'tir. Bu itibarla Meclis'in halkın iradesini yansıtan bir güç olarak görmek ve memleket idaresini üstlenmesinin milli egemenlik ilkesine uygun düşen, siyasal bir biçim olduğunu söylemek yanlış olmasa gerektir (Kaldırmacı, 1997: 100).

1.2. Kuvvetler Ayrılığı

18. yy.'ın sonlarına doğru mutlakiyet rejimlerini parçalamak ve onun yerine parlamenter rejimleri yerleştirmek için kuvvetler ayrılığı kavramına başvurulmuştur. Özgürlüklerin sağlanabilmesi için devlet güçlerinin kesinlikle birbirinden ayrılması gereklidir. Kuvvetler ayrılığı Fransa'da ihtilalciler tarafından siyasal dogma olarak kabul edilmiştir. Bu kavram en iyi şekilde 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi'nin 16. maddesinde açıklanmıştır:

“Bir toplumda hakların teminatı sağlanmamış ve kuvvetlerin ayrılması gerçekleşmemişse o toplumun anayasası yoktur.” Bunun anlamı, eğer bir ülkede kuvvetler ayrılığı ilkesi bulunmuyorsa, bir organdaki güç diğer bir organdaki güce denge unsuru olmuyorsa, kuvvetler tek elde birikmişse o ülkede anayasa ve hürriyet yok demektir (Kuzu, 2011: 54).

Temsili demokrasiden farklı olarak başka kuvvetler ayrılığı sistemleri de vardır ve bunlar Klasik Anayasa Hukuku'nun varlığını oluşturur. Kuvvetler ayrılığı aslında kişinin hürriyetlerini koruma amacıyla mutlak monarşi yönetimlerine karşı çıkarılmıştır. Kuvvetler ayrılığının amacı kişi özgürlüklerinin korunması ve kamu hizmetlerinin düzenli yürütülmesi olduğu kadar devlet fonksiyonlarının da birbirinden bağımsız olarak yürütülmesi anlamına gelmektedir (Teziç, 2005: 393).

Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'ne göre eğer kuvvetler birbirinden ayrılmıyorsa orada bir anayasadan söz etmek pek mümkün değildir der. Genel olarak yasama ve yürütmenin biri diğeri içinde birleşerek kuvvetler birliğini oluştururken yargı erki bunlardan ayrı ve bağımsızdır. Kuvvetler ayrılığının en

önemli özelliklerinden biri de yurttaşların hak ve özgürlüklerini koruyan bir biçimde şekillenmiş olmasıdır. Yargı ayrı bir erk olduğu için ve kimsenin emir veya talimat veremediği bir güç olduğundan dolayı vatandaşların haklarının korunup gözetilmesi ve objektif karar verebilmesinde büyük öneme sahiptir. Eğer kuvvetler birliği olsaydı ve bu monarşi ya da diktatörlük biçiminde olsaydı o zaman yargı da tek bir kişinin elinde olacağından dolayı onun istekleri gerçekleşecek, milletin hak ve özgürlük anlayışı korunamayacaktı.

Kuvvetler ayrılığı teorisini ilk olarak dile getiren John Locke devletin yönetiminde federatif kuvvet, yürütme kuvveti ve yasama kuvveti olduğunu ve bunların birbirinden ayrılması gerektiği üzerinde durmuştur. Federatif kuvvet; savaş, barış ve ittifak yapma gücünü, yasama kuvveti; yasa yapmayı, yürütme kuvveti; kanunları devamlı ve aralıksız olarak uygulamayı ifade eder. John Locke yargıyı ayrı bir kuvvet olarak görmez. Yargıyı, yürütme kuvvetinin içinde kalan bir faaliyet olarak görür (Gözler, 2017: 73-74).

Kuvvetler ayrılığının esas kurucusu Montesquieu olarak kabul edilir. Asıl adı Charles-Louis de Secondat olan Montesquieu her devlette 3 kuvvetin bulunduğunu söyler. Bunlar yasama kuvveti, devletler hukukuna bağlı olan şeyleri yürütme kuvveti ve medeni hukuka bağlı olan şeyleri yürütme kuvvetidir. Bunlardan birincisi olan yasama gücü, kanun yapma, kanunları düzeltme ya da yürürlükten kaldırma işidir. İkinci kuvvet olarak yürütme kuvvetinde, hükümdar savaş yapma, barış yapma, elçi gönderme, güvenliği sağlama, istila önleme gibi işi yapar. Üçüncü kuvvete ise yargılama ismi verilmekte ve bunlar suçluları cezalandırma gibi işleri kapsar. Montesquieu devletin 3 kuvvetinin bulunduğunu tespit ettikten sonra bunları yasama, yürütme ve yargı olarak ayrılması gerektiğini söylemiştir. Ünlü düşünürü göre öncelikle yasama ve yürütme kuvvetleri birbirinden ayrılmalıdır. Çünkü yasama ve yürütme gücü tek elde toplanacak olursa orada hürriyetten bahsetmek imkansız bir hal alır. Bunun yanında yargı da kendi başına ayrı bir güç oluşturuyorsa bu durumda da hürriyet yok olur (Gözler, 2017: 74-75).

Montesquieu'ya göre yürütme, tek kişi tarafından kullanılmalıdır. Böylece daha iyi idare edilir. Fakat yasama organı bir kişi tarafından değil bir topluluk tarafından idare edilmesi gerekmektedir. Yasama işi bir kurula verilmeli ve bu kurul ikiye ayrılmalıdır. Birinci kurul asillerden, ikinci kurul ise halkın temsilcilerinden

oluşmalıdır. Bunların aynı zamanda birbirlerini önleme yetkisi olmalıdır. Birbirlerini önleme yetkilerinin yanında yürütmeyi de sınırlandırabilmeli ve yürütme de yasamayı sınırlandırabilmelidir. Yargı da bu güçlerden bağımsız olarak mahkemelere ait olmalıdır. Ne belirli bir grubun elinde ya da belirli bir mesleğin elinde olmalıdır. Aynı zamanda mahkemelere halktan seçilecek kişilerinde seçilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Montesquieu'ya göre yargıçlar birer cansız varlıkmiş gibi sadece kanunun gösterdiği hükümleri telaffuz ederek hareket etmelidir (Gözler, 2017: 75).

1.2.1. Parlamenter Sistem

Bu sistem, Magna Carta ile başlayıp Bill Of Rights ile devam eden kralın yetkileri kısıtlanmaya başlanıp uzun denilebilecek gelişmeler sonucunda 18. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Ardından 19. yüzyıl içerisinde de Kıta Avrupası'nda uygulama sahası bulmuştur. Fakat günümüzde tek tip bir Parlamenter Sistem'den bahsetmek zor olduğundan Parlamenter rejimlerden bahsetmek daha doğru olur (Teziç, 2005: 406).

Parlamento kelimesinin kökenine inildiği zaman İtalyanca olarak “Parlare”, ve Fransızca olarak da “Parler” kelimelerine ulaşılmaktadır. Bunların ikisi de konuşmak anlamına gelmektedir. İngilizce'ye Parliament olarak geçmiştir. Kelimenin kökü Latince'den “Parabolare” olarak anılmaktadır ki o da “Parabola”dan gelmektedir. Parabolanın anlamı konuşmacıdır. Bunun yanında müzakere eden, karara varmak için belli konular üzerinde istişare eden tartışan anlamındadır (Bağlı, 2013: 19).

Parlamento demek Türkçedeki Meclis ve Senato gibi isimlere karşılık gelmekte ve devletin görüşme yeri olarak adlandırılır. Hukuki anlamı ise milletin seçtiği vekillerden oluşan, kanunlar çıkartılan ve devlet için önemli kararlar verilen yerdir. Parlamenter Sistem'de yasama, yürütme ve yargı birbirinden yumuşak şekilde ayrılmıştır. Yani kuvvetler ayrılığı vardır. Yürütme gücü yasamanın içinden çıkarak yasamaya karşı sorumlu hale gelir. Bu sistemde kuvvetler ayrılığı mevcuttur ve bu kuvvetler birbirinden yumuşak bir biçimde ayrılmıştır. Kuvvetler birbirinden yumuşak şekilde ayrıldığı için birbirine son verme imkanları bulunmaktadır (Gözler, 2017: 91-92).

Parlamentar Sistem’de hükümet parlamentonun içinden çıkar ve görevini devam ettirebilmek için parlamentonun güvenine ihtiyaç duyar. Yani Parlamentar Sistem’in en temel özelliği devletin hükümet eden kuvvetinin yasama organının içerisinden çıkması ve bu kuvvetin yasama organının çoğunluğunun desteğiyle ayakta durabilmesidir. Parlamento çoğunluğu hükümeti göreve başlarken ya da görev sırasında düşürebilir. Bu durumda Meclis’teki partilerin koltuk dağılımına göre hükümet kurulur. Eğer böyle bir durum mümkün olmazsa yeni seçime gidilerek Meclis’teki partilerin yeni koltuk dağılımına göre hükümet kurulur. Sonuç olarak bir hükümet sisteminin Parlamentar Sistem olarak adlandırılması için iki niteliğinin bulunması zorunludur. Bunlar, hükümetin parlamentodan çıkması ve hükümetin parlamentoya hesap vermesidir (Tunçkaşık, 2015 c: 1-2).

Parlamentar Sistem’de genel seçimler yapıldıktan sonra Cumhurbaşkanı bir Başbakan atar. Başbakan da Bakanlar Kurulu’nun kurulması için Bakanları seçer ve Cumhurbaşkanı’nın onayına sunar. Cumhurbaşkanı Başbakan atarken keyfi olarak atayamaz. Teamüli olarak Meclis’te en çok oy alan partinin genel başkanını seçmek durumundadır. Çoğunluğu alan partinin partiden birisinin seçilmesi aynı zamanda yürütme ile yasama arasındaki güç dengesinin sağlanmasında etkilidir. Cumhurbaşkanı, Başbakanı atadıktan sonra Başbakan, bakanları seçerken de tamamen keyfi davranamaz. Meclis çoğunluğunu ve siyasal şartları göz önünde bulundurması, Bakanları seçtikten sonra Meclis’in güvenoyunu alabilecek şekilde bir dağılım yapması gerekmektedir (Gözübüyük, 1993: 25).

1.2.1.1. Parlamentar Sistem’in Asli Özellikleri

Parlamentar Sistem yürütme erkinin yasama tarafından oluşturulduğu ve ona karşı sorumlu olduğu anayasal demokrasi tipidir. Bu anayasal demokrasi şeklinin özellikleri şöyledir:

Çift Başlı Yürütme

Parlamentar Sistemlerde yürütme organının iki başı vardır. Bunlar yürütmenin sorumlu ve sorumsuz başlarını oluşturmaktadır. Sorumsuz başı Devlet Başkanı’dır. Bu kişi bir kral olabildiği gibi halk tarafından veya parlamento tarafından seçilen bir Cumhurbaşkanı da olabilir. Çift başlı yürütme aslında Parlamentar Sistem’in doğduğu İngiltere’de kralı baştan atmamak için getirilmiştir.

Kral yürütmenin sorumsuz kanadı olarak görülmüştür. Sorumlu tarafı da Başbakan ve Bakanlardan oluşan Bakanlar Kurulu'dur. Bakanlar Kurulu kollektif bir organdır. Kabine olarak veya hükümet olarak da isimlendirilebilir. Yürütmenin sorumlu ve yetkili kanadıdır (Tunçkaşık, 2015 c: 5).

Yasama organı millet tarafından seçildiği için çok güçlü bir siyasi erk tir ve yürütmeye karşı üstünlük sağlamaktadır. Yasamanın bu üstünlüğüne karşı yürütmeye güç kazandırabilmek ve denge unsurunu sağlamak amacıyla Cumhurbaşkanı'na bağımsızlık ve sorumsuzluk özellikleri verilmiştir. Cumhurbaşkanı'na sadece Devlet'e ihanet suçlamasından dolayı ceza verilebilir. Cumhurbaşkanı Devlet'e ihanet suçlamasından dolayı Meclis'in üye tam sayısının en az 1/3'ünün vereceği önerge ve Meclis'in üye tam sayısının en az 3/4'ünün alacağı karar sonucunda Yüce Divan'a gönderilebilir. Yürütmenin devamlılığını sağlamak, tarafsız kalarak yasama ve yürütme arasındaki anlaşmazlıkları çözmek ve işbirliğini sağlayarak uyum içerisinde çalışmasını sağlamak Cumhurbaşkanı'nın görevleri arasındadır (Erdoğan, 2006: 14).

Yasamanın Güvenine Dayanma

Cumhurbaşkanı kabineyi onayladıktan sonra hükümetin görevine devam edebilmesi için Meclis'ten güvenoyu alması gerekmektedir (Oruçlu, 2008: 49). Çünkü hükümet Meclis'e karşı sorumludur. Eğer hükümet Meclis'le uyumlu şekilde olmazsa Meclis güvenoyunu hükümete vermez ve onu reddeder (Douglas, 2010: 29). Genel seçimlerin hemen akabinde yapılan güven oylamasında hükümet görevine devam edebilecek oy çoğunluğunu alsa bile hükümet görevdeyken verilen bir gensoru önergesi sonrasında yapılan güven oylamasında yeterli oy oranı çıkmazsa yine hükümet düşmüş sayılır. Bakanlar yalnızca Başbakan ya da yalnızca Cumhurbaşkanı tarafından görevden alınamaz. Ancak Başbakanın istemesi üzerine Cumhurbaşkanı'nın görevden alma yetkisi bulunmaktadır. Bu durum yürütmenin daha istikrarlı bir şekilde ilerlemesi için konulmuş bir kuraldır (Oruçlu, 2008: 49).

Bakanlar Kurulu'nun Sorumluluğu

Bakanlar Kurulu, diğer ismiyle hükümet, Başbakan tarafından seçilir ve Cumhurbaşkanı tarafından tasdik olunur. Bakanlar Kurulu göreve başladıktan sonra Meclis'e karşı sorumlu hale gelir. Bu nedenle uyum içinde çalışması gerekir.

Bakanların kendi aralarında uyum sorunu yaşamamaları için aynı ideolojik fikirde olmalarının önemi büyüktür. Fakat hükümetin tek parti tarafından kurulması için Meclis'te güven oylamasının yeterli çoğunluğu sağlayamadığı durumlarda koalisyon hükümetleri kurulmaktadır. Böyle durumlarda istikrarın sağlanması ve hükümetin aynı ideolojik fikirlerden olan kişilerden oluşması beklenemez. Genel seçimlerde oyların büyük çoğunluğunu almış bir parti hükümeti kurarken aynı ideolojik fikirde olan Bakanlar arasında uyum problemi ortadan kalkar. Bakanlar Kurulu, Başbakan tarafından temsil edilir ve Başbakanın bireysel sorumluluğu bulunmaz. Başbakan herhangi bir nedenle güvenoyuyla düşürülür ya da herhangi bir nedenle görevden ayrılırsa hükümet de görevden düşmüş sayılır. Bu sebeple Başbakanın sorumluluğuna ortak sorumluluk da denilir (İpek, 2017: 141).

Yasama organı, egemenliği millet adına kendisi kullanır ve diğer devlet organlarını kendi kontrolü altında tutar. Eğer Bakanlar Kurulu halkın ve devletin aleyhine olacak bir şekilde karar almışsa yasama organı bu duruma halk adına kendisi müdahalede bulunur. Böyle durumlarda da Bakanların sorumluluğu doğabilir. Bakanların sorumluluğu iki şekilde ele alınabilir. Bunlardan ilki adli sorumluluktur. Adli sorumluluk, her yurttaşa uygulanması mümkün olan cezai ve hukuki müeyyideleri olan sorumluluk türüdür. Diğerisi ise siyasi sorumluluktur. Siyasi sorumlulukta cezai müeyyideler olmayıp, parlamentonun güvensizliğini bildirmesi yeterlidir. Bireysel sorumlulukta ise yalnızca bir Bakan'a güvensizlik oyu verilerek görevden alınır.

Siyasi sorumluluk iki türde ele alınabilir. Bir Bakan eğer kendisinin aldığı kararla sorumluluğu doğuyorsa buna kişisel sorumluluk, eğer Bakanlar Kurulu tümünden aldığı bir kararla sorumluluk doğuyorsa buna kollektif sorumluluk denir. Kişisel sorumluluk, kollektif sorumluluk gibi Bakanlar Kurulu'nun genel siyasetiyle ilgili değil, Bakan'ın kendi bünyesinde çalışanlarla ilgili aldığı yanlış bir karar sonucunda doğan sorumluluğudur. Gensoru önergesi sonucu yapılan oylamada Bakan görevden el çektirilebilir (Gözler, 2017: 94). Kollektif sorumlulukta ise bütün Bakanlar Kurulu'nun yanlış politika izlemesinden dolayı oluşan sorumluluktur ve Bakanlar Kurulu görevden düşer (Tülen, 1999: 38).

Karşı İmza Kuralı

Parlamente Sistem’de yürütmede sorumlu kılınan kişi Bakan ve Başbakanıdır. Cumhurbaşkanı’nın siyasal sorumluluğu bulunmamaktadır. Burada karşı imza kuralı geçerlidir. Karşı imza kuralının anlamı herhangi bir konuda imza atıldığında Cumhurbaşkanı değil de ilgili Bakan’ın ya da Başbakan’ın sorumlu olması durumudur (Gözübüyük, 1993: 25).

1.2.1.2. Parlamente Sistem’in Tali Özellikleri

Tali özellikler Parlamente Sistem’in olmazsa olmaz şartlarından değildir. Bu özelliklerden herhangi biri olmasa da sistem, Parlamente Sistem sayılmaktadır. Bu özellikler ülkeden ülkeye değişebilmesine rağmen genel olarak fesih, aynı kişinin hem yasamada hem yürütmede görev alabilmesi ve Bakanlar Kurulu’nun yasamanın işlerine müdahale edebilmesidir (Gözler, 2017: 94).

Fesih

Parlamente Sistemlerde yasama organı yürütmeyi güvensizlik oylarıyla düşürebilirken yürütmede yasamayı feshedebilmektedir. Yani yasama ve yürütme birbirlerinin hukuksal varlıklarına son verebilmektedir (Lijphart v.d., 1986: 66). Fesih yetkisi Devlet Başkanı tarafından kullanılan bir yetkidir. Fakat bu yetkinin kullanılmasında iki yol vardır. Örneğin 1949 Alman Anayasası ve 1958 Fransız Anayasası fesih yetkisini tek başına Devlet Başkanı’na vermiştir. Yani Devlet Başkanı Başbakan’a sormaksızın fesih yetkisini kullanabilmektedir. Fakat hükümet sistemlerinin çoğunda fesih istemi ya Başbakan’dan ya da Bakanlar Kurulu’ndan gelerek Cumhurbaşkanı kullanabilmektedir (Gözler, 2017: 94-95)

Aynı Kişi Hem Yasamada Hem Yürütmede Görev Alabilir

Parlamente Sistem’de hükümetin üyeleri çifte rol oynarlar. Onlar sadece Bakan değil aynı zamanda parlamentonun da üyeleridir (Douglas, 2010: 28). Yani bir kişi hem milletvekili hem de Başbakan veya Bakan olabilmektedir. Aynı kişi hem yasama tarafında hem de yürütme tarafında görev alabildiğinden dolayı kuvvetler ayrılığı tam olarak vardır denemez. İşte bu sebepten dolayı Parlamente sistem’e yumuşak kuvvetler ayrılığı denmektedir (Gözler, 2017: 95).

Bakanlar Kurulu Yasama Erkinin İşlerine Karışabilir

Bakanlar Kurulu'nun kanun tasarısı sunma hakkı vardır. Bunun yanında Meclis'e girme, orada söz hakkı alma ve oy kullanma hakları da mevcuttur. Ayrıca hükümet parlamentoya baskı yapabilme ve güven isteyebilme hakkı da mevcuttur. Bunların yanında Bakanlar Kurulu'nun ve Devlet Başkanı'nın parlamento toplantıya çağırabilme hakları da vardır (Gözler, 2017: 95).

1.2.1.3. Parlamenter Sistem'de Karşılıklı Etkileşim Araçları

Parlamenter Sistem yumuşak kuvvetler ayrılığıdır. Bunun tezahürü olarak yürütme ve yasama karşılıklı olarak birbirine bağımlıdır. Yürütme yasamanın içinden çıkmakta ve birbirlerinin görevlerine son verebilmektedir. Yani bu iki erk iş birliği içindedir. Kanunların yapım aşaması sürecinde yürütme organının da kanun önermeye hakkı bulunmaktadır. Bunun yanında yasama organınca teklif edilen kanunlar Devlet Başkanı tarafından onaylanır. Bu sayede Devlet Başkanlarına yasama organının çıkardığı kanunu bir kere daha görüşülmesi için iade şansını vermiştir. Bunun adına geciktirici veto denmektedir. Böylelikle Devlet Başkanı yasamanın işlerine karışma hakkını bulmuştur. Buna mukabil olarak bütçeyi de yürütme organı hazırlar fakat yasama organı kabul eder. Uluslararası anlaşmaların yapım aşamasıyla yürütme organı ilgilenirken onay aşaması ise yasama organından geçmektedir (Gözler, 2017: 95-96).

Yasama organı aynı zamanda yürütmeyi kontrol altında tutar ve denetler. Soru, genel görüşme, meclis araştırması, meclis soruşturması, gensoru gibi araçlarla yürütmeyi teftiş eder ve görevine son verebilir (Gözübüyük, 1993: 25).

1.2.1.4. Parlamenter Sistem'in Güçlü Yönleri

Parlamenter Sistem'in güçlü yönleri ülkeden ülkeye değişebilmesine rağmen genel olarak tikanlıkları engelleyici çözümler üretmesi, esnek olması, kutuplaşmayı azaltması ve uzlaştırıcı etkisi bulunmaktadır.

Parlamenteer Sistem 'de Tıkanıklıkları Çözüm Yolu Vardır

Parlamenteer Sistem esnektir ve tıkanıklıkları giderici çözüm yolları vardır. Hükümet, Parlamento'dan çıktığı için aralarında sürtüşme yaşanma olasılığı azdır. Sürtüşme yaşansa bile Meclis, hükümeti gensoru önergesiyle düşürebilir. Buna mukabil olarak yürütmenin başı Cumhurbaşkanı da Meclis'i feshedebilir. Başkanlık Sistemi'ndeki gibi hükümeti görev sonuna kadar beklemeye gerek yoktur. Güvensizlik oyları ve fesih ile tıkanıklıkları giderici çözüm yolları mevcuttur. Fesih sonrası seçime gidileceğinden dolayı bu kriz halkın hakemliği ile çözülür. Halk krizin taraflarından hangisini haklı görürse onu destekler (Döner, 2013: 105).

Kutuplaşmayı Azaltır

Parlamenteer Sistem'de genel seçimlerde kazanan her şeyi kazanıp da kaybeden her şeyi kaybetmemektedir. Yani kutuplaşmaya yer verilmez. Çünkü kazanan parti iktidarı kazanırken ikinci parti de muhalefet partisi olarak iktidarı denetlemekte ve kanunların oluşumunda pay sahibi olabilmektedir (Gözler, 2017: 97).

Devlet Başkanı'nın Uzlaştırıcı Etkisi Vardır

Bu sistemde aynı zamanda Devlet Başkanı'nın uzlaştırıcı ve birleştirici özelliğinden dolayı çatışan gruplar arasında anlaşmazlıklara karşı arabuluculuk yapar hem de iktidarın gücünü frenler. İktidar ile muhalefet arasında arabulucuk yaparak krizleri önleyici rolü büyüktür (Tunçkaşık, 2015 c: 15).

Parlamenteer Sistem Esnektir

Milletin desteğini kaybetmiş, iş göremeyen, halkın isteklerine yanıt veremeyen Başbakan'ı değiştirmek için Başkanlık Sistemi'nde olduğu gibi 4 ya da 5 sene beklenilmez. Başbakan'ın değiştirilmesi sistem krizine sebep olmadan yapılabilir (Gözler, 2017: 96). Bu nedenle hükümetin istikrarsızlığı durumlarında derin sistem krizlerinin önlenmesi sağlanabilir (Tunçkaşık, 2015 c: 15).

1.2.1.5.Parlamenter Sistem'in Zayıf Yönleri

Parlamenter Sistem'in zayıf yönleri, sistemi uygulayan ülkeler arasında farklılık gösterebilmesine rağmen genel olarak bunlardan en önemlileri istikrarsız hükümetlere ve zayıf yönetimlere yol açabilmesidir. Ayrıca demokrasi niteliği, önceden bilinebilirliği ve hesap sorulabilirliği zayıftır.

Parlamenter Sistem İstikrarsız Hükümetlere Yol Açar

Parlamenter Sistem'in en zayıf yönü çok partinin yer aldığı Meclislerde zayıf ve istikrarsız hükümetlere yol açar. Çok sayıda parti parlamentoda yer alabildiği için koalisyon hükümetlerinin oluşma olasılığı çok fazladır. Hükümetin görevini sürdürebilmesinde ihtiyacı olan güven oylamasının da garantisi olmamasından dolayı hükümetler her zaman risk altındadır (Tunçkaşık, 2015 c: 16).

Zayıf Hükümetlere Yol Açar

Başka bir zayıf yönü de Parlamenter Sistem yönetim bakımından zayıf hükümetlere yol açar. Bunun birçok nedeni vardır. Bunlardan ilk olarak seçilen iktidar kendini güvende hissetmez çünkü istikrarı sağlamış değildir. İkinci olarak yürütmenin iki başlı olması bazen çatışmalara yol açabilmektedir. Cumhurbaşkanı her ne kadar tarafsız olarak gözüke de bazen iktidarın ideolojik fikirleriyle ters düşebilmektedir. Üçüncü sebepten Parlamenter Sistem'de koalisyonlu hükümetler birbirleriyle mücadele etme yarışı ve yanlış bir strateji izlendiğinde bunun sorumluluğunu birbirlerine atmalarından dolayı zayıf hükümetlere yol açmaktadır (Oruçlu, 2008: 52-53).

Demokrasi Niteliği Zayıftır

Halkın hükümeti doğrudan kendi oylarıyla seçememesidir. Halk parlamentoyu oluşturacak kişileri seçtikten sonra parlamento üyeleri de hükümeti seçmektedir. Bu yöntem de Parlamenter Sistem'de demokrasinin zayıflığını göstermektedir (Tunçkaşık, 2015 c: 16).

Önceden bilinebilirlik seçmenin reyini kullandığı sırada oyunu verdiği kişinin kazanması halinde kimin hükümet edeceğini bilmesidir. Fakat Parlamenter Sistem'de seçmenin oy verdiği partinin kazanması halinde Başbakan olarak kimi

destekleyeceğini bilmez. Bunun yanında tek partinin çoğunluğu yakalayamaması durumunda hangi partilerin koalisyon hükümeti kuracağını önceden tahmin edemez (Gözler, 2017: 98).

Hesap Sorulabilirlik

Parlamente Sistem’de özellikle koalisyon hükümetlerinde ülkenin herhangi bir krizle karşı karşıya kalması durumunda halkın hesap soracağı kişiyi bilememesidir. Hükümet birden fazla partiyle kurulduğundan dolayı partiler sorumluluğu birbirlerine atmakta ve millet sorumlunun kim olduğunu anlayamamaktadır (Gözler, 2017: 98).

1.2.1.6.İngiltere Parlamente Sistemi

İngiltere’de yasama, Avam Kamarası ve Lordlar Kamarası olarak adlandırılan iki Meclis’ten oluşur (Lijphart v.d., 1986: 15). Lordlar Kamarası’nın bir kısmı seçimle gelen bir kısmı ise çeşitli şekillerde atanan 850 üyesi bulunmaktadır (Bilgin, 2015: 208). Avam Kamarası 650 milletvekilinden oluşur ve görev süreleri 5 senedir. Dar bölge esasına göre, tek turda, basit çoğunluğa göre seçilir. Dar seçim bölgelerinden her biri tek bir milletvekili çıkartır. Seçimlerde genel oy, gizli oy ve tek dereceli doğrudan seçim ilkeleri geçerlidir (Çam, 2000: 50). Seçim sisteminin bu şekilde oluşu çift parti sisteminin yerleşmesine katkıda bulunmuştur. Seçimlerden sonra iki hafta içerisinde Avam Kamarası toplanır. İlk iş olarak Avam Kamarası Başkanı seçilir. Bu Başkan’a speaker denir. Speaker denilen kişi vekillik süresi boyunca görevini sürdürür. Eğer genel seçimler olursa centilmenlik gereği diğer büyük parti speakerın seçildiği bölgeden aday göstermez. Bir sonraki seçimlerde çoğunluk değişse dahi aynı kişi speaker olarak yeniden seçilerek görevini yapmaya devam eder. Bu İngiltere’de bir gelenek haline gelmiştir (Eroğul, 2001: 7). Speaker’ın geniş yetkileri bulunmasıyla birlikte prestiji de üst seviyededir. Avam Kamarasında oturma düzenlerini, disiplinini ve yürütülmesini sağlamakla görevlidir. Tüm konuşmalar Başkan’a hitaben yapılır (Çam, 2000: 55).

Klasik Parlamente Sistemlerde, kanun yapma yetkisi Meclis’tedir. Buna yetkili Avam Kamarası ve Lordlar Kamarası’dır. Vekillerin yasa önerme yetkileri olmasına rağmen bunu kullanan genelde hükümet olmuştur (Çam, 2000: 57). Yasa

önerileri diğer ülkelerden farklı olarak ilk önce Avam Kamarası'nda görüşülür. Normal Parlamenter Sistemlerde ilk önce yasa önerisi ilgili komisyona gönderilerek burada incelemeye alınır ve önemli bir değişiklik olmaksızın genel kurula gönderilir. Fakat İngiltere'de ilk önce genel kurulda 3 defa görüşüldükten sonra Lordlar Kamarası'na gönderilir. Lordlar Kamarası'nda da incelenerek kral tarafından onaylandıktan sonra yasalaşır. Parlamento aynı zamanda hükümete Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verebilir (Gürbüz, 1980: 73).

İngiltere Anayasası'na göre hükümeti denetlemenin en iyi yollarından birisi sorudur. Diğer bir denetleme aracıysa genel görüşmedir. Denetim yollarından en önemli yere sahip olan güvensizlik önergesi kabul edilirse hükümet istifa eder ya da parlamento feshedilir. Fakat İngiltere'de çift partili sistemde güvensizlik oyunun kabul edilme olasılığı yok denecek kadar azdır. Tek başına İktidar olan parti aleyhine verilen güvensizlik oyu, zaten Avam Kamarası'nın çoğu koltuğunu alan bir parti için verildiği için kabul edilme şansı yoktur. Bunun kabul edilme olasılığı yalnızca koalisyonlu hükümetlerde görülebilir (Lijphart v.d., 1986: 15). Bu da yalnızca 1924, 1979, 2016'da görülmüş ve Avam Kamarası hükümete güvenoyu vermemiş, bu sorun da genel seçimlere gidilerek aşılmıştır (Eroğul, 2001: 17).

Yürütme gücü İngiltere'de iki başlıdır. Bir tarafta mutlak sorumsuzluğu bulunan kral varken diğer tarafta tüm yürütme gücünü kullanan hükümet bulunmaktadır. Kralın mutlak sorumsuzluğu olduğundan dolayı tek başına işlemleri yürütememekte, yaptığı işlerden hükümet sorumlu tutulmaktadır. Bu da "İngiliz Kralı hüküm sürer, fakat yönetemez" şeklinde ifade edilmiştir (Gürbüz, 1980: 68). İngiltere'de Bakanlar Kurulu ile kabine aynı topluluğu ifade etmezler. Bakanlar Kurulu yaklaşık 100 kişiden olurken kabine yalnızca 15 ya da 20 üyeden oluşur. Kabine hem yetkili hem de sorumlu bir kuruldur fakat Bakanlar Kurulu yalnızca sorumlu bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır (Çam, 2000: 47-48).

Başbakan, Bakanlar Kurulu'nun ve kabinenin başkanıdır, özellikle Bakanlar Kurulu üzerinde otoritesi fazladır. Bunun nedeni çoğunluk partisinin lideri olmasından ileri gelir. Bakanlar arasında uzlaşmayı sağlar, hükümetin genel siyasetini tayin eder. Başbakan Avam Kamarası üyesi olmak zorundadır. Bakanların seçiminde ve görevlerinden el çektirmede yetkilidir. Bu da onu eşitler arasından birinci değil de eşit olmayanlar arasından birinci yapmıştır (Sartori, 1997: 139).

Kabinede toplantılar Başbakan başkanlığında yapılır ve Başbakan herhangi bir sebeple yoksa izni alınmadan toplantı yapılamaz (Çam, 2000: 43).

1.2.1.7. Dünya Üzerinde Parlamenter Rejimin İşleyişinde Ortaya Çıkan Problemler

Parlamenter Sistem İngiltere’de tarihsel süreçte doğmuş, 17. yüzyılda şekillenmeye başlamış ve 19. yüzyılda sistem Fransa’da ve 20. Yüzyıldan sonra da Avrupa’da kullanılmaya başlanmıştır. 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren totaliter ve otoriter yönetimlere karşı tercih edilen demokratik sistemlerle birlikte Parlamenter Sistemi’ni tercih eden ülke sayısı da artmıştır. Bu süreç boyunca Kanada, Hindistan, Yeni Zelanda, Avustralya, Kuzey Avrupa ülkelerinde bu sistem benimsenmeye başlanmıştır. 2. Dünya Savaşı’ndan yenik çıkan Batı Almanya, İtalya, Japonya da bu düzeni benimsemiş, otoriter düzenden geç kurtulan İspanya da bu sistemi benimseyenler arasına girmiştir. Doğu blokunun çöküşü ile birlikte demokrasiye geçen ülkelerin anayasal düzenlemelerinde mühim bir mesele hükümet sistemi tercihi olmuştur. Bunlardan Estonya, Macaristan, Letonya ve Çek Cumhuriyeti Parlamenter Sistem’i seçmiştir (Tunçkaşık, 2015 c: 21-22).

Günümüzde artık Parlamenter Sistem devletlerde, klasik şekliyle uygulanmamaktadır. “Neo-Parlamenter” rejim veya “rasyonelleştirilmiş parlamenter” tarifile başka bir şekle bürünmüştür. Neo Parlamenter ve Rasyonelleştirilmiş Parlamenter Sistem’ini tercih etmeyenler Yarı Başkanlık ya da Başkanlık Sistemi’ne geçmişlerdir. Örneğin 70 senede 104 hükümet değiştirmiş olan Fransa, 1958’den sonra Yarı-Başkanlık Sistemi’ne geçerek yönetimde istikrarı yakalamıştır. İtalya’da da Fransa’dan farklı bir durum yaşanmamış, yıllarca koalisyon hükümetleriyle boğuşmuştur. Belçika’da da bir yasama döneminde 2 yıl boyunca hükümet güvenoyu alamadığından dolayı halk sokaklara taşmıştır. Almanya, bir dönemde “iki buçuk parti” modeli ile istikrar sağlamaya çalışmıştır. Sadece İngiltere’de kurulan iki partili sistem dışında diğer ülkelerin çoğunda istikrarsızlık bulunmaktadır (Kuzu, 2011: 89-90).

Koalisyon hükümetlerinde hedefler koymak ve o hedeflerin doğrultusunda ülkeyi götürebilmek mümkün olamamaktadır. Koalisyonlar her zaman karşı fikirdeki olan partinin görüşlerini benimsemeyi ve kabul etmeyi gerektirmektedir. Buna

tavizcilik denir. Her ülkede de tavizcilik verilmemektedir. Çünkü bazı ülkelerin partileri arasında ideolojik fikirler çok keskin çizgilerle birbirinden ayrılmış olabilmektedir. Bu nedenle farklı siyasi görüşteki partilerin koalisyon hükümeti kurmaları devleti olumsuz yönde etkilemektedir (Kuzu, 2011: 91).

Almanya Parlamenter Sistemi ve Sorunları

23 Mayıs 1949 yılında oluşturulan Federal Alman Anayasası, Parlamenter Sistem’de bir takım değişiklikler yapılmıştır. Yasama ve yürütme birbirinden tamamen ayrılmış ve yasama yetkisi parlamentoya verilmiştir. Bu anayasa klasik Parlamenter Sistem’in kuralları ile yürütme organını güçlendirmiştir. Yürütme organı klasik Parlamenter Sistem’deki gibi çift başlıdır. Bir yanda siyasal olarak sorumsuzluğu bulunan Devlet Başkanı varken diğer yandan da Devlet Başkanı’na göre daha kuvvetli yetkilerle donatılan Başbakan, diğer bir adıyla Şansölye yer almaktadır. Başbakan parlamentoya karşı sorumludur. Cumhurbaşkanı, Özel Federal Meclis’çe seçilmektedir. Özel Federal Meclis ise Bundestag denilen Federal Meclis ve Land parlamentolarınca oluşturulur. Cumhurbaşkanı seçimlerinde ilk iki turda mutlak çoğunluk aranırken 3. turda basit çoğunluğu alan aday seçilir ve iki sefer üst üste seçilme şansı bulunur. Almanya’nın yasama organı doğrudan seçilmiş Federal Meclis (Bundestag) ve dolaylı şekilde seçilen Eyaletler Meclisi’nden (Bundesrat) oluşur. Hükümet Bundestag tarafından seçilir. Seçimlerden sonra Bundestag’da salt çoğunluğu alabilecek potansiyele sahip olan kişiyi Cumhurbaşkanı Başbakan olarak aday gösterir. Oyların salt çoğunluğunu alan Başbakan güvenoyunu da almış sayılır ve Bakanların listesini oluşturarak Cumhurbaşkanı’na sunar ve Cumhurbaşkanı listeyi onaylarsa hükümet kurulmuş olur. Usul gereği Başbakan’ın ve Bakan seçilen milletvekillerinin vekillikleri askıya alınır. Cumhurbaşkanı ülkenin tüzel kişiliğini temsil eder (Kütük, 2012: 127-128).

Weimar Anayasası klasik Parlamenter Sistem’in özgün halini bozarak Cumhurbaşkanına geniş yetkiler vermiş ve bu da çift başlılığa neden olmuştur. İki başlı yürütmeye sahip olan Almanya’da hükümet ve Devlet Başkanı arasında rekabet ortamı oluşmuş ve Devlet Başkanı’nın da aktif olarak politikaya dahil olmasına sebebiyet vermiştir. Köklü bir demokratik kültüre sahip olmayan Almanya’da istikrarın sağlanması için Cumhurbaşkanına geniş yetkilerin verilmesi sistemde

otoriter kişilerin meydana çıkmasına yol açmış ve uygulanan sistemdeki güçlü noktalar antidemokratik ve otoriter kişilerin ellerine geçmiştir (Kütük, 2012: 127).

Japonya Parlamenter Sistemi ve Sorunları

Japonya'da daha önce Meiji Anayasası varlığını korurken bu anayasa 2. Dünya Savaşı'ndan sonra köklü bir biçimde değiştirilmiştir. 1946 yılında Amerikalılar tarafından hazırlanan yeni anayasa imparator tarafından onaylanmıştır. Meiji Anayasası'ndaki gibi imparatoru merkez alan bir anayasadan çok daha uzakta kısa ve liberal bir anayasadır. Japonya'da yasama organı Senato ve Temsilciler Meclisi'nden oluşur, parlamento, yürütmede Bakanlar Kurulu, yargıda bağımsız mahkemeler görev yapmaktadırlar. İmparator ise bazı yazarlar tarafından yürütme içerisinde gösterilse de sadece onay makamı haline getirilmiştir (Şencan, 2015: 326).

Japonya'da siyasal sistemin en önemli özelliklerinden birisi hakim parti olgusunun olmasıdır. 1955-1993 seneleri arasında Liberal Demokrat Parti ülkeyi kesintisiz olarak 38 yıl yönetmiştir. Gücü son dönemlerde biraz azalsa da günümüze kadar yalnızca 4 yıl bu parti muhalefette kalmıştır. Bu şekilde dışarıdan bakıldığında Japonya'da istikrarın çok iyi olduğu görülmektedir. Fakat iktidar mücadelesi partiler arasında değil Liberal Demokrat Parti içindeki hizipler arasında yaşanmaktadır. Bu yüzden Liberal Demokrat Parti'nin ilk defa iktidara seçildiği 1955'ten 2015 senesine kadar toplam 46 hükümet değişmiştir. Yani ortalama olarak her 15 aya bir hükümet düşmektedir. Bu da istikrarsızlığın olduğunu göstermektedir. (Şencan, 2015: 327).

Japonya'da Klasik Parlamenter Sistem'de olduğu gibi siyasi gücün asıl temsilcisi Başbakan değildir. Bazı istisnalar dışında siyasi güç Bakanlıklarda toplanmaktadır. Özellikle Japonya'nın motor kuvveti olarak bilinen Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nın prestiji ayrı bir durumdadır. Lakin Bakanlıklar da Başbakanlık gibi sık değiştiğinden esas güç bürokratlarda toplanmaktadır. İmparator da yetkisiz bir konuma sahiptir. Devlet Başkanı dahi sayılmayan, her adımında Bakanlar Kurulu'nun onayını bekleyen sadece saygı duyulan bir makam haline gelmiştir. İktidarı sadece 4 seneliğine kaybeden Liberal Demokrat Parti kararlı bir yapı olarak yoluna devam etmemekte; daha çok değişik çıkar sınıflarının taraftarlığını yaptığı parti içindeki hizipler koalisyonu şeklinde hareket etmektedir. Bu yüzden gücün dengesi sürekli değişmektedir ve Japonya için parlamento

çoğunluğuna dayanan, istikrarlı ve kuvvetli yönetimleri olan bir ülkedir denemez. Zira Japonya'da kabineler çok sık değişmektedir. İktidarı yıllardan beri kimseye devretmeyen Liberal Demokrat Parti tek bir siyasi stratejisi olan istikrarlı bir yapı gibi gözükmektedir. Fakat parti içindeki hizipler koalisyonu şeklinde hareket etmektedir. Bu da gücün, hizipler arasındaki dengeye göre değişmesi sonucu doğurmuştur. Dışarıdan bakıldığında istikrarlı bir yapı gibi görünen Japonya Parlamenter Sistemi, sayılan bu sebeplerden ötürü aslında siyasi olarak istikrarsız ve zayıftır (Şencan, 2015: 327-328).

Japonya'nın siyasetindeki diğer bir eksik nokta ise güçlü siyasi aileler geleneğidir. Birçok Başbakan, Bakan, parti içi hizip lideri ya da Meclis Başkanı gibi siyaset alanında önde gelen kişiler daha önceki önde gelen siyasetçilerin oğullarından veya kızlarından oluşmaktadır. Birçok yazar tarafından eleştirilen bu aile geleneği Japonya'da hala feodal ilişkilerin tam manasıyla aşılamadığının göstergesidir (Şencan, 2015: 328).

İtalya Parlamenter Sistemi Ve Sorunları

İtalyan hükümet sistemi 2. Dünya Savaşı'ndan sonra 1948'de oluşturulan anayasa ile şekillenmiştir. 1946'da yapılan referandumla halkın Cumhuriyet mi yoksa monarşik düzeni mi istediği yapılan Referandum sonucunda belirlenmiştir. Yapılan Anayasa referandumunda %54 oranında Cumhuriyet'e karar verildikten sonra 1948 Anayasası'nı oluşturacak olan Kurucu Meclis kurulmuştur.

Mussolini zamanında yaşanan kötü tecrübelerden sonra Anayasa çoğulcu demokrasi anlayışına göre hazırlanan parlamenter hükümet sistemi kurulmuştur. Devlet erklerinin tek bir organda toplanmasını önlemek için kuvvetler ayrılığı sistemi benimsenmiştir. Buna ek olarak yasamanın güçlendirilmesiyle yürütmenin zayıflaması bir arada olduğundan dolayı istikrarsız ve zayıf hükümetlere yol açmıştır. İtalyan anayasası yürütmeye ilgili olarak sadece 4 madde bulundurmaktadır. Parlamenter Sistem kullanılmasına rağmen İtalya'da yasamaya öncelik tanınmıştır. Normalde Parlamenter Sistemlerde yürütme organı kuvvetli tutulur fakat burada yürütmeye yasama karşılaştırıldığı zaman, yasamanın yürütmeye üstünlük kurduğu görülmektedir. Cumhurbaşkanı'nı seçme, yargılama, Anayasa mahkemesi ve Hakimler Yüksek Kurulu'nun üyelerinin 3'te birini seçme, güven oylamasıyla

hükümeti kontrol etme yetkileri yasama organının yürütme karşısında güçlü hale getiren özelliklerdir. (Yavuz, 2007: 74-75).

1948 İtalyan anayasasına göre 87. ile 90. maddeler Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini Parlamenter Sistem'e göre düzenlemektedir. 87. maddeyle alakalı olarak milli birliği temsil eden, yürütme, yargı, yasama, arasında uzlaşmacı görevi olan makam olarak değerlendirilir. Parlamenter Sistem'i uygulayan diğer ülkeler gibi Cumhurbaşkanı Başbakanı direkt olarak, Bakanları Başbakan'ın seçmesinden sonra atar. Meclisi feshetme, ordunun başkomutanlığını temsili gibi yetkileri de bulunmakla birlikte bunlar sembolik olmaktadır. Cumhurbaşkanı her ne kadar siyasi partilerin etkisiyle seçilmiş olsa da partiler üstü bir siyaset izlemesi gerekmektedir. Bu uygulamayı İtalyan Cumhurbaşkanları sağlıklı bir şekilde götürmeyi başarmışlardır. Lakin bazen Cumhurbaşkanı siyasete müdahale edebilmekte ve bu da şiddetli tartışmalara neden olmaktadır. 1980'de Cumhurbaşkanı Francesco Cassiga'nın siyasi hayata müdahale etmesinden sonra yaşanan derin tartışmalar bunun bir örneğidir (Yavuz, 2007: 78).

Yargı alanında İtalya bazı sorunlara sahiptir. Özellikle güney İtalya'da mafya problemi hala devam etmektedir. Fakat çok da etkili olamamaktadır. Yargı bağımsızlığı için anayasada tedbirler vardır fakat yolsuzluk ile yargı bağımsızlığı gelişmiş ülkelerdeki düzeye göre çok daha düşük seviyededir (Solak, 2015 b: 239).

Yürütme erkinin istikrar sağlanması ve uzun süre başta kalabilmesi siyasal kuramcılar için başarının çok önemli bir ölçümü olarak görülmektedir (Powell, 1990: 183). İtalya'da kurulan hükümetlere baktığımızda istikrarsız oldukları gündeme gelmektedir. 1948 senesinden bu zamana kadar geçen sürede kurulan hükümetlerin ortalama ömürleri sadece 10 ay kadar kısa bir süre aralığını kapsamaktadır. Siyasi yapı parçalı olmakla birlikte seçim sistemi, tek bir partinin tek başına iktidara gelmesine genellikle imkan tanımaz. Bu yüzden İtalya koalisyon hükümetlerine muhtaç olarak yaşamaktadır. Fakat şöyle bir kural var ki; hükümet değişse bile birçok Bakan, Bakanlığından ayrılmamaktadır. Çünkü bu Bakanların ait olduğu partiler, değişik konfigürasyonlarla da olsa koalisyon ortağı olmaktadır. Yani hükümetler değişse dahi yine aynı kişi Bakanlığı sürdürebilmektedir. Hatta bazı Bakanlar 20 yıl kadar aynı bakanlık görevini sürdürebilmişlerdir. Lakin şunu da söylemek gerekir ki; Parlamenter Sistem'de çalışmalar kolektif bir şekilde ön plana

çıkılmaktadır. Bazı Bakanların değişmemesine rağmen hükümetin değişmesi hükümet politikalarında uyumsuzluğa yol açmaktadır. Bakanlar kişisel olarak ne kadar yetenekli olursa olsun eğer kolektif olarak karar alınamıyorsa başarı sağlamada zorluklar görülür. Bu istikrarsızlıklar beraberinde köklü reformların yapılmasının engellenmesi anlamına da gelmektedir. Köklü çalışmalar zorlu bir süreçten geçtikten sonra ancak meyvesini verir olduğu görülmüştür. Örnek olarak 1980 yıllarında yapılan yürütmeye ilgili reform, 1990 yıllarında bankacılık ve yerel hükümetler ile ilgili yenilik çalışmaları zorlu aşamalardan geçmiştir. Bu gibi yeniliklerin yapılması çağın gerekliliğine uyulması için anında yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde ülkenin geri kalması, ekonomik ve siyasal olarak güç kaybetmesine neden olmaktadır (Yavuz, 2007: 76-77).

Meydana gelen istikrarsızlık ve koalisyon hükümetlerinden dolayı 1993 senesinde anayasa çalışmaları başlamış ve seçim sistemi değiştirilmiştir. Fakat 1994 senesinde yapılan seçimler sonucundaki tabloda bu sorunun ortadan kalkmadığı, yapılan çalışmanın yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. 1993'teki seçim reformunun amacı oydaşmacı sistemden Westminster tarzı bir seçim sistemine geçilmesiydi. Partideki etkili parti sayısının artırılması, parçalı parti yapısının yok olacağı, partiler arasındaki fikir ayrılıkların azalacağı amaçlanıyordu. Fakat beklenen sonuç alınamamıştır. 1993 seçimiyle birlikte partiler iki kutuplu bir yapıya doğru evrilmeye başladılar fakat küçük partiler güçlerini tamamen kaybetmediler. Partiler seçimlere girerken sağ ve sol koalisyonlar olarak ayrıldıktan sonra seçimlere girmişlerdir. Seçmenlerin verdiği oylar doğrultusunda koalisyonlar oluşmaya başlamış ve bu da hükümetlerin seçildikten sonra meşruiyetini arttıran bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca küçük partiler kuvvetlerini tamamen yitirmediklerinden parçalı parti yapısı devam etmiştir (Solak, 2015 b: 271).

Sorunların devam etmesi üzerine 2005 senesinde yeni bir uygulamaya gidilerek en çok oy alan partiye ekstra üyelik verilmesini içeren bir değişiklik yapılmıştır. Oylar nispi temsil sistemine göre dağıtıldıktan sonra en fazla oyu alan parti ya da koalisyon eğer Meclis'te 630 sandalyeden 340 sandalyeyi alamamışsa önceki hesaplamalar iptal edilir. En fazla oyu alan parti ya da koalisyona sandalye sayısını 340'a tamamlayacak şekilde ekstra sayıda sandalye verilir. Daha sonra kalan sandalye sayısı nispi temsil sistemine göre partilere dağıtılır. Görüldüğü üzere bu

sistemin en önemli özelliği en çok oy alan partinin parlamentoda çoğunluğu sağlaması için destek verilmesidir (Solak, 2015 b: 271).

2005 reformu iki kutuplu parti sistemini tersine çevirememiştir. Bunun üzerine 2015 seçim reformu öngörülmüştür. Bir önceki seçim sistemi reformundan çok da fazla farkı olmayan bu sistemde ekstra üyelik alacak parti için %40 oranında bir baraj belirlenmiştir. Yani seçimlerde %40 alan partinin sandalye sayısı 630 sandalyenin 340'ını oluşturacaktır. Eğer hiçbir parti %40 oranında oy elde edemezse iki hafta içinde ikinci tura gidilir. İkinci turda en fazla oy almış iki parti arasında rekabet olur ve oyların çoğunluğunu alan parti ekstra üyelikleri kazanmış olur. Kalan sandalyeler ise liste usulü nispi temsil sistemi çerçevesinde dağıtılır (Solak, 2015 b: 272).

1.2.2. Başkanlık Sistemi

Sert kuvvetler ayrılığı olarak ortaya çıkan Başkanlık Sistemi en eski anayasalardan olan 1787'de Amerika Birleşik Devletleri'nin kabul ettiği anayasada ortaya çıkmıştır. Bu sistem Parlamenter Sistem gibi tarihsel olarak gelişerek değil Filadelfiya'da Kurucu Meclis'in toplanması sonucunda uzun müzakereler sonunda alınan kararlarla ortaya çıkmıştır. 1787'de Philadelphia'da toplanan Kurucu Meclis iktidarın gücünü arttırmak ve iktidar ile demokrasiyi bütünleştirmek amacıyla uygulamış olduğu bir sistemdir. Sistemin ana vatani ABD'dir (Avcı, 2014: 27). Parlamenter Sistem ise İngiltere'de önce uygulanıp sonrada doktrin olarak Locke ve Montesquie gibi siyaset bilimciler tarafından ortaya atılmıştır. Başkanlık Sistemi ise önce komiteler oluşturularak uzun olarak düşünülmüş daha sonra uygulamaya geçirilmiştir (Aydınyurt, 2006: 4).

Başkanlık Sistemi'nin oluşma nedeni aslında 1787 anayasacılarının Amerika oluşum halindeyken daha hızlı karar alıp uygulamak için ve ülkenin birliğini bir an önce sağlamak için yürütmenin güçlendirilmesine inanmalarından dolayı ortaya çıkmıştır. Bu sistemi uygulamak isteyen ülkeler ABD örneğini almışlardır. Başta Latin Amerika olmak üzere birçok ülkede uygulama alanı bulmuştur (Çam, 1993: 98). Ama bu sistemi uygulamak isteyen ülkelerde genellikle uygulama safhasında demokrasiden sapmalar görülmüştür (Özer, 2009: 169-174).

Başkanlık Sistemi'nde devletin organları birbirinden keskin çizgilerle ayrılmıştır. Yargı ve yasama organlarının demokratik bir biçimde kontrol edildiği ve iktidar yetkilerinin genişletildiği bir sistemdir. Bu sistemde millet tarafından seçilen Başkan yasama erkini feshedemez ve yine halk tarafından seçilen Meclis de Başkanı görevden alma yetkisi bulunmamaktadır. İki organın da birbirlerinin görevlerine son verememesinden dolayı görev süreleri sabittir. Bu organların anayasal sistem çerçevesinde güçleri birbiriyle eşit denilebilir. Başkan hem yürütmenin hem de devletin başıdır. Başkan, Bakanları seçer ve görevden alabilir (Erdoğan, 2006: 18).

1.2.2.1. Başkanlık Sistemi'nin Asli Özellikleri

Hükümet sistemlerinden Başkanlık Sistemi'ne ait asli özellikler vardır. Bu özellikler sisteme Başkanlık Sistemi diyebilmemiz için olmazsa olmaz özelliklerdir (Özer, 2005:162).

Yürütme Organı Tek Kişiliktir

Bu sistemin en belirgin yanı kuvvetler ayrılığı ilkesini tam olarak yapıyor olmasıdır. Ülkeyi kimin yönettiği belirgindir; sorumlu ve yetkilinin kim olduğu bellidir. Bu sistemde yasama, yürütme, yargı çok yetkilidir; fakat hepsi yalnız kendi bölgelerinde yetkilidir (Avcı, 2014: 29).

Bu sistemde Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı makamı bulunmamaktadır. Yürütme çift başlılık yerine tek başlıdır ve Devlet Başkanlığı makamında Başkan bulunur. Yani Başkanlık Sistemi'nde yürütmenin başında sadece Başkan bulunmaktadır. Başkanın dışında sembolik bir Devlet Başkanlığı makamı bulunmamaktadır. Başkan aynı zamanda devlet başkanıdır. Parlamenter Sistemlerde görülen kolektif bir yürütme organı bulunmamaktadır. Tüm yetkiler Başkan'ın kendisinde toplanmaktadır (Gözler, 2017: 83).

Başkan Sorumsuzdur

Başkan görevi ile ilgili işlerden sorumsuzdur. Kimseye hesap vermek mecburiyetinde değildir. Fakat impeachment hali bunların dışındadır (Özer, 2005: 164).

Başkan Halk Tarafından Seçilir

Hem devletin hem de yürütmenin başı olan Başkan halk tarafından belli bir süre için seçilir. Anayasada belirtilen süre boyunca başta kalır. Meclis de halk tarafından belli süreler için seçilen vekillerden oluşur (Lijphart v.d., 1986: 63).

Başkan, Yasamanın Güvenine Dayanmaz

Başkanlık Sistemi'nde Başkan halk tarafından ya da halk oylamasıyla seçilen temsilciler aracılığı ile seçilir. Halk tarafından doğrudan seçilen Başkan, halkın temsilciğini yapan Meclis tarafından güvensizlik oylarıyla görevden alınmaz. Anayasada belirtilen süre bitmeden Başkan görevden alınmaz. Yani Başkan yasama organına karşı sorumlu değildir (Avcı, 2014: 29).

Bakanları Başkan Seçer ve Bakanlar Danışman Statüsündedirler

Yürütmenin başı Başkan olduğundan dolayı yürütmenin politik kararlarını da veren kişi Başkan'dır. Bakanlar, yani danışmanlar Başkan tarafından seçilir ve atanırlar. Bu yüzden politik görüşlerde Başkan'la aralarında görüş ayrılıkları bulunmaz. Parlamenter Sistem'e göre daha istikrarlı bir yönetim sağlanmış olur. Aslında bu sistemde Başkan danışmanlarının isimleri Bakan değil sekreterdir. Sekreterler Başkan'a bağlı emir ve talimatlarını uygulamak zorundadır. Sekreterlerin düşünceleri Başkan için tavsiye niteliğindedir. ABD tarihindeki örnek bir olay Başkan ile Bakan arasındaki ilişkiyi ortaya koyar niteliktedir: Dönemin ABD Başkanı Lincoln sekreterleriyle yaptığı görüşmede bir konuyla ilgili karar alınırken kendi görüşüne karşı sekreterlerinin görüşüne karşılık "yedi hayır, bir evet; evetler kazandı" diyerek kendi aldığı karar doğrultusunda işlem tahsis etmiştir (Döner, 2013: 173).

Kontrol ve Denge Vardır

Başkanlık Sistemi'nde organlar arasındaki çalışmanın dengeli ve koordinasyonlu bir şekilde gitmesi için fren ve denge sistemi (check and balance) konulmuştur. Bu sistem organların sahip olduğu kuvvetin kötüye kullanılmasını önler. Bir organın sahip olduğu kuvveti diğer bir organın sahip olduğu kuvvet engeller. Böylelikle organların sahip olduğu kuvvet keyfiyet için kullanılamaz hale gelir (Özer, 2005: 163).

1.2.2.2. Başkanlık Sistemi'nin Tali Özellikleri

Başkanlık Sistemi'nin tali özellikleri farklı ülkelerdeki toplumların ihtiyaçlarını daha iyi karşılaması açısından getirilen özelliklerdir. Bunların varlığı sistemi daha iyi işler hale getirir. Bu özelliklerin olmaması sistemi Başkanlık Sistemi'nin dışına çıkarmaz (Özer, 2005: 164).

Başkan Yasama Organını Feshedemez

Başkanlık Sistemi'nde Başkan yasamayı feshedemez. Nasıl yasama organı Başkanı güvensizlik oylarıyla düşüremiyorsa Başkan da yasamayı görevden alamaya yetkili değildir (Lijphart v.d., 1986: 66).

Aynı Kişi Hem Yürütmede Hem Yasamada Görev Alamaz

Aynı kişi hem Mecliste hem de yürütmede görev alamaz. Zaten Başkanlık Sistemi'nde kuvvetlerin sert ayrılığı söz konusudur. Bundan dolayı da yasamada görev alan kişi yürütme içerisinde de görev alamaz. Yani Başkan ve sekreterleri yasama organı içinde yer alamaz. Eğer seçilen Başkan Kongre'nin üyesiye Kongre görevinden çekilmek mecburiyetindedir. Başkan sekreterleri de Kongre'nin dışından seçmek zorundadır. Bununla birlikte yasama erkinde yer alan kişiler de yürütme organında görev alamazlar (Lijphart v.d., 1986: 65).

Yasama İle Yürütme Arasında Anayasa Mahkemesi Hakemdir

Başkan ile Meclis birbirinden bağımsızken her ikisinden de bağımsız olan Anayasa Mahkemesi hakemlik görevini yerine getirmektedir (Becerren ve Kalağan, 2007:166).

Başkan Yasama Organının İşine Karışamaz

Başkan ve sekreterleri yasama organının toplantılarına katılıp görüş beyan edemezler. Başkanlık Sistemi'ndeki Meclislerde yürütmenin temsilcileri bulunmamaktadır. Buna paralel olarak Başkan'ın kanun teklif edebilme yetkisi de yoktur. Yasama organı toplantı halindeyken toplantıyı engelleme ya da tatile sokma hakkı yoktur. Meclis, Başkan'dan bağımsız olarak istediği kadar toplanma ve çalışma hakkına sahiptir. Zaten bu kural sert kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir sonucudur. Fakat bu ayrılık mutlak bir ayrılık değildir. Bazı hallerde yasama ve

yürütme arasındaki etkileşim araçlarının kullanılması sırasında ortak hareket edilebilmesi mümkündür (Gözler, 2017: 84).

1.2.2.3. Başkanlık Sistemi'nin Karşılıklı Etkileşim Araçları

Başkanlık Sistemi'nde organlar ayrı seçimlerle seçilir ve birbirlerinin görevlerine müdahale edemezler. Fakat sistemdeki sert kuvvetler ayrılığı devlet içinde tam olarak uygulanırsa, organlar arasında uyum ve işbirliği olmazsa krizler meydana gelebilir. Bu sebeple Başkanlık Sistemi'nde yasama ve yürütme arasında bir dizi etkileşim araçları görülmüştür (Gözler, 2017: 85).

Atamalar

Atamalar normalde Başkan'a aittir fakat bazı atamalarda Senato'nun onayı aranır. Başkan, yürütme organı çalışanlarını ve kendi kabinesini Senato'nun etkisine maruz kalmadan atama yetkisine sahiptir. Aynı zamanda Bakanları ve memurları Senato'nun onayı gerekmeden görevinden alabilmektedir. Fakat Başkan üst düzey memurları ve Büyükelçileri atarken senatonun onayına ihtiyaç duymaktadır. Senato'nun onayının arandığı atamalarda Senato'yla Başkan uzlaşmak mecburiyetindedir (Tunçkaşık, 2015 a: 4).

Uluslararası Anlaşmaların Onaylanması

Başkanlık Sistemi'nde milletlerarası ilişkileri yürütmek ve uluslararası anlaşmaları yapma yetkisi Başkan'ın elindedir. Fakat uluslararası anlaşmaların yapıldıktan sonra onay makamı Senato'dur. Bu nedenle Başkan herhangi bir devletle anlaşma yaparken Senato'nun fikrini de alması gerekmektedir (Tunçkaşık, 2015 a: 4).

Meclis Araştırması

Kongre bazen yürütmenin faaliyetlerini araştırabilmesi mümkündür. Buna meclis araştırması ismi verilmektedir. Kongre bu yetkisini araştırma komisyonu kurarak kullanır. Araştırma sonucu olumsuz çıkarsa da Meclis, Başkanı görevden alamamaktadır. Fakat bu araştırmalar bazen çok etkili bir rol oynayarak Başkan'ın seçilip seçilmemesinde etkili olabilmektedir (Gözler, 2017: 85).

Veto

Veto, Başkan'ın yasamaya karşı kullanabileceği araçlardan biridir. Yasamanın çıkardığı bir kanunu Başkan reddedebilir. Veto, Başkan'ın kendi düşüncesine uymayan yasaları reddederek devleti kendi politikasına göre yönetmesine imkan verebilir. Meclis tarafından kabul edilen kanun Başkan'a gönderildiğinde Başkan kanunu geri gönderebilir. Geri gönderilen kanun Temsilciler Meclisi ve Senato tarafından 2/3 çoğunlukla kabul edilirse o zaman Başkan kanunu kabul etmek zorunda kalır. Bunun adına geciktirici veto denir (Özer, 2005: 164).

İmpeachment (Suçlama)

Başkanlık Sistemi'nde yasama ile yürütme arasındaki en önemli etkileşim araçlarından biri impeachmenttir. İmpeachment, Başkan'ın cezai sorumluluğuna neden olabilecek bir meclis soruşturmasıdır. 1787 Amerikan anayasasına göre suçlandırma yetkisi Temsilciler Meclisi'ne aittir. Suçlandırılan Başkanı ise yargılama görevi Senato'ya düşmektedir. Böyle durumlarda Senato'ya yüksek mahkeme başkanı başkanlık eder. Mahkumiyet için gerekli çoğunluk hazır bulunanların 2/3 çoğunluğudur. Bu çoğunluktan sonra Başkan görevinden de alınmış olur. İmpeachment siyasi nitelikte değil, cezai nitelikte bir uygulamadır. Bu nedenle suç işlememiş bir Başkan'ı siyasi sebeplerle suçlandırarak görevden almak mümkün olmamaktadır (Gözler, 2017: 86).

Bütçe

Meclis kanun çıkartır ve bütçeyi onaylar. Yürütme, harcayacağı miktarı kendisi hesaplar ve bütçeyi oluşturur fakat yasama bütçeyi onaylamayabilir. Sonuç olarak yürütme tarafı yasama tarafının öngördüğü kadar bütçe ile iş yapmak durumundadır. Bu yüzden Başkan Meclis ile iyi geçinmek durumundadır. Fakat Meclis'in yürütmenin işlerini gözlemleyen ve ihtiyaçlarını denetleyen bir komisyonu da vardır. Bu komisyonun görevi bütçe oluşturulurken yürütmenin ihtiyacı doğrultusunda bütçeyi onaylamada Meclis'e yardımcı olmaktır (Avcı, 2014: 29).

Mesaj

Başkan'ın kanun teklif edebilme yetkisi olmasa da Kongre'ye mesaj gönderme hakkı bulunmaktadır. Bu mesajların en önemlisi birliğin durumuna ilişkin mesajdır. Her dönemin başı olan ocak ayında Senato ve Temsilciler Meclisi'nin

birleşik toplantısında okunur. Bu mesajlar vasıtasıyla Başkan istediği kanunların çıkarılması yönünde istek sunabilir (Gözler, 2017: 86-87).

1.2.2.4. Başkanlık Sistemi'nin Güçlü Yönleri

Başkanlık Sistemi diğer hükümet sistemleri ile karşılaştırıldığında birkaç noktada üstünlüğü mevcuttur.

Başkanlık Sistemi İstikrarlı Bir Yönetime Yol Açar

Başkanlık seçimlerinden sonra başa gelen kişi diğer seçimlere kadar başta kalır ve organların Başkanı düşürmesi mümkün değildir. Başkan'ın düşürülememesi planlanan stratejilerin istikrarlı bir şekilde işleyerek başarıya ulaşması açısından önemlidir (Lijphart v.d., 1986: 68).

Yasama ve yürütme birbirinden tamamen ayrıldığı için süreleri bitene kadar görev başında kalır. Bu da istikrarın sağlanmasına yardım eder. Şöyle ki görev süresi sonuna kadar görevinde kalan Başkan herhangi bir kriz anında başta kaldığı süre boyunca bu krizi atlatabilmek için acı reçeteler uygulayabilir (Günay, 2016: 75). Amerikan Anayasası bu ilke doğrultusunda kurulmuştur. Başkan 4 senede bir seçilir ve görevini yürütmeye istisnai (sağlık-impeachment) bir sebep olmadığı takdirde yerinden edilemez. Bu yüzden yürütme gücü özünde istikrarlıdır. Başkan bütün toplumun temsilcisi olarak toplumun sadece bir bölümünü temsil edenlerin üzerinde bir otoriteye sahiptir (Aron, 1976:142).

Başkanlık Sistemi Güçlü Yönetim Kurar

Devlet tek kişi tarafından daha iyi yönetilebilir. Çünkü iki ayrı fikir arasında tartışmaların doğuracağı zaman ve enerji kaybı Başkanlık Sistemi'nde yoktur. 4 veya 5 sene seçilen Başkan düşürülme korkusu olmadan planlarını uygulayabilecek ve ülkeyi kalkındıracaktır. Buna ek olarak halk tarafından seçilen Başkan'ın prestiji ve meşruluğu Başbakan'a göre daha fazladır (Gözler, 2017: 87). Bir insanı halkın gösterdiği yoğun ilgiyle tepeye çıkarmak ve bunun yanında aynı kişinin seçmenlerden bir farkı bulunmadığını ve onların yanına dönebileceğini kabul etmek bir Başkan'ı güçlü ve enerjik bir kişi haline getirebilir (Duverger, 1975: 90).

Yasama Organı ve Milletvekilleri Etkinliği Artar

Meclis'teki milletvekilleri Bakan olarak seçilemeyeceğinden dolayı vekiller kanun yaparken daha rahat hareket ederek yasanın memleket için ne kadar verimli olup olmadığını tartabilirler. Bakanların Meclis dışından seçilmesi aynı zamanda hiçbir partiyle alakalarının olmaması ülke için daha faydalı kişilerin seçilmesine olanak tanır. Ayrıca hem milletvekili hem de Bakan olarak iki sıfatı bir arada yürüten kimse olmayacağından dolayı kişilerin üzerine düşen iş yükü de hafifleyecek ve herkes kendi işini daha verimli bir şekilde yerine getirebilecektir (Günay, 2016: 76).

Başkanlık Sistemi Demokratik Bir Yönetim Kurar

Parlamente Sistem'e göre güçlü olan bir yanı da Başkan'ı direkt olarak milletin seçmesidir. Milletin seçtiği Başkan, anayasal yetkilerinden daha ziyade hem manevi otorite kazanarak istikrarın devamı için fayda sağlamaktadır hem de daha demokratiktir (Gözler, 2017: 87). Çünkü Başkanlık Sistemi'nde millet hükümet edecek olan kişileri görerek oyunu kullanabilir. Bunun yanında koalisyon hükümetleri olmadığından dolayı halk hesap soracağı kişiyi bilir. Böylelikle yeni seçimlerde halkın daha iyi şekilde karar vermesi sağlanabilir (Tunçkaşık, 2015 a: 6).

Hesap Sorulabilirlik Özelliğinin Yüksek Olması

Başkanlık Sistemi'nde ülkede yönetim krizleri ortaya çıkarsa millet hesap soracağı kişiyi bilir. Çünkü yürütmenin en tepesinde Başkan bulunmaktadır. Parlamente Sistem'de ise bu durum çok karışık haller alabilmektedir. Özellikle koalisyon hükümetlerinde ortaya çıkan yönetim krizlerinde koalisyon ortakları birbirlerini suçlayarak mesuliyeti birbirlerine atabilmekte. Millet siyaseten hangi ortağın sorumlu olduğunu teşhis etmeyebilir. Başkanlık Sistemi yürütmenin bilinebilirliğini ve milletin doğru karar vermesinin önünü açmaktadır. Önceden bilinebilirlik milletin oy kullanması sırasında oyunu kullandığı kişinin hükümet etmesi anlamındadır. Başkanlık Sistemi'nde bu durum çok keskindir. Çünkü halk direkt olarak istediği Başkan'a oy verir. Fakat Parlamente Sistem'de seçimlerde yasama organı belirlendiği için kimin hükümet edeceği direkt olarak belli değildir. Partiye oy atıldığı için ve kimin hükümet edeceği direkt olarak seçilemediği için önceden bilinebilirlik Başkanlık Sistemi'ne göre daha zordur. Koalisyonlu hükümetlerde bu durum daha da karmaşık bir hal almaktadır (Günay, 2016: 77).

1.2.2.5. Başkanlık Sistemi'nin Zayıf Yönleri

Başkanlık Sistemi'nin güçlü yönlerine karşılık zayıf yönlerinin olduğu da bir gerçektir.

Başkanlık Sistemi İktidarın Kişiselleşmesine Yol Açar

Başkanlık Sistemi'nde Başkan hem Devlet Başkanı hem de hükümet başkanıdır. Yani yürütme tek başlıdır. Görev süresinin bitimine kadar görevden alınamayan Başkan kendisinin hem halkı hem hükümeti hem de devleti temsil ettiğini zannederek iktidarını kişiselleştirebilir (Gözler, 2017: 89). Bunun yanında Başkan diğer seçimlere kadar başta kalacağını bildiğinden dolayı muhalefetin veya diğer seçmenlerin arzu ve isteklerine karşı duyarsız kalabilir (Tunçkaşık, 2015 a: 8).

Başkanlık Sistemi Katıdır

Başkanlık Sistemi'nde Başkan'ın seçildikten sonra görev süresinin sabit olması ve yasama ya da başka bir organ tarafından görevden alınamaması Başkanlık Sistemi'nin katılığını göstermektedir. Eğer seçilen Başkan yeteneksiz ve milletin desteğini kaybetmiş olsa dahi bir dahaki seçimlere kadar görev başında kalır (Tunçkaşık, 2015 a: 6-7).

Çift Meşruiyet

Yasama ve yürütme bu sistemde iki rakip gibi olabilir. Eğer Başkan'ın siyasi görüşü yasamada yer alan vekillerin çoğuyla uyuşmuyorsa problemler ortaya çıkabilir. Özellikle de parti sayısının çok olduğu ve siyasi fikirlerin derin olduğu bir yerde iki organın izlenecek politikalar üzerinde sürtüşme yaşaması kaçınılmaz olmaktadır. Eğer bu sorunlar daha da büyürse devleti ekonomik ve siyasi krizlere sürükleyebilir. Her iki organın da birbirinden tamamen bağımsız olması, birbirinin görevine son veremiyor olması anlaşmayı daha da zorlaştırmaktadır. Böyle durumlarda her iki organ da halk tarafından seçildiği için meşruiyet iddiasında bulunabilir (Gözler, 2017: 88).

Başkanlık Sistemi Rejim Krizlerine Yol Açabilir

Başkanlık Sistemi'nde fesih ve güvensizlik oyuyla erklerin birbirlerinin görevlerine son verebilme olanağı yoktur. Bu nedenle yasama ve yürütme organları

arasında herhangi bir kriz meydana geldiğinde yeni seçime gidilmesi ve krizin çözülmesi imkansız bir hal almaktadır. Böyle bir durumda krizin demokratik olmayan yollarla çözülmesi muhtemel olmaktadır (Lijphart v.d., 1986: 69).

Sıfır Toplamlı Oyun

Parlamenter Sistem’de iktidar partisinin yanında onu denetleyen bir de muhalefet partisi bulunmaktadır. Lakin Başkanlık Sistemi’nde seçimleri kazanan parti görevinin sonuna kadar yürütmeyi elinde bulundurur ve muhalefet partisine hiçbir şey bırakmaz. Yani ya hep ya hiç kuralı vardır. Kazanan her şeyi kazanırken kaybeden her şeyi kaybetmektedir. Çünkü kazanan parti bir sonraki seçime kadar kendisini garanti altına almış oluyor. Kaybeden parti ise Parlamenter Sistem’deki muhalefet partisi olarak yoluna devam edemez (Gözler, 2017: 89).

Siyaset Yarışının Dışarıdan Katılanlara Açık Olması

Başkanlık Sistemi’nde adayın arkasında bir partinin bulunması gerekmez. Halkın güvenini kazanmış kuvvetli biri çıkıp kendini Başkanlık için aday gösterebilir. Tecrübesiz kişilerin Başkan olması durumu da meydana gelebilir (Tunçkaşık, 2015 a: 7).

1.2.3. Dünya’daki Başkanlık Sistemi Uygulamaları

Dünya üzerinde birçok ülkede Başkanlık Sistemi uygulanmaktadır. Bununla beraber dünyada Başkanlık Sistemi ile en çok ilişkilendirilen ülke ABD’dir. Bunun dışında özellikle Latin Amerika ülkelerinde de Başkanlık Sistemi ile yönetilen ülkeler mevcuttur. Fakat bu ülkelerde uygulanan Başkanlık Sistemlerinde ABD’de uygulanan Başkanlık Sistemi’nden bazı farklılıklar göstermektedir.

1.2.3.1. ABD’de Başkanlık Sistemi

Amerika Anayasası’na göre 1. madde yasama yetkisinin Senato ve Temsilciler Meclisi’nde olduğunu söyler. Yani çift Meclis’li bir yapı vardır. Temsilciler Meclisi’ne seçilebilmek için 25 yaşına girmiş olmanın yanı sıra, en az yedi yıldan beri ABD vatandaşı olmak ve seçildiği tarihte seçildiği eyalette ikâmet ediyor olmak gerekmektedir. Bu Meclis’in üye sayısı ülkenin nüfusuna göre değiştiği için belli bir sayısı yoktur. Her yedi yüz bin vatandaşa bir temsilci düşmektedir.

Nüfusa bağılı olarak on yılda bir koltuk sayısı güncellenmektedir. Temsilciler Meclisi için iki yılda bir yapılan seçimlerde tüm üyeler yeniden belirlenmektedir. Temsilciler Meclisi üyeleri dar bölge seçim sistemiyle seçilir. Dar bölge seçim sisteminin sayesinde halka yakın olan üyeler halkın isteklerini Meclis'e daha iyi şekilde iletmektedir. Eyaletler, seçilecek temsilci sayısı kadar seçim bölgesine ayrılırlar. Tek turlu olarak seçimler yapılır ve oy partiye değil kişiye verilir (Koçak, 2015: 35-36).

Anayasada, Temsilciler Meclisi Başkanı seçimle belirlenir. Uygulamada Meclis'in çoğunu oluşturan partinin lideri, Temsilciler Meclisi Başkanı olmaktadır. Başkan, Meclis'in gündemini belirler ve idarî yetkililerin atamasını yapar. Senato ise daha prestijli bir organ olarak görülmektedir. Her eyaletten 2'şer senatör seçilir. 100 kişiden oluşur. Anayasa'ya göre Senato üyesi olabilmek için 30 yaşını doldurmuş olmak, 9 seneden beri Amerikan vatandaşı olmak ve seçildiği zaman seçildiği eyalette ikamet etmesi lazımdır. Her eyaletten eşit sayıda kişi alınır. Senato'nun Temsilciler Meclisi'nden diğer bir farkı 2 yılda bir Meclis'in üçte biri yenilenir (Koçak, 2015: 37-39).

Başkanlık Sistemi'nde yasama ve yürütme bağımsız bir şekilde seçilir, görevde kalmak için herhangi biri ötekinin kabulüne ihtiyaç duymaz. Başkan yürütmenin tek sahibi olup, kabine tamamen kendisine bağlıdır (Dülger, 2017: 16).

Parlamente Sistem'deki gibi Bakanlar, Başbakan tarafından Meclis içinden veya dışından seçilmek suretiyle kolektif bir organ olarak görülmemiştir. Bakanlar, kabinenin başı olan Başkan tarafından seçilerek Kongre tarafından onaylandıktan sonra göreve başlayabilirler. Ayrıca Bakanlar, Meclis'e karşı sorumlu değil yalnız Başkan'a karşı sorumlu olacaktır. Başkan'ın aldığı karara karşı olan Bakan varsa eğer bu Bakan'ın görüşü sadece öneri şeklinde olabilir (Koçak, 2015: 50). Fakat Bakanların Amerikan Başkanlık Sistemi'ndeki adları sekreterdir. Sekreterlerin görevi Başkan'ın talimatlarını yerine getirmek, işlerin yürütmesini takip etmek ve danışmanlıktır. Sekreterler yasama organı içinden başkan tarafından seçilebilir ama seçildikten sonra yasama organı üyeliklerini sürdüremezler. Bakanlar Kongre'ye karşı değil, sadece başkana karşı sorumludur. Başkan istediği Bakan'ı azledebilir (Gül v.d., 2017: 109).

Meclis, güvensizlik oyuyla başkanı görevinden alamaz. Başkanlık değişimi sadece seçim zamanında meydana gelebilir. Siyasi istikrar ve güçlü yönetim vardır. Her seçimde tek başına güçlü iktidar oluşur (Dülger, 2017: 19). Başkan, yürütme görevini anayasa ve yasalar çerçevesinde yerine getirirken, Kongre'nin kontrol ve denge mekanizmaları çerçevesinde denetimine tabiidir. Uluslararası ilişkilerin yürütülmesi, uluslararası antlaşmaların imzalanması ve büyükelçilerin atanması Başkan'ın sorumluluğuna ve yetkisine verilmekle beraber, Senato'nun onayına bağlanmıştır. Başkan yabancı devletlerle anlaşma imzalayabilir ama yürürlüğe girmesi için Senato'nun 2/3 çoğunlukla onaması gerekir. Yüksek mahkeme yargıçları da Başkan tarafından atanır, Senato tarafından onanır. Başkan silahlı kuvvetlerin başkomutanıdır. Silahlı kuvvetlerin nasıl nerede ne zaman hangi biçimde kullanılacağına karar verir. En küçük rütbeli subaydan en yüksek rütbelisine kadar hepsini Başkan atayabilir. Başkan, Federal yasalara karşı gelmekten hüküm giymiş olanları şartlı olarak veya tamamen affetme yetkisi vardır. Başkan, Kongre'yi özel toplantıya çağırabilir, Kongre'den geçen yasaları veto edebilir fakat Kongre'yi feshetme yetkisi yoktur. Kongre'nin de, ABD Başkanı'nı, üst düzey federal görevlileri ve yargıçları yargılama ve görevden uzaklaştırma (impeachment) yetkisi vardır. Ülke sorunları hakkında soruşturma komisyonları kurabilir. Fakat Başkan'ın görevden uzaklaştırılması çok istisnai bir yetkidir. Senato böyle bir süreçte Başkanı sorgulayarak görevden uzaklaştırılmak üzere yüksek mahkemeye sevk edebilir. Bu süreç parlamenter demokrasilerde yer alan güven oylamasıyla hükümetin düşürülmesinden farklıdır. Kongre, Başkan karşısındaki diğer önemli bir güç kaynağı, yürütme organının hazırladığı bütçeyi kabul ya da reddetme ya da değiştirerek kabul etme yetkisidir (Tunç, Yavuz, 2009: 10).

Bu sistemde yürütmenin, yasamanın içinden çıkmaması ve farklı dönemlerde seçilmesi bu organlar arasında kuvvetlerin keskin olarak ayrılmasına neden olmaktadır. Yürütme yasamanın alanına giremediği gibi kanun teklifi ya da tasarısı sunamaz. Meclis'e sadece istekte bulunabilir ama bunun da bağlayıcı bir yanı bulunmamaktadır. Yürütmenin esas görevi yasamanın çıkardığı yasaları yürürlüğe koymak ve kendi diğer işlemlerini yapmaktır (Dülger, 2017: 19). Öte yandan Senato Başkanlığı yapan Başkan Yardımcısı, Meclis'te kullanılan oyların eşitliği durumunda müdahalede bulunma ve oy kullanma hakkına sahiptir. Senato'nun başkanı aynı

zamanda ülkenin Başkan Yardımcısı'dır. Yani yürütmeden bir kişinin yasamada bazı durumlarda oy kullanma hakkının olduğunu göstermektedir (Durgun, 2017: 4). Örneğin 1789 senesinde başkan yardımcı olan John Adams'ın, Senato Başkanı olarak kullandığı oy neticesinde, Başkan'a Senato'nun onayını almadan da Bakanları görevden alabilme yetkisi verilmiştir (Koçak, 2015: 39).

1.2.3.2. Diğer Ülkelerdeki Başkanlık Sistemi Uygulamaları

Amerika dışında Başkanlık Sistemi'ni uygulayan ülkeler en fazla Güney Amerika'da bulunan ülkelerdir. Buradaki şaşırtıcı nokta ise ABD'deki uygulanan istikrarlı sisteme nazaran Latin Amerika'nın çoğu ülkesinde uygulanan Başkanlık Sistemlerinde istikrarsızlık ve kırılma hakimdir. ABD'de 1887'deki çıkarılan anayasa, bugüne kadar gelirken Latin Amerika'daki bağımsızlık hareketlerinin başladığı 1810 senesinden 2007 senesine kadar toplam 19 ülkede 231 tane değişik anayasa uygulanmıştır. ABD'de Kongre ile Başkan arasındaki tikanlıkların krize dönüşmeden önce aşılmasının nedeni çift parti sistemi olması ve demokratik dinamikleri kuvvetli olan sivil topluma sahip olmasındandır. Başkanlık Sistemi'nin koalisyonlara müsaade etmeyen yapısıyla istikrarı sağlama iddiası Latin Amerika ülkelerindeki uygulamada yetersiz kalmıştır. 1945 senesinden 1990 yılına kadar istikrarlı kalabilen ülkeler sadece Kosta Rica, Venezuela ve Kolombiya'dır (Güvenç, 2015: 68).

Latin Amerika ülkelerinde iki çeşit yapısal problem yüzünden istikrarsızlıklar yaşanmaktadır. Bunlardan ilki halk tarafından seçilen, dolayısıyla meşruiyetini halktan alan bir Başkan'ın olması ve yine millet tarafından seçilen meclis'in de meşruiyetini halktan alması sonucu çift meşruiyet yapısının ortaya çıkmasıyla oluşan yapıdır. Böyle durumlarda Güney Amerika ülkelerinde bazen Başkan ile Meclis uyşamamaktadır. Çünkü Başkan'ın mensup olduğu parti Meclis'te çok az bir çoğunluğa sahip olabilmektedir. Bu da Başkan'ı desteklemeyen bir Meclis'in oluşmasına neden olabilir. İki taraf da halk tarafından seçildiği için meşruiyet iddiasında bulunmakta, durum böyle olunca da Başkan ile Meclis karşı karşıya gelebilmektedir. Parlamenter Sistem'deki gibi tikanlıkları giderici araçlar da Latin Amerika'daki Başkanlık Sistemlerinde bulunmamaktadır. Hal böyleyken Başkan, Meclis'i feshedememekte, Meclis de Başkan'ı görev süresinin sonuna kadar

görevden alamamaktadır. Bu sebeple tıkanıklıkların çözümü için Latin Amerika ülkelerinde askeriye siyasete müdahale edebilmektedir. Bununla beraber disiplinli partilerin bulunduğu Latin Amerika ülkelerinde krizler meydana çıkabilmektedir (Linz, 1995: 119-120).

Örneğin %25 oy ile başkan olan Peru Başkanı Alberto Fujimori, muhalefetin fazlaca yer tuttuğu Meclis ile uyumlu olamadığı gerekçesiyle askeri kuvvetlerin desteğiyle Meclis'i kapattı. Başka bir örnek ise 1993'te Guatemala Başkanı Jorge Serrano, Kongre'de kendi partisinin azınlıkta olması sebebiyle tıkanıklıkların önüne geçmek için Kongre liderlerini, ombudsmanı ve Yüksek Mahkeme yargıçlarını tutuklatmış ve 6 ay içinde seçime gidilmesine karar vermiştir (Güvenç, 2015: 72).

Latin Amerika ülkelerinde Başkanlık Sistemi'nin ikinci yapısal problemi de Başkan'ın görev süresinin sabit ve değişmez olduğudur. Başkan'ın devleti kötü yönetmesi durumunda ya da Başkan'ın vefatı durumunda sırf Başkan'a kişisel bağları ile yakın ve gerekli tecrübeden yoksun olan Başkan Yardımcılarının Başkan olması durumunda görevden alınması mümkün olmamaktadır. Bunun örneği Brezilya'da liyakat olarak yetersiz Başkanların başa gelmesiyle görülmüştür. Arjantin'de ise Başkan'ın eşi, başkanlığa gelmesi sebebiyle sıkıntılar baş göstermiştir. Bu ülkelerde başkanlar hedefledikleri politikaları hayata geçirecekleri zaman istediği desteği Meclis'ten bulamamışlardır. Bu sebeple kuvvetli ve istikrarlı yürütme yerine uygulamada zayıf kalan bir yürütme ortaya çıkmıştır. Çünkü bu ülkelerde yasama ve yürütme organlarının kuvvetlerinin dağılımında orantısızlıklar mevcuttur. Hal böyleyken de tıkanıklıklar demokrasilerin askıya alınmasına sebebiyet vermiştir (Linz, 1995: 121).

Latin Amerika'daki bu tıkanıklıkların çözümünde iki yol tercih edilmektedir. İlk yol olarak tercih edilen, başkanın çok güçlü olduğu kaygısıyla hareket edilerek yetkilerini sınırlama yoluna gidilmiştir. Değiştirilen çok fazla anayasanın olmasının nedeni kuvvetli olan başkanın sınırlama mücadelesidir. Yapılan anayasa değişiklikleri başkanın kuvvetini sınırlamaktadır. Bu sınırlama yollarından biri başkanın yeniden seçilmesini engellemektir. Bu engellemenin sebebi, Latin Amerika'da koloni döneminde yaşanmış olan baskıcı sistemlerin bir daha yaşanma korkusudur.

Tıkanlıkların ikinci çözüm yolu Parlamenter Sistem'deki bir takım unsurları Başkanlık Sistemi'ne dahil etmektir. Örnek olarak Kosta Rika'nın Bakanlarının, Meclis tarafından düşürülebileceği hükmü 1949 yılında anayasaya eklenmiştir. Yine Uruguay'da 1966 senesine kadar Başkan, Bakanları Meclis'in onayıyla atabiliyordu ve Meclis, Bakanlar hakkında gensoru önergesi verebiliyordu. Uruguay'da 1919 Anayasası ile yürütme iki kısma ayrılmış, bunlar politik ve apolitik işler olarak belirlenmiştir. Başkan uluslararası ilişkiler, savunma gibi politik işlerle uğraşırken diğer tarafta apolitik işlerden de seçimle iş başına gelen 9 kişilik konsey sorumluydu. Bu konsey sağlık, bütçe, endüstriyel sorunlar, eğitim gibi apolitik işlerle ilgilenmekteydi. Fakat bu durum da verimli şekilde işletilemedi. Bu tecrübe göstermektedir ki Latin Amerika ülkelerinde Başkanlık Sistemlerinin otoriter rejimlere dönüşmemesi için Başkan'ın yetkilerine yasama organı tarafından sınırlama getirilmektedir (Güvenç, 2015: 75).

Başkanlık Sistemi'nin politik istikrar getireceği tezi Latin Amerika'da doğrulanmamıştır. Diğer devletlerle aynı tarihsel gelişmeye ve yaklaşık aynı ekonomik güce sahip olan Venezuela, Kolombiya ve Kosta Rika'da ise Başkanlık Sistemi istikrar getirmektedir (Sartori, 1997: 124). Bu ülkelerin istikrar sağlamadaki nedeni hem ideolojik kutuplaşmanın az olması hem de iki partili sistemin olmasıdır. İki parti sistemiyle Meclis'teki muhalif sayısı kısmen en aza düşürülmüş olmaktadır. Partiler arasında keskin ideolojik farklılıkların olmaması sonucunda da ülke için faydalı işlerde birleşmeyi kolaylaştırmaktadır. Bu sayede istikrar hüküm sürmektedir. Neticede istikrarlı demokrasiler için Başkanlık Sistemi ve ikili parti sistemi arasında ciddi bir ilişki vardır (Güvenç, 2015: 76).

Arjantin'deki Başkanlık Sistemi

Arjantin de diğer Güney Amerika ülkeleri gibi Başkanlık Sistemi'ni ABD'den esinlenerek almıştır. Fakat Arjantin'deki Başkanlık Sistemi klasik Başkanlık Sistemi'nden bazı yönleriyle ayrılmaktadır. Yürütmenin doğrudan kanun teklifinde bulunabilmesi, Başkan'ın Kanun Hükmünde Kararnameler çıkarabilmesi, Başkan'ın kararlarında Bakanların karşı imzasının bulunması ya da parlamento talep ettiği takdirde hükümetin işleyişine ilişkin raporların sunulması, parlamentonun hükümeti güvenoyuyla düşürebilmesi bu farklılıklardandır. Başkan'a yasama

alanında ve olağanüstü durumlarda kullanmak üzere geniş yetkiler verilmiştir. Çünkü 20. yüzyılın büyük bir çoğunluğunu askeri darbelerin ve ekonomik krizlerin etkisi altında geçiren Arjantin’de Başkan’ın konumunun güçlü olmasına yönelik ihtiyacın artmasına sebep olmaktadır. Bu özellik de, Başkan’ın yasama alanındaki ve olağanüstü durumlardaki yetkisinin istismarı sonucu diktatörcü bir yapının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Başkanlar anayasanın kendilerine verdiği yetkileri sürekli aşma yoluna gidebilmektedir. Bunu yaparken hukuk boşluğundan faydalanabilmektedir (Tunçkaşık, 2015 b: 128).

Brezilya’daki Başkanlık Sistemi

Brezilya’da seçim sistemi, açık aday listesi ve nisbi temsil sistemi ile gerçekleşmektedir (Miş v.d., 2015: 65). Bu nedenle çok sayıda partinin parlamentoda yer almasına sebebiyet vermiştir. Genellikle seçimlerden sonra Başkan’ın partisi azınlıkta kalmış ve yasama-yürütme arasında siyasal ve yönetsel krizlere yol açmıştır. Siyasi partilerin çokluğu de kriz riskini arttırmaktadır. Başkan, halkın desteğini aldığıında partilerin de desteğini çekmektedir. Fakat halkın desteğini yitiren Başkanlar ise kendi partilerinde bile çoğunluğu sağlayamama riskini taşımaktalar. Brezilya’da durumlar kriz haline geldiğinde, Başkanlar kendi partilerinden dahi destek alamazlar. Böyle durumlarda Başkanlar patronaj ilişkileriyle çoğunluğu elde etmeye çalışmışlardır. Geçmişte bu krizler patlak vermiş yönetmede zorluklar çıkmıştır. Örneğin Vargas intihar etmiş, Quadras büyük çoğunlukla kazandığı seçimlerden 7 ay sonra istifa etmiş, Goulart dönemine ise askeri darbe yapılarak son verilmiştir. Sonuç olarak Kongre’deki parçalı parti yapısı ve disiplinsiz siyasi partilerin varlığıyla birlikte istikrarsız yapı ortaya çıkmaktadır. Kitle partileri ideolojik olarak çok katı değildir ve pozisyon belirlememektedir. Bu sayede parti üyelerinin oylarının hepsi aynı yönde olmayabilmektedir. İsteyen kişi istediği yönde oyunu kullanabilmekte, bu sayede demokrasi ve fikir özgürlüğü anlayışı daha fazla gelişme göstermektedir (Solak, 2015 a: 210).

Brezilya’da 1988 Anayasası’yla birlikte Başkan’a geniş yetkiler verilmiş, bunun yanında Başkan denetimsiz bırakılmamış, denge fren mekanizması öngörülmüştür. Başkan makroekonomiyi daha iyi hale getirmeye uğraşırken milletvekilleri gelen kaynağı kendi seçim bölgelerine aktarmaya çalışmaktadır.

Milletvekillerinin desteğini kazanmada sistem bu şekilde işlemektedir. Bunun yanında Başkan parlamentoda istediği çoğunluğu yakalamak için diğer partilere de Bakanlık vermektedir. Bu sisteme koalisyoncu başkanlık denilmektedir. Başkanların partileri parlamentoda genellikle %15-20 arasında kaldığından dolayı parlamentoya istediği icraatleri yaptırılmamaktadır. Bundan dolayı kabineden Bakanlık vererek diğer partileri de kendi yanına çekmeye çalışır ve koalisyon kurar. (Solak, 2015 a: 212).

1.2.4. Yarı-Başkanlık Sistemi

Yarı-Başkanlık Sistemi, Parlamenter Sistem ile Başkanlık Sistemi arasında bulunan ikisinden de bazı özellikler alan bir sistemdir. Başkanlık Sistemi'ndeki gibi millet tarafından seçilen bir Devlet Başkanı, yine millet tarafından seçilen bir Meclis oluşturulur ve hükümet Meclis'in içinden çıkarak Meclis'e karşı sorumlu hale gelir. Hükümetin başında Başbakan bulunmaktadır. Devlet Başkanı önemli siyasi yetkilerle donatılmıştır. Bu özellikler itibarıyla Yarı Parlamenter Sistem de denilebilir (Güven ve Ersin, 2015: 22).

Yarı-Başkanlık Sistemi'nde Devlet Başkanı geniş yetkilerle donatılması sebebiyle Başkanlık Sistemi'ne benzetilmektedir. Bakanlar Kurulu'nun Meclis'e karşı sorumluluğunun olması ve Bakanlar Kurulu'nun başında Başbakan'ın olması sebebiyle Parlamenter Sistem'e benzetilmektedir. Kuvvetler, Parlamenter Sistem'deki gibi yumuşak biçimde ayrılmıştır. Devlet Başkanı'na geniş yetkiler verilmiştir, aynı zamanda yürütmenin sorumsuz kanadı olup Meclis'e karşı sorumlu da değildir (Erim, 2015: 10).

Yarı-Başkanlık Sistemi'ni ilk kabul eden anayasalar 1919 tarihli Finlandiya ve Weimar Cumhuriyeti Anayasalarıdır. Daha sonra Avusturya (1929-33, 1945), İtalya'da 1944 yılında ve İrlanda 1937 yılında Yarı-Başkanlık Sistemi'ne geçişlerdir. Sistem Fransa'da 1958 Anayasası'nın 1962 değişikliğiyle uygulamaya konulmuştur. Portekiz ise 1976 yılındaki anayasa ile bu sisteme geçmiştir (Erdem, 2014: 6).

1.2.4.1. Yarı- Başkanlık Sistemi'nin Özellikleri

Yarı-Başkanlık Sistemi hem Parlamenter Sistem'e hem de Başkanlık Sistemi'ne benzemektedir. Bu nedenle iki sistemden de ortak özellikleri bünyesinde barındırmaktadır.

İki Başlı Yürütme

Yarı-Başkanlık Sistemi'nde yürütme iki başlıdır. Bir tarafta halk tarafından seçilen bir Cumhurbaşkanı, diğer tarafta ise hükümet bulunmaktadır (Gözler, 2017: 90).

Güçler Karma Bir Biçimde Ayrılmıştır

Yarı-Başkanlık Sistemi'nde güçler karma bir şekilde birbirinden ayrılır. Bu durumun belirginliğine bakmak için parlamentonun görüşüyle Devlet Başkanı'nın görüşüne bakmak gerekir. Eğer Devlet Başkanı ile Meclis aynı görüşe sahiptir ve Meclis'in çoğunluğu Devlet Başkanı'nı destekliyorsa sistem Başkanlık Sistemi'ne benzerdir. Eğer Meclis'in çoğu Devlet Başkanı'nı desteklemiyorsa bu durumda da Parlamenter Sistem'e benzer bir durum sergiler (Parsak, 2012: 13-14).

Seçim Usulü

Hem yürütmenin başı hem de Meclis seçimle belirlenir. Yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı bu sistemde de diğerlerinde olduğu gibi bağımsızdır ve Meclis'e karşı sorumlu da değildir. Millet tarafından doğrudan tek seçimli şekilde seçilebilir (Alkan, 2013: 28).

Yasamanın Güveni

Yarı-Başkanlık Sistemi'nde erklerin birbirlerinin görevlerine son verme yetkileri vardır. Başkanlık Sistemi'ndeki gibi erkler birbirinden sert olarak ayrılmamıştır. Devlet Başkanı gerektiğinde Meclis'i feshedebilmektedir. Meclis de gerektiği dönemlerde güvensizlik oylarıyla hükümetin görevine son verebilme imkanı vardır. (Parsak, 2012: 14-15).

Denetim Yolları

Hükümet parlamentodan aldığı güvenoyu ile yoluna devam etmektedir. Hükümet görevdeyken parlamento onu soru, meclis soruşturması, meclis araştırması yollarıyla denetime tabi tutabilir (Demir, 2011: 832).

1.2.4.2. Yarı-Başkanlık Sistemi'nin Güçlü Yönleri

En önemli özelliği iki başlı yürütme yapısı olan Yarı-Başkanlık Sistemi, Başkanlık Sistemi ve Parlamenter Sistem'in bazı özelliklerini taşıdığı için güçlü ve zayıf yönleri de onlarla benzerlik göstermektedir.

İstikrarlı Yönetim

Yarı-Başkanlık Sistemi Meclis'teki yaşanan çatışmalar sonucunda veya hükümetin istikrarsız kaldığı dönemlerde istikrarı sağlama ve meşruiyeti devam ettirebilme potansiyeline sahiptir. Bu özellik nedeniyle Parlamenter Sistem'e kıyasla Yarı-Başkanlık Sistemi demokrasiye daha fazla katkıda bulunmuş olur (Erdem, 2014: 4).

Yürütmenin İşbirliği

Burada Başkanlık Sistemi gibi ya hep ya hiç kuralı yoktur. Yani kazanan her şeyi kazanıp da kaybeden her şeyi kaybetmemektedir. Yürütme organı iki başlı olduğundan dolayı karşıt siyasi görüşler arasında belirli bir kademeye kadar uzlaşma kurulabilir. Bir grubun üyeleri Başbakanlığı alırken diğer grup üyeleri Başkanlık tarafını alarak birbirlerini destekleyebilirler (Erdem, 2014: 4).

Halk Tarafından Seçilen Cumhurbaşkanı Hükümet Yetkilerine Ortak Olmaktadır

Halk tarafından seçilen ve güçlü yetkilerle donatılan başkan iktidar yetkilerini hükümet ile paylaşmaktadır. Fakat siyaseten Cumhurbaşkanı'nın sorumsuzluğu vardır. Parlamento hesap vermez. Parlamento hesap verecek olan hükümettir. Bu şekilde yasama ve yürütme arasında uzlaşma sağlanmaya çalışılır ve krizlerin önüne geçilir (Demir, 2011: 832).

1.2.4.3. Yarı-Başkanlık Sistemi'nin Zayıf Yönleri

Başkanın Kendisini Olağanüstü Görmesi

Yarı-Başkanlık Sistemi'nde Devlet Başkanı halk tarafından seçildiği için kendisini olağan durumların ve kanunların üzerinde görerek anayasanın verdiği yetkiler dışında hareket edebilir. Yürütmede her ne kadar yetki paylaşımı olsa da sıfır toplamlı Başkanlık seçimleri nedeniyle Başkan kendi meşruiyetini Başbakan'dan daha üstün görebilir (Erdem, 2014: 4-5).

Çift Başlılık

Yürütmede çift başlılık sorunu söz konusu olmasından ötürü Devlet Başkanı ve Başbakan arasında görüş ayrılığı oluştuğunda devlet, kararlarını almada yeknesak bir biçimde davranamayacak ve sürtüşmeler baş gösterecektir. İki başlılığın farklı siyasi ve ideolojik görüşlerden oluşmasına kohabitasyon denir. Bu şekilde oluşan kohabitasyon durumlarında devlet siyasi tikanıklıklarla karşılaşır ve demokrasi dışı olaylara zemin oluşabilir (Erdem, 2014: 5).

Parlamento İçi Koalisyon

Parlamento içerisinde Başkan'ın partisi, Başbakan'ın partisi ya da rastgele bir partinin çoğunluk sağlayamadığı durumlarda bölünmüş azınlık hükümetleri parlamento içinde koalisyonların ortaya çıkmasını sağlayacak ve istikrarın tehlikesine neden olacaktır. Meclis'teki istikrarsızlıklar başkana anayasada verilen yetkilerinin dışına çıkması anlamında haklılık kazandırabilir. Fakat bu durum demokrasinin zarar görmesine sebep olur (Erdem, 2014: 5-6).

2. BÖLÜM

2. TÜRK ANAYASALARINDA HÜKÜMET BİÇİMLERİ

2.1. 1876 Anayasasına Göre Hükümet Sistemi (1. Meşrutiyet)

İlk parlamento 1876 Kanuni Esasi'yle birlikte kurulmuştur (Yetgin, 2016: 75). Jön Türkler adı verilen grup yurt içinde ve yurt dışında sürdürdüğü çalışmalar sonucunda meşrutiyeti ilana yanaşmayan Sultan Abdülaziz'i padişahlıktan indirerek yerine V. Murat'ı geçirmiş ancak V. Murat'ın devleti yönetecek sağlığa sahip olmadığından dolayı Meşrutiyet'i ilan edeceğinin garantisini veren II. Abdülhamid başa geçirilmiştir. II. Abdülhamid tarafından sadrazamlığa getirilen Mithat Paşa'ya Kanuni Esasi'nin hazırlanması için emir verilmiştir (Karakaya, 2016: 224.). Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti, anayasası olan bir monarşiye dönüştürülmüştür (Ortaylı, 2008: 243).

1876 Anayasası ile mutlak monarşi yıkılarak yerine meşruti monarşi getirilmiştir. Fakat Osmanlı'nın eski geleneğinin bozulması önlenerek padişaha geniş yetkiler veren bir uygulama getirilmiştir. Yasama organı olan Meclisi Umumi'dir. Heyeti Ayan ve Heyeti Mebusan'ın birleşiminden oluşmaktadır. Heyeti Ayan üyeleri padişah tarafından 40 yaşını geçmiş kişiler içinden seçilir ve ömür boyu görevde kalır. Heyeti Mebusan üyeleri ise halk tarafından 4 yılda bir yapılan iki dereceli seçimlerle seçilir. Kanun tasarısı hakkı Bakanlar Kurulu'na verilmiştir, vekiller ise padişahın izni ile kanun teklifinde bulunabileceklerdir. Padişahın Meclis'i feshetme yetkisi vardır (Tunç, Bilir, 2005: 6). Hükümet Meclis'e değil padişaha karşı sorumludur. Yürütme yetkisi de padişaha ait olmakla birlikte bu yetkisini Vekiller Heyeti üzerinden kullanır. Hükümetin göreve getirilmesi ve alınması padişahın yetkisindedir. Bakanlar Kurulu'nun adı Heyet-i Vükela'dır. Heyet-i Vükela'nın başı sadrazamdır. Bununla birlikte hükümet göreve gelirken güvenoyu alması söz konusu değildir (Gözler, 2017:168).

Bu anayasa bir sultani ihsandır. Anayasa her ne kadar padişahın mutlak otoritesini kısıtlama amacı gütsede ve bürokrat-aydın kesimin padişaha zorla kabul ettirmesiyle oluşsa da, Meclis'i feshetme ve dağıtma yetkisi padişaha verilmiştir. Bu

anayasa Meclis'in değil yürütmenin yani padişahın üstünlüğüne dayanır (Parla, 1995: 67).

Padişah hem hükümete hem de parlamentoya karşı üstündür. İki Meclis'in ve Bakanlar Kurulu'nun kanun teklif etme yetkileri olduğu halde görüşülüp karara bağlanan kanunlar padişahın onayından geçmek zorundadır. Padişah istediği zaman Heyeti Mebusan'ı feshedebilme yetkisine sahiptir. Hem Meclis hem de hükümet padişaha karşı sorumlu ve bağlıdır (Tunç, Bilir, 2005: 4).

2.1.1. 1909 Anayasa Değişikliği (2. Meşrutiyet)

1909 değişikliği yani 2. Meşrutiyet ile Heyet-i Vükela'nın kuruluşu da değiştirilmiştir. Değişikliğe göre sadrazam padişah tarafından atanmakta, Bakanlar ise sadrazam tarafından seçilmektedir. Bakanlara kolektif ve bireysel sorumluluk yüklenmektedir. Meclis-i Umumi güvensizlik oylarıyla Heyet-i Vükela'yı düşürebilecektir. Yani Heyet-i Vükela, padişaha karşı değil Meclis'e karşı sorumlu hale getirilmiştir (Gözler, 2017: 171). Padişah kararlarında, ilgili Bakan'ın ya da sadrazamın imzasının bulunması yani karşı imza kuralı getirilmiştir. Padişahın Meclis'i feshetme yetkileri sınırlandırılmıştır. Vekillerin yasa teklifi için padişahın izin almaları sona erdirilmiştir (Erdoğan, 2007: 140). Padişahın yasaları yayımlama yetkisi kaldırılmış, Meclis'in kabul ettiği yasayı padişahın onaylaması ya da 2 ay içinde 1 kere görüşülmek üzere geri göndermesi hükmü getirilmiştir. Eğer geri gönderilen yasa Meclis tarafından yeniden 2/3 çoğunlukla kabul edilirse padişah yasayı onaylamak mecburiyetindedir. Böylelikle padişahın yasalar üzerindeki mutlak veto yetkisi geciktirici veto haline bürünmüştür (Odyakmaz v.d., 2008: 15). Temel haklarda birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Sürgün yetkisi kaldırılmış ve basında sansür uygulamasına son verilmiştir. Yasa dışı tutuklamaların önüne geçilmiştir. Bunlarla birlikte Osmanlı Devleti tam anlamıyla meşruti monarşiye geçebildiği söylenebilmektedir (Tunç, Bilir, 2005: 7-8).

Değişiklikten sonra yürütme yetkisi padişahın Heyet-i Vükela'ya doğru kaydırılmıştır (Gözler, 2017: 171). Böylelikle anayasa demokratik bir meşruti monarşi haline getirilmiştir (Odyakmaz v.d., 2008: 15).

2.2. 1921 Anayasasına Göre Hükümet Sistemi (Meclis Hükümeti Sistemi)

1921 Anayasası, Kanunu Esasi'nin kendisiyle ters düşmeyen maddelerini de yürürlükte sayarak 23 maddeden oluşan çerçeve ve yumuşak anayasadır. Anayasa çok kısa olmasına rağmen yerel yönetimleri ön planda tutmuştur. Milli egemenliği ön planda tutan anayasa milli mücadele döneminde oluşturulduğundan dolayı kararların hızlı alınıp uygulanması için Meclis Hükümeti Sistemi'ni benimsemiştir. Seçimlerin 2 senede bir yapılmasını, iki dereceli seçim sisteminin uygulanmasını ve seçmen yaşının 18 olmasını düzenlemiştir (Gözler, 2017: 176).

Anayasada saltanatın kaldırılacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Fakat egemenliğin kayıtsız şartsız milletindir hükmüne dayanan bir anayasanın tek kişilik monarşik bir düzen kurması mümkün değildir (Özbudun, 2005: 28).

İcra vekilleri heyetinin yasamaya bağımlı konumu, 20 Ocak 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu'yla devam ettirilmiştir. Bu anayasanın 2'nci maddesine göre "icra kudreti ve teşri salahiyeti milletin yegane ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisi'nde tecelli ve temerkuz eder." olarak kabul edilmiştir (Özbudun, 1992: 59). Meclis bu sistemde üstün tutularak yargı, yasama ve yürütme organları Meclis'in elinde olması sağlanmıştır. Aynı zamanda hükümet Meclis'e karşı sorumlu hale getirilmiştir. Bakanlıklar Meclis'in seçtiği vekiller aracılığı ile yürütüleceği hükme bağlanmıştır. Bu vekillere de icra vekilleri ismi verilmektedir. İcra vekillerine Meclis yön vermektedir ve gerektiğinde görevden alabilmektedir. Meclis'in istediği gibi Bakan seçebilmesi ve değiştirebilmesi Meclis Hükümeti Sistemi'nin özelliklerindedir. Meclis Hükümeti Sistemi'nde ayrı bir Devlet Başkanı yoktur. Devlet Başkanı görevi Meclis Başkanı tarafından yürütülür (Gözler, 2017: 177).

1921 Anayasası temel hak ve özgürlüklere ve yargı konularına ilişkin bir düzenleme yapmamıştır. Çünkü o dönemin şartlarında memleketin kurtuluşu ön plandadır. Temel hak ve özgürlükler ile yargı konularına ilişkin olarak Kanuni Esasi'nin Teşkilat-ı Esasiye ile çelişmeyen maddelerini baz almıştır. O zamanki savaş durumunda dahi millet iradesiyle seçilen halk temsilcileri tarafından hazırlanmıştır. Anayasanın üstünlüğü ilkesine yer verilmemiş olması, değiştirilemeyecek maddelerin konulmamış olması yumuşak anayasa olduğunu

göstermektedir. Ayrıca ayrıntılı bir şekilde ifade edilmemiş olması 1921 Anayasası'nın çerçeve bir anayasa olduğunu göstermektedir (Sezer v.d., 2003: 72).

Egemenlik kayıtsız şartsız millete verilmiştir ve halkın kendi kaderini kendisi belirlemesi sağlanmıştır. Halk, Büyük Millet Meclisi'nin üyelerini kendisi seçer. Böylece Meclis iradesiyle millet iradesi özdeşleşmiş olmaktadır. Büyük Millet Meclisi reisi vekiller heyetinin de başı olduğu için yetkiler tek elde toplanmıştır (Parla, 1995: 68).

2.2.1. 1923 Anayasa Değişikliği

1921 Anayasası, 1923 tarihli 364 sayılı yasa ile önemli değişiklikler yapılmıştır. Türkiye Devleti'nin hükümet şekli Cumhuriyet olarak değiştirilmiştir. 1923 değişikliklerine kadar bir Devlet Başkanlığı makamı bulunmamaktaydı. Devlet Başkanı'na ait yetkiler Meclis Başkanı tarafından kullanılıyordu. Değişikle birlikte Devlet Başkanlığı yetkisi Cumhurbaşkanı'na verilmekteydi. Cumhurbaşkanı TBMM üyeleri içinden seçilmesi uygun görülmüştür (Doğru, 2011: 72). Yeni Cumhurbaşkanı seçilene kadar görev süresi devam eder. Tekrar seçilebilmek mümkündür. Cumhurbaşkanı'nın tarafsızlığını ve bağımsızlığını sağlayacak güvencelere yer verilmemiştir. Ayrıca değişiklikle hükümetin seçimi de değiştirilmiştir. Cumhurbaşkanı Meclis içerisinde bir Başbakan seçmekte ve Başbakan da Bakanları seçerek Cumhurbaşkanı'na göndermektedir. Fakat burada klasik Parlamenter Sistem'den farklı olarak Bakanları Cumhurbaşkanı onaylamamaktadır. Cumhurbaşkanı'na gönderilen Bakanların listesi Cumhurbaşkanı tarafından Meclis'in onayına sunulmaktadır (Gözler, 2011: 27).

2.3. 1924 Anayasasına Göre Hükümet Sistemi (Parlamenter Sistem'e Geçiş)

1924 Anayasası'na göre yürütme gücü tam olarak ayrı ve bağımsız bir erk halini alamamıştır. 1924 Anayasası, Meclis Hükümeti Sistemi'nden Parlamenter Sistem'e doğru bir geçiş sürecini öngörmektedir. Yasama ve yürütme gücünün Meclis'te toplanması ve egemenliği millet adına Meclis'in kullanması 1924 Anayasası'nı Meclis Hükümeti Sistemi'ne benzetmiştir (Sezer v.d., 2003: 73). Çünkü 1924 Anayasası'nın 4. maddesine göre Türk Milleti'ni TBMM'nin temsil ettiğini ve millet adına egemenlik yetkisini yalnızca kendisi kullanır, ibaresi yer almaktadır.

Bunun yanında 5. maddede yasama yetkisi ve yürütme erkinin Meclis'te toplanacağını ifade eder. Meclis, hükümeti feshedebileceği halde hükümet Meclis'i feshedememektedir (Güller, 2016: 22).

Diğer taraftan 1924 Anayasası Parlamenter Sistem'e benzemektedir. TBMM yasama kuvvetini kendisi kullanabilmekte fakat yürütme kuvvetini Cumhurbaşkanı ve Bakanların eliyle kullanabilmektedir. Yani yürütmenin teorik olarak Meclis tarafından yerine getirilmesi söz konusu iken uygulamada ise yürütme görevini Meclis'in yapması mümkün gözükmemektedir. Bu durum kuvvetler birliği görevler ayrılığı olarak isimlendirilmiştir. Ayrıca Bakanlar Kurulu'nun kurulması da Parlamenter Sistem'in gereğidir. Başbakan, Meclis içerisinde Cumhurbaşkanı tarafından seçilir. Başbakan seçildikten sonra Bakanlar, Başbakan tarafından seçilip Cumhurbaşkanı'na onaylanması için gönderilir. Cumhurbaşkanı Bakanlar listesini onayladıktan sonra siyasi görüşünü ve izleyeceği yolu Meclis'e 1 hafta içinde bildirerek güvenoyu ister. Güvenoyu alındıktan sonra hükümet kurulur. Bu yönüyle 1924 Anayasası 29 Ekim 1923 değişikliğinden farklılık arz etmektedir. 1923 değişikliğinde Bakanlar listesini Meclis onaylarken 1924 Anayasası ile birlikte Meclis sadece güvenoyu verebilmektedir (Özbudun, 2005: 31-32).

1924 Anayasası'nın Parlamenter Sistem'e benzeyen başka bir yönü de hükümetin kollektif sorumluluğu olduğunu kabul etmiştir. Yani Bakanlar Kurulu hükümetin politikasından birlikte sorumludur. Halbuki 1921 Anayasası'nda Bakanlar arasında bir anlaşmazlık çıkması durumunda Meclis'in bu sorunu çözeceği öngörülüyordu (Özbudun, 2005: 32).

2.4. 1961 Anayasasına Göre Hükümet Sistemi (Parlamenter Sistem)

27 Mayıs 1960 tarihinde Milli Birlik Komitesi yönetime el koymuş ve 1 sayılı kanunla 1924 Anayasası'nın birçok hükmünü değiştiren geçici bir anayasa süreci başlatmıştır. Milli Birlik Komitesi, Meclis'in yetkilerini askeri darbe ile ele geçirmiştir. Milli Birlik Komitesi anayasa tasarısı hazırlanması için İstanbul Komisyonu'nu görevlendirmiştir. Fakat komisyonun tasarısı kabul görmeyince anayasanın temsil gücünü arttıracak bir organ tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Bu amaçla 157 sayılı kanunla Kurucu Meclis kurulması

kararlaştırılmıştır. Kurucu Meclis'in yaptığı anayasa taslağı millet tarafından % 61,5 oyla kabul edilmiştir (Odyakmaz v.d., 2008: 24-25).

1961 Anayasası'nda Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu olarak iki Meclis'li bir yapı oluşturulmuştur. Parlamenter Sistem'e tam anlamıyla geçiş yapılmıştır. Millet Meclisi, halk tarafından seçilen 450 adet üyeden oluşmaktaydı. Cumhuriyet Senatosu ise 3 gruptan oluşmaktaydı. İlk grup, millet tarafından seçilen 150 üyeden, ikinci grup Cumhurbaşkanı tarafından seçilen 15 üyeden oluşmaktaydı. İlk 2 grubun görev süreleri 6 yıldan oluşmaktadır. 3. grubun ise görev süreleri daimidir. Anayasa bunlara tabii üyeler adını vermektedir. Bunlar da kendi aralarında 2 kısma ayrılmaktadır. İlk grup 13 Aralık 1960 tarih ve 157 sayılı yasanın altında isimleri bulunan Milli Birlik Komitesi Başkan ve üyelerinden oluşan kısım, ikinci grup ise eski Cumhurbaşkanlarından oluşan kısımdır (Gözler, 2017: 187).

Cumhuriyet'in nitelikleri anayasada milli devlet, demokratik devlet, sosyal devlet, hukuk devleti, insan haklarına dayanan devlet olarak sıralanmıştır. Bunlar ilk olarak 1961 Anayasası'nda belirtilmiştir. Yargı, bağımsız mahkemelere bırakılmış ve Anayasa Mahkemesi kurulmuştur (Selçuk, v.d., 2017: 12).

1924 Anayasası'nda egemenlik hakkını kullanan organ Meclis olarak kabul edilmiştir. 1961 Anayasası'nı hazırlayanlar bu görüşe tepki olarak "Millet egemenliğini, anayasanın koyduğı esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır." ifadesini anayasaya ekleyerek egemenliğin sadece Meclis'te toplanmasının önüne geçilmiştir (Güller, 2016: 25).

1961 Anayasası yasama ve yarıdan yetki şeklinde bahsederken yürütmeden ise görev şeklinde bahsetmiştir. Yürütme görevi, Bakanlar Kurulu ve sorumsuz kanat olan Cumhurbaşkanı eliyle yürütülür. Cumhurbaşkanı Meclis içinde yükseköğrenimini tamamlamış ve 40 yaşını doldurmuş üyeler arasından ilk iki turda Meclis'in 2/3 çoğunluğı aranarak 7 seneliğine seçilir. Eğer ilk iki turda 2/3 çoğunluk sağlanamazsa salt çoğunlukla seçilebilir. Bir kişi 2 defa Cumhurbaşkanı seçilemez (Gözler, 2017: 188). Cumhurbaşkanı'nın 7 sene olarak seçilmesinin nedeni partiler üstü konumunun ve siyasal tarafsızlığının iki yasama döneminde de sağlanması istenmesidir (Doğru, 2011: 80). Cumhurbaşkanı seçilen kişinin partisiyle ilişkisi kesilecektir ve Cumhurbaşkanı'nın sadece 1 kez seçilme hakkı vardır. Ayrıca

MGK'ya başkanlık etme, Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açma gibi yetkilerle donatılmıştır. 1924 Anayasası'nda olduğu gibi bütçe kanunlarını geri gönderemez hükmü getirilmiştir (Nohutçu, v.d., 2017: 32).

Bakanlar Kurulu, Başbakan ve Bakanlardan oluşmaktadır. Bakanlar Kurulu oluşturulurken Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından Meclis üyeleri arasından atanır. Atanan Başbakan, Bakanları seçerek onaylamak üzere Cumhurbaşkanı'na gönderir. Cumhurbaşkanı onayladıktan sonra Bakanların ataması gerçekleşir ve Bakanlar Kurulu kurulmuş olur. Bakanlar Kurulu'nun göreve devam edebilmesi için Meclis'ten güvenoyu alması zorunludur. 1961 Anayasası hükümetin kuruluş şekliyle klasik Parlamenter Sistem'e tamamıyla uygun hale getirilmiştir (Gözler, 2017: 188).

1961 Anayasası, 1924 Anayasası'ndan farklı olarak Bakanlar Kurulu'nun göreve başlaması Cumhurbaşkanı'nın onayı ile birlikte olmaktadır. 1924 Anayasası'ndaki gibi Meclis'ten güvenoyu alarak göreve başlaması durumu kaldırılmıştır. 1961 Anayasası'na göre Bakanlar Kurulu sadece göreve devam edebilmesi için güvenoyunu alma şartı getirilmiştir. Ayrıca Meclis dışından Bakan atanabilmesi ilk kez 1961 Anayasası ile getirilmiştir. Bunların yanında 1961 Anayasası ile Başbakan Cumhurbaşkanı'ndan seçimleri yenilemesi için istekte bulunabilmesi yetkisi verilmiştir. Böylelikle yasamanın güvenoyuyla yürütmeyi düşürebilme yetkisi yanında yürütmeye de yasamayı feshedebilme hakkı verilmiştir (Doğru, 2011: 80).

2.4.1. 1971-1973 Anayasa Değişiklikleri

12 Mart muhtırasıyla Nihat Erim hükümeti döneminde 1961 Anayasası'nın bazı liberal yanlarını budamak ve devletin otoritesini kuvvetlendirmek için değişiklikler yapıldı (Erdoğan, 2006: 160). Yapılan bu değişikliklerle Bakanlar Kurulu'na ilk defa KHK çıkarma yetkisi tanınmıştır. Bakanlar Kurulu vergi, resim ve harçların muafiyet ve istisnalarıyla oran ve sınırlarına ilişkin hükümlerde değişiklik yapma hakkı verilmiştir. Üniversitelerin özerkliği azaltılmış, TRT'nin özerkliği kaldırılmıştır. Anayasa Mahkemesi, anayasayı sadece şekil bakımından kontrol edebileceği hükme bağlanmış, Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açabilecek siyasi partiler ibaresi, TBMM'de grubu bulunan siyasi partiler olarak değiştirilmiştir. Askeri yargı sivil yargı aleyhine genişletilmiş, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi

kurularak asker kişilerin idari yönden fiil ve işlemlerinin kontrolü Danıştay'dan alınarak Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'ne verilmiştir. Bu anayasa değişikliğiyle Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulmuştur. Yüksek Hakimler Kurulu'na başkanlık eden Adalet Bakanı'na kurulda oy kullanma hakkı getirilmiştir (Nohutçu, v.d., 2017: 34).

1961 Anayasası'nın en zayıf tarafı olan yürütme organını güçsüz bırakması bu düzenlemeyle değiştirilmeye çalışılmıştır. 1971-1973 değişiklikleri 1982 Anayasası'nın ön hazırlığı denilebilecek şekilde değişiklikler yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden beri süregelen yürütme gücünün kısıtlanma isteği bu değişiklik ile bitirilmiştir. Değişiklikten sonraki dönemlerde yürütme gücünün artırılması için düzenlemeler yapılmıştır (Atar, 2009, 29).

2.5. 1982 Anayasasına Göre Hükümet Sistemi (Parlamentar Sistem)

12 Eylül 1980'de yönetime el koyan Türk Silahlı Kuvvetleri, Genel Kurmay Başkanı'nın yönetiminde emir komuta zinciri altında yapılmıştır. Yasama yetkisi Milli Güvenlik Konseyi'ne, Cumhurbaşkanı'nın yetkileri ise Milli Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı tarafından kullanılmasına karar verilmiştir (Odyakmaz, v.d., 2008: 31-32).

1982 Anayasası, Danışma Meclisi ile Milli Güvenlik Konseyi tarafından 7 Kasım 1982'de halkoyuna sunularak kabul edilmiştir. 1961 Anayasası'na göre daha kazuistik bir yöntemle hazırlanmış olup 177 madde, 16 geçici maddeden oluşmuştur. Maddeleri daha uzun ve ayrıntılıdır. Anayasanın bu şekilde uzun ve kazuistik olmasının sebebi tepki anayasası olmasından dolayıdır (Tunç, Bilir, 2005: 13-14). Anayasa'nın aşırı derecede kazuistik olmasının da bazı olumsuzlukları vardır. Genel ilkelerle yetinmeyerek ayrıntılara kadar inen bir anayasa sosyal gelişmeye ayak uyduramayabilir. Anayasa değişikliği her zaman mümkün olmadığı için toplumda krizlerin çıkması muhtemeldir. Bu durum anayasa hakkında Meclis'te tartışmalara yol açabilir (Özbudun, 2005: 58).

1982 Anayasası ile birlikte yürütme güçlendirilerek tam olarak ayrı bir güç haline getirilmiştir (Parla, 1975: 71). 1982 Anayasası Parlamentar Sistem'e uygun olarak yürütme ikili bir yapı halinde Bakanlar Kurulu ve Cumhurbaşkanı'ndan oluşur. Yürütme içerisinde karar yetkisi esas itibarıyla Bakanlar Kuruluna aittir.

Bakanlar Kurulu parlamentodan çıkar ve kolektiftir. Parlamentonun da desteği ile icrayı yerine getirir ve sorumluluğu yine parlamentoya karşıdır. Gerekli gördüğünde yasama organı hükümeti soru, genel görüşme, meclis araştırması, meclis soruşturması ve gensoru gibi araçlarla denetler ve düşürebilir (Erdoğan, 2007:170).

1982 Anayasası'na göre Cumhurbaşkanı yürütmenin diğer kanadıdır. 40 yaşını doldurmuş olmak, üniversite mezunu olmak ve milletvekili seçilebilme şartlarını taşıyor olan Türk Vatandaşları içerisinde 7 seneliğine parlamento tarafından seçilmektedir (Gözler, 2017: 280). Ulusal birliği ve devlet tüzel kişiliğini temsil etmektedir. Devlet organlarının düzenli şekilde çalışmasını ve anayasanın uygulanmasını sağlar. Cumhurbaşkanı'na hiçbir makam hesap soramaz ve görevine son veremez. Bu özellik onun sorumsuz olduğunu göstermektedir (Erdoğan, 2007: 170).

1982 Anayasası'na göre Cumhurbaşkanı 2 defa seçilemez ve seçildiği zaman varsa partisi ile ilişkisi kesilir, milletvekilliği sıfatı sona erer. Cumhurbaşkanı'nın süresinin 7 sene olmasındaki neden kendisini seçen hükümetin görev süresinden daha uzun süre başta kalarak kendisini seçen hükümet ile özdeşleştirilmesine engel olunmaktır. 1982 Anayasası'nda Cumhurbaşkanı'na klasik Parlamenter Sistem'e göre verilen yetkilerden daha fazla yetki verilmiştir (Soysal, 1993: 205).

Cumhurbaşkanı'na yasama alanında verilen yetkiler arasında yasama yılının ilk gününde açılış konuşması yapmak, Meclis tatildayken kendisi doğrudan doğruya ya da Bakanlar Kurulu isteği üzerine Meclis'i toplantıya çağırabilmesi, Meclis tarafından kabul edilen kanunların 15 gün içinde Cumhurbaşkanı'nın yayımlaması yasama ile ilgili görevleri arasındadır. Bunlara ek olarak Meclis tarafından yapılan anayasa değişikliğinin geri gönderilmesi veya kabul edilmesi ya da referanduma sunulması Cumhurbaşkanı'nın tek başına yaptığı işlemlerdir. Ayrıca kanunların ya da Kanun Hükmünde Kararnamelerin anayasaya aykırılık gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne ilgili kanun hükmünün veya KHK'nın iptali için dava açma yetkisi mevcuttur (Şahin, 2014: 62). Cumhurbaşkanı'nın yasama alanındaki en önemli yetkisi Meclis'i feshedebilmesidir. Genel seçimlerden sonra eğer 45 gün içinde Bakanlar Kurulu'nun kurulamaması halinde veya Bakanlar Kurulu kurulsun bile güvenoyu alamaması durumunda Cumhurbaşkanı, Meclis'i feshedebilir.

Cumhurbaşkanı'na bu yetki hükümetin kurulması sırasındaki krizleri önleyebilmek için verilmiştir (Gözler, 2011: 21).

Cumhurbaşkanı'nın yürütme görevleri arasında Başbakan'ın atama ve istifasını kabul etmesi, Bakanları Başbakan'ın isteği üzerine ataması ve görevden alabilmesi sayılabilir. Ayrıca gerekli görüldüğünde Cumhurbaşkanı'nın Bakanlar Kurulu'na başkanlık edebilmesi, Milli Güvenlik Kurulu'nu toplantıya çağırabilmesi ve kurula başkanlık edebilmesi yetkisi vardır. Olağanüstü hal ve sıkıyönetimin ilan edilebilmesi için Bakanlar Kurulu'nun Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanması gerekmektedir. Yabancı ülkelere elçi göndermek ya da yabancı ülkelere gelen elçileri kabul etmek Cumhurbaşkanı'nın yetkisindedir. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Başkomutanlığı görevini de temsil etme ve TSK'yı kullanma yetkilerine de sahiptir. Yükseköğretim Kurulu üyelerini ve Rektörleri atama yetkisi de Cumhurbaşkanı'nın yürütme ile ilgili yetkilerindedir (Gözler, 2011: 322).

Cumhurbaşkanı'nın yargı ile ilgili görevleri genel olarak mahkemelere üye seçmekten ibarettir. Anayasa Mahkemesi üyelerinin çoğunu, Danıştay üyelerinin ¼'ünü, askeri mahkemelerin üyelerinin hepsini ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısını ve vekilini atamak yargı ile ilgili yetkilerindedir. Bunların yanında HSYK üyelerinin bazılarını da atama yetkisi bulunmaktadır (Şahin, 2014: 63).

Parlamente Sistem'de Cumhurbaşkanı yürütmenin sorumsuz tarafı ve sembolik yetkilere sahiptir. Fakat 1982 Anayasası Cumhurbaşkanı'nı hem yürütmenin sorumsuz tarafı olarak belirtmiş hem de devlet başkanı olarak tanımlamıştır. Cumhurbaşkanı'na 1982 Anayasası ile birlikte geniş yetkiler verilmiştir. Örnek olarak Başbakan'ın isteği üzerine bir Bakan'ın Cumhurbaşkanı tarafından görevinden alınması Parlamente Sistem'e uygun bir durum değildir (Şahin, 2014: 63). Bunun yanında sıkıyönetim ve seferberlik ilan edilmesi için Bakanlar Kurulu'nun Cumhurbaşkanlığı başkanlığında toplanması, Cumhurbaşkanı'nın klasik Parlamente Sistem'le uyuşmayan yetkileridir. Sıkıyönetim döneminde çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnamelerin yargı denetimi altında olmaması da Parlamente Sistem'le çelişen yanlarındandır. Cumhurbaşkanı'nın bu denli geniş yetkilere sahip olması Başbakan ile

anlaşmazlıklar yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu da 1982 Anayasası'nda yürütmeye çift başlılık problemini ortaya çıkarmaktadır (Heper ve Çınar, 1996: 501).

2.5.1. Güçlü Cumhurbaşkanlığı Ve Hükümet Arasındaki Sorunlar

1982 Anayasası'nda Parlamenter Sistem'in en çok dikkat çeken yanlarından biri çift başlı yürütmenin olmasıdır. Çift başlılığın sebebi meşruti monarşilerde baştaki kişinin otoritesi parlamentoya kısıtlanmaya çalışılırken, Bakanları ve yürütme organını devlet başkanına karşı sorumlu olmaktan çıkartarak Meclis'e karşı sorumlu olmasını sağlayan tarihsel bir süreçten gelmektedir (Eldem, 2007: 9).

Parlamenter Sistem'de Cumhurbaşkanı Meclis içerisinde seçilen, partiler üstü, tarafsız bir kişidir. 1982 Anayasası'nda ise Cumhurbaşkanı'na Parlamenter Sistem mantığının dışında geniş yetkiler verilmiştir. Cumhurbaşkanı'nın elde ettiği bu güç ve konumla birlikte hükümetle zıt fikirlere sahip olduğunda kriz ortamlarına sebep olabilmektedir (Döner, 2013: 113).

Başkanlık Sistemi'nde yürütmeye geniş bir alan bırakılmıştır. Yetki tek başına Başkan'a verildiğinden dolayı fikir ve uygulama çakışması olmamaktadır. Aynı zamanda alınan kararlar hemen uygulamaya geçebilmektedir. Başkan, aldığı kararlarda tek başına sorumludur. Bunun aksine Parlamenter Sistem'de yürütme çift başlıdır ve sorumluluk da hükümet tarafındadır. Çift başlı yürütme ciddi sıkıntılara yol açabilmektedir. Özellikle ideolojik olarak farklı olan kişiler arasında sorunlara yol açmaktadır. 1982 Anayasası ile Cumhurbaşkanı'na geniş yetkiler verilerek bu durum körüklenmiştir. Bunun örnekleri siyasi tarihte çok defa görülmüştür. Kenan Evren-Turgut Özal, Turgut Özal-Süleyman Demirel, Ahmet Necdet Sezer-Bülent Ecevit, Ahmet Necdet Sezer-Recep Tayyip Erdoğan gibi isimler arasında yaşanan problemler bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu durum, Cumhurbaşkanı ve hükümet aynı partiden olsa dahi yaşanabilmektedir. Böyle durumlarda ülke hem ekonomik hem siyasi olarak sekteye uğramakta ve gelişmeye yönelmesi yerine kendi içerisindeki problemlerle uğraşarak zamanını geçirmektedir (Gözler, 2000: 29).

Cumhurbaşkanı ve hükümet arasında görüş farklılığı olduğu zamanlarda ya Cumhurbaşkanı anayasanın kendisine verdiği yetkileri kullanmayıp icra yetkilerinin hepsini hükümete bırakması gerekmekte ya da hükümet Cumhurbaşkanı'nın yetkisini kullanmasından dolayı problem çıkarmaması gerekmektedir. Her iki çözüm yolu da

Cumhurbaşkanı'nın ve hükümet üyelerinin uzlaşabilme potansiyeline bağlı olduğundan dolayı daimi olacak bir çözüm yolu olarak görülmemektedir (Kılınç, 2015: 12-13).

2.6. 2007 Anayasa Değişikliği

2007 Cumhurbaşkanlığı seçimi yaklaşırken iktidar partisinin adayı Abdullah Gül olarak gösterilmişti. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in görev süresi dolmuştu. İktidarın Abdullah Gül'ü aday göstermesiyle ana muhalefet partisi ve parlamentoda bulunan diğer partiler tarafından iktidar partisine tepki gösterilmiştir. Muhalefet partisi milletvekili sayısının 367 olması gerektiği tezini ortaya atarak iktidar partisinin 357 olan milletvekili sayısının buna yeterli olmadığını belirtmiştir. O sıralarda TSK e-muhtıra olarak geçen sert duyurusunu yapmış ve laiklikten yana olduğunu duyurmuştur (Güller, 2016: 66-67).

27 Nisan 2007 tarihinde yapılan oylamada iktidar partisinin adayı olan Abdullah Gül 357 oy almış ve muhalefet partisinin boykot ettiği seçimlerde toplantı sayısı olan 367 sayısından az olduğu için bu kararın eylemli içtüzük değişikliği teşkil ettiği söylenmiştir. Anayasanın 102. maddesiyle örtüşmediği gerekçesiyle muhalefet partisi Anayasa Mahkemesi'ne iptal başvurusu yapmış ve 1 Mayıs 2007 tarihinde AYM'nin ünlü olan 367 Kararı'nı almasına neden olmuştur. Böylece Cumhurbaşkanlığı seçimleri başlamadan bitmiştir. Bunun ardından hemen 2 gün sonra 3 Mayıs 2007 tarihinde Ak Parti anayasadaki 77, 79, 101 ve 102. maddelerin değiştirilmesi için karar almış ve bu değişikliği TBMM Başkanlığı'na sunmuştur. Bu değişiklik Meclis'in üye tamsayısının 3/5 çoğunluğu sağlanarak kabul edilmiş ve o dönemki Cumhurbaşkanı olan Ahmet Necdet Sezer'e gönderilmiştir. Cumhurbaşkanı tarafından değişikliğe dair kararlar bir sefer daha görüşülmesi için Meclis'e geri gönderilmiştir. Meclis de geri gönderilen hükümleri aynen kabul etmiş ve yeniden Cumhurbaşkanı'na göndermiştir. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, kabul edilen anayasa değişikliğini ihtiyari halkoyuna sunmuş ve 25 Mayıs 2007 tarihinde halk, referandumu %68,95 oranıyla kabul etmiş ve anayasanın maddeleri değiştirilmiştir (Güller, 2016: 67-68).

21 Ekim 2007'de yapılan anayasa değişikliği ile artık Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilecektir. Yeni oluşturulan hükümet sistemi Yarı-Başkanlık Sistemi'ne

benzetilse de tam olarak Yarı-Başkanlık Sistemi değildir. Çünkü Yarı-Başkanlık Sistemi'nde Devlet Başkanı'na tanınan bazı yetkiler Türkiye'de yoktur. Devlet Başkanı'na parlamentoyu kayıtsız şartsız feshetmesi, yasaları referanduma sunması, olağanüstü hal yetkileri gibi yetkiler 2007 Anayasa değişikliğinde bulunmamaktadır. (Avcı, 2014: 54). Özbudun'a göre Cumhurbaşkanı'nın geniş yetkilerle donatılmış olması ve 2007 değişikliğinden sonra Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçiliyor olmasıyla birlikte Yarı Başkanlık Sistemi'ne yaklaşılmıştır.

2.6.1. 2007 Anayasa Değişikliğine Göre Cumhurbaşkanlığı Seçimi

2007 referandumundan sonra Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçileceği karara bağlanmıştır. Cumhurbaşkanı seçilme kriterleri olarak 40 yaşını doldurmuş olmak, yükseköğrenimini tamamlamış olmak, Meclis içindeki üyelerden ya da Meclis dışındaki milletvekili olabilecek kriterlere sahip olan vatandaşlar arasından halk tarafından seçilme ibaresi bulunmaktadır. Görev sürelerinde değişikliğe gidilerek tek seferde 7 yıl olan süre, 5 sene olarak değiştirilmiştir. Cumhurbaşkanı bir defa seçildikten sonra aynı kişinin bir defa daha seçilmesi karara bağlanmıştır. Aday gösterilirken Meclis içinden ya da dışından 20 milletvekilinin aday göstermesi ya da en son yapılan genel seçimlerde oyların en az %10'unu alan partilerin birlikte aday göstermesi gerekmektedir. Cumhurbaşkanı seçilen kimse partisiyle ilişkisi kesilir, aynı zamanda milletvekilliği sıfatı biter. Seçilme zamanı olarak Cumhurbaşkanı'nın görevinin bitiminden önceki 60 gün içinde ya da makamın boşalması durumunda boşalmayı takip eden 60 gün içerisinde seçim yapılır (Kütük, 2012: 71).

Genel seçimle birlikte oyların %50'den fazlasını alan Cumhurbaşkanı seçilmiş olmakla birlikte eğer ilk turda oyların salt çoğunluğu bir kişide toplanamazsa seçimi takip eden ikinci pazar günü ilk turda en çok oy almış iki kişi arasında yeniden seçim yapılır. Eğer yapılan ikinci seçimlerde adaylar arasından birinin ölmesi ya da herhangi bir nedenle çekilmesi durumunda ilk seçimdeki sıra takip edilerek en çok oy alan 3. kişi yerine ikame edilir. Eğer ikinci oylamada tek aday kalırsa bu sefer de referandum şeklinde bir oylama yapılır ve eğer aday, oyların salt çoğunluğunu alırsa Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. Yeni Cumhurbaşkanı seçilene kadar eski Cumhurbaşkanı görevine devam eder (Gözler, 2008: 227).

5678 sayılı yasaya göre Cumhurbaşkanlığı seçimleri görüldüğü üzere tek dereceli ve gerektiğinde iki turlu olarak öngörülmüştür. Yapılan değişiklikle önceki dönemde yapılan dışarıdan aday gösterilebilmesi için Meclis'in 1/5'inin yazılı önerisi gerekmekte iken, şimdi içeriden ve dışarıdan aday gösterilmesi farkı kaldırılmış olup hem içeriden gösterilen adaylar için hem de dışarıdan gösterilen adaylar için 20 milletvekilinin yazılı teklifiyle aday olunması kuralı getirilmiştir. Ayrıca son seçimlerde toplam %10 oy almış partilerin birleşmesiyle aday gösterilmesi mekanizması getirilmiştir. Bunların yanında zamanda ve seçim usulünde değişiklik yapılmıştır (Özen İrez, 2010: 57).

2.6.2. 2007 Anayasa Değişikliğinin Hükümet Sistemine Etkileri

1982 Anayasası Cumhurbaşkanı'na geniş yetkiler vermektedir. 2007 değişikliği ile Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilebilmesi ülkeyi Yarı Başkanlık Sistemi'ne yaklaştırmıştır. Hem geniş yetkilere sahip hem de meşruluğunu halktan alan bir Cumhurbaşkanı hükümet işlerine çok fazla müdahalede bulunabilir. Yürütme içinde Cumhurbaşkanı Başbakan'a nazaran baskın bir konuma yükselmektedir. Yani Yarı-Başkanlık Sistemi'ne doğru bir yönelim söz konusu olabilir (Yavuz, 2008: 1193).

21 Ekim 2007 tarihli değişikliğe bakıldığında Cumhurbaşkanı yetki sahibi bir makamdır. Bu özelliğiyle hala yürütmede iki başlılık sorunu Türkiye'de devam etmektedir. Bunun yanında referandumdan sonra Cumhurbaşkanı'nı halkın seçmesi onu Başbakan gibi meşru kıldığından dolayı iki başlılık sorununa çift meşruluk sorunu da eklenmiştir. Bu soruna başka bir açıdan baktığımızda saf Parlamenterizm'e oranla Cumhurbaşkanı'nın daha büyük yetkilerle donatılması onun Meclis tarafından seçilmesini olumsuz şekilde etkilemekteydi. Çünkü bu kadar yetkiyle donatılan Cumhurbaşkanı'nı seçimsiz bir şekilde Meclis'in seçmesi yerine, milletin iradesine bağlanması daha makbuldür. Lakin bununla birlikte 1982 Anayasası'nda saf Parlamenter Sistem'de devlet iktidarı ve siyasi iktidar arasındaki fikir ayrılıkları sebebiyle sürtüşmeler sadece iki başlı yürütmeden kaynaklı olduğu düşünüldüğünde, bu iki başlı yürütmenin yanına çift meşruluk da eklenince farklı fikirlere sahip Cumhurbaşkanı ve Başbakan arasındaki kriz ortaya çıkabilir (Uluşahin, 2011: 34-35).

Sonuç olarak 2007 değişikliği öncesi yürütmede çift başlılık problemi mevcutken Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi yürütmede çift başlılığın yanında çift meşruiyet sorununu da ortaya çıkarabilir (Yavuz, 2008: 1195).

2.7. Türkiye'de Parlamenter Sistem'de Ortaya Çıkan Problemler

Parlamenter Sistem, doğmasından bugüne kadar birçok ülkede uygulama alanı bulmuştur. Sistemi uygulayan bazı ülkelerde krizler çıkabilmiştir. Sistemin doğduğu İngiltere'de problemlerle karşılaşılabilir kolayca üstesinden gelinmiştir.

Türkiye'de Parlamenter Sistem'deki değişiklikler siyasi süreçlere uyum sağlaması açısından yürütmenin güçlendirilmesine gerek duyulmuştur. Bu doğrultuda Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin arttırıldığı görülür. Fakat Parlamenter Sistem'in eksik yönleri sadece yürütmenin güçlendirilmesiyle aşılammıştır. Yürütmenin güçlendirilmesi Parlamenter Sistem'de koalisyon hükümetlerinin, doğrudan demokrasi niteliğinin zayıf olmasının, yasamanın yürütmeyi denetleme probleminin, muhalefet partilerinin iktidarı denetleme sorununun önüne geçememiştir.

2.7.1. Parti İçi Demokrasi Sorunu

Parti disiplini yıllar önce İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Avrupa'da parlamento rejimlerinde Meclislerin egemenliği ön plandayken İngiltere'de bu durum farklıydı. Oylama yönteminin 1832 ve özellikle 1867'de genişlemesinden sonra siyasal partiler seçim için hazırlanmaya başladı ve siyasal liderlerin ağızından çıkan çağrı olarak isimlendirdiğimiz "slogan" olgusu ortaya çıktı. 1880 senesinde İngiltere'de Gladstone, seçmenlere fikirlerini beyan etmek için yurt içi gezilerine çıktı. Onun ve siyasal rakibi olan Disraeli'nin kişiliği seçmenin dikkatini parti başkanı üzerinde toplamaya başladı. Seçmen seçim bölgesinde milletvekiline oy verdiği gibi artık parti başkanına da oy vermeyi adet haline getirdi. Bütün bu olaylar İngiltere'de parti disiplini geliştirdi. Bugünkü kadar sıkı olmamakla birlikte İngiltere'de parti disiplini Avrupa'dan daha sıkı bir hale gelmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra artık disiplinli partiden bir milletvekili güven oylamasında Başbakan Disraeli'ye karşı ya da Başbakan Gladstone'a karşı oy kullanması kolay kolay görülemezdi. Bugün yürürlükte olan kurallar o günden itibaren şekillenmeye başlamıştı. Parti disiplini önemli bir hale gelmişti. Önemli görüşmelerde parti disiplinine önem

verilirken sadece istisna olarak oylamanın sonucunu değiştirmeyecek şekilde oylamalarda bazı milletvekillerinin çekimser kalması göz ardı edilebiliyordu (Duverger, 1975: 103-104).

Parti içi demokrasi, partinin içinde tartışılan konularda istenildiği gibi özgürce fikrini söyleyebilmek, katılımın arttırılmasını sağlamak, parti içinde liderlerin seçiminde her türlü eleştiri ve özeleştirinin açık olduğunu ifade eder. Eğer parti içinde iletişim ve özgürlük sağlanabilirse tam anlamıyla demokratik bir partiye ulaşılmış olur. Demokratik parti aynı zamanda parti liderinin sultasını da engeller. Fakat günümüzde Parlamenter Sistemlerde parti disiplini yüzünden durum böyle değildir.

Parti disiplini, herhangi bir siyasi konu hakkında aynı partiden üyelerin parlamento içerisinde kendi partisiyle anlaşmazlığa engel olmak için kendi fikrinden vazgeçirme metodudur. Yani parti liderlerinin emirlerinin grup üyeleri tarafından kabul edilmesi ve ters yönde fikir beyan edememesi anlamında kullanılmaktadır. Bu da parti liderlerinin partisinin üstündeki otoriteyi göstermektedir. Parti üyeleri bu disipline uymak zorundadırlar aksi takdirde bunun müeyyidesi partiden çıkarılmaya kadar gitmektedir (Kuzu, 2011: 57).

Türkiye’de de parti disiplini ön plandadır ve liderlerin kabul ettiği bir görüşü diğer parti üyeleri de kabul etmektedir. Milletvekilleri grubunun verdiği bir kararı aynı partiden başka bir milletvekili karşıt fikirli de olsa kendi fikrini açıklayamaz. Bu da parti içinde demokrasi sorununa yol açmakta ve yasamadaki üyeler kendi fikirlerini açık bir şekilde sunmaktan kaçınmaktadır. Parti disiplini etkisiyle Başbakan, arkasında müthiş bir güç bulmakta ve kendisine katılanları Bakanlık’la ödüllendirirken kendisine uymayanları cezalandırabilmektedir. Çünkü başbakan, Bakan dağılımında söz sahibi olan kişidir. Bununla birlikte Parlamenter Sistem’de parti disiplini sorunu yasama ve yürütmenin birbirinden ayrılmasını engellemekte yasama organı yürütmeyi kontrol etme amacından uzaklaşarak bunu muhalefet partilerine bırakmaktadır (Kurt, 2014: 70-71). Yasama yürütme ayrımı bitmiş, iktidar muhalefet diyalogu başlamıştır. Yasama organının denetim görevi, muhalefet partisi tarafından yapılmaktadır. Sonuç olarak da yasama denetiminin gücü azalmaktadır. Parlamento, yürütmeyi denetleyen bir organ olmaktan çıkarılarak icra organının

kanunlarını onaylamak için kurulmuş bir tasdik makamına dönüşmüş durumdadır (Kuzu, 2011: 61).

2.7.2. Koalisyon Hükümetleri ve Siyasi İstikrarsızlık

Parlamente Sistem'deki en önemli dezavantajlardan biri istikrarsızlıktır. Bu siyasi istikrarsızlığın nedenini tabiki sadece Parlamente Sistem'e atmak da yanlış olur. Bunun nedenleri arasında seçim sistemi, ülkenin siyasi bölünmüşlüğü ve çok partili yapısı sayılabilir. Ülkede 1960 ve 1980 arasında nisbi temsil sistemi etkisi ile tek başına hükümet kurma çoğunluğunu elde eden parti sayısı çok az olmuştur. Hoşgörü ve uzlaşmacı politikaların az olması sebebiyle partiler arası ilişkiler kurulamamış ve hükümet kurmak çok zor olmuştur. Böyle dönemlerde Meclis çalışamaz hale gelmiş, Meclis, Başkanı'nı seçememiş ve hatta Cumhurbaşkanı'nın seçilmesi dahi çok zor olmuştur. 1980 senesinin ilk zamanlarında Süleyman Demirel, 1961 Anayasası ve o dönemki Seçim Kanunu ile istikrar sağlanamayacağını, iktidarın ikilemde kaldığını, kazananı olmayan seçimlerin meydana geldiğini ve bu da Türkiye'ye boşa giden seneler olarak döndüğünü dile getirerek 1961 Anayasası'nın buna uygun olarak değiştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Anayasa, istikrarsızlık ortamı yapmaktan uzaklaştırılmalıdır. Zaten 1961 Anayasası Fransa'nın 4. Cumhuriyeti'nin anayasası benzeriydi ve 12 senede 24 koalisyon kurulmuştu. Parlamente Sistem ve Seçim Kanunlarıyla Türkiye'de bugün bile koalisyonlu hükümetler kurulabilir. Koalisyonlu, istikrarsız ve anlaşamayan hükümetlerin oluşmasındaki neden sadece Parlamente Sistem değildir. Seçim sisteminde temsilde adalet yönetimde istikrar ilkesi yer almaktadır. Fakat bu iki olgu bir arada olması mümkün gözükmemektedir. Çok partili dönemlerde koalisyon hükümetleri meydana geldiğinde parti liderleri anlaşmaya varamazlarsa krizler oluşabilmektedir. Eğer parti liderleri böyle durumlarda memleketin çıkarlarını ön planda tutarak orta yolu bulmada uzlaşmacı hareket ederlerse istikrarlı hükümetler oluşabilir (Aydınyurt, 2006: 61-62).

Koalisyonlar, Parlamente Sistem'de bulunan Bakanlar Kurulu'nun ortak sorumluluk ilkesine de ters düşebilmektedir. Hükümet bir bütündür, yürütme aldığı kararların yürütülmesinden ve denetlenmesinden birlikte sorumludur. Fakat koalisyon hükümetlerinde bu olgu krizlere neden olabilmektedir. Bakanlar Kurulu farklı partilerin mensuplarınca oluşturulduğu zaman herhangi bir konuyla ilgili karar

alınması zorlaşabilmektedir. Bu yüzden oy birliği ilkesine zıt hareket edilmekte ve Bakanlar Kurulu'nun karar alması imkansız hale gelebilmektedir. Netice olarak koalisyon hükümetleri, Parlamenter Sistem'in en önemli olgularından biri olan Bakanlar Kurulu'nun kollektif yapısına da zarar verebilir (Kuzu, 2011: 94).

Parlamenter Sistem'de istikrarsızlık sebebi koalisyonlu yapı olmakla birlikte koalisyonun nedeni de çoğulcu seçim sistemidir. Zira İngiltere'de çoğunluk seçim sistemi uygulanmaktadır. Bu yüzden istikrarlı hükümetler görülmektedir (Gözler, 2001: 30). Eğer Meclis'e çok sayıda parti girerse yürütmenin güçlü olması beklenemez. Parti disiplini ve fesih gibi işlemler istikrarı zorlaştırmaktadır (Yavuz, 2000: 108). Seçim sisteminin yanında istikrarın olmamasının sebeplerinden bir diğeri de demokratik kültürün eksik olmasından ileri gelmektedir. (Turhan, 1989: 65). Buradan sonuçla istikrarsızlığın nedenini sadece Parlamenter Sistem'e atmak yanlış olabilir. Çünkü ülkenin sosyal bölünmüşlüğü, siyasi kültürü ve parti sistemine de bağlıdır. Rejimin verimliliği uygulandığı ülkeye göre farklılık gösterebilmektedir (Gözler, 2001: 31).

2.7.3. Doğrudan Demokrasi Niteliği Zayıftır

Türkiye'de doğrudan demokrasi değil temsili demokrasi uygulanmaktadır. Parlamenter Sistem'de yürütmeyi millet değil Meclis seçer. Yani halk yürütmenin oluşumunda doğrudan söz sahibi olamaz ve hükümetin kimlerden oluşacağını önceden bilemeden oy verir. Bu durum koalisyonlu hükümetlere yol açabilmektedir. Ayrıca koalisyonlu hükümetler ülke durumunun kötüye gittiği zamanlarda bunun nedenini koalisyon partileri birbirlerine atarak sorumluluk kabul etmeyebilirler. Hükümet, halkın iradesi dışında oluşurken güvenoyu da Meclis'ten alındığı için milletin iradesine ters hareket edilebilir (Gözler, 2000: 30).

Hükümet, seçmenlerin doğrudan oylarıyla belirlenemediği için seçmenlerin seçtiği temsilciler aracılığıyla belirlendiği için yürütme, yasamaya karşı doğrudan sorumlu, fakat millete karşı sorumluluğu doğrudan olmamaktadır. Meclis üyeliğine kabul edildikten sonra Bakan olabilmek Başbakan'ın elindedir (Kuzu, 2011: 91).

Diğer taraftan anayasamıza göre Cumhurbaşkanı istediği kişiyi Başbakan olarak görevlendirebilme yetkisi vardır. Cumhurbaşkanı bu yetkisini kullanırken TBMM'yi fesih etmeye niyetlenecek olsa, güvenoyunu alamayacak bir milletvekilini

Başbakan olarak seçebilir. Cumhurbaşkanı, güvenoyunu alamayacak olan Başbakan'dan Meclis'i feshetmesi için istekte bulunmasını bekleyebilir (Derdiman, 2013: 245).

2.7.4. Yasamanın Yürütmeyi Denetleme Problemi

Bilindiği gibi Parlamenter Sistem yasama ve yürütme dengesi üzerine kurulmuştur. Fakat yargı bunlardan bağımsız olarak hareket etmektedir. Sadece klasik Parlamenter Sistem'de değil diktatörlüklerde de yargı diğer organlardan ayrılabilmiştir. Fakat günümüzde yasama yürütme dengesi konusunda yürütmenin yasamaya göre güçlendiği görülmekte ve klasik Parlamenter Sistem'den uzaklaşmaktadır (Kuzu, 2011: 47).

1. Dünya Savaşı ile birlikte yürütmenin siyasi ve ekonomik sorunları çözebilmesi için güçlendirilmesi fikrine ulaşılmıştır. 2. Dünya Savaşı'nda da körüklenmiş, yürütme devletin beyni haline gelmiştir (Teziç, 1991: 205). Yürütmeyi güçlendirme düşüncesi Parlamenter Sistem'in kurallarını rasyonalize etmiştir. Kuvvetler ayrılığı ilkesi, monarşinin ortadan kalkması ve demokratik sistemler oluşturulması için kurulmuştur. Fakat son zamanlarda yasama ve yürütmenin ortak çalıştığı görülmektedir. Bu yüzden saf Parlamenter Sistem bozulmuş rasyonelleşme baş göstermiş ve ortaya neo-parlamenterizm çıkmıştır. Devlet Başkanı güçlü bir hale gelmiş, yasama yürütme arasındaki denge ve fren mekanizmalarına zarar verilmiştir (Kapani, 2013: 282).

Bunun yanında yargı ve yürütme arasında kuvvetler ayrılığı problemleri çıkabilmektedir. Hükümet içerisinde yer alan Adalet Bakanı kendi seçtiği müsteşarı ile yargı kolundaki Hakimler Savcılar Kurulu'na sahip olmaktadır. Burada da kuvvetler ayrılığından söz etmek pek mümkün olmamaktadır (Yanık, 2013: 133).

Parlamenter Sistem'in dayandığı temel unsurların etkisi azalmaktadır. Bu sistemin en önemli ilkesi kuvvetlerin birbirini dengelemesidir. Bu denge mekanizması, yasamanın yürütme üzerindeki denetleme ve kontrol araçlarını kullanırken hükümeti düşürebilme hakkına sahip olarak tezahür etmektedir. Yürütme organı da bazı şartlar altında yasama organının feshini isteyebilir ve seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Fakat siyasi parti gerçeği bu denetim mekanizmalarının önüne geçmiş, sağlıklı bir denetim yapılmasına fırsat vermemiştir.

Eğer parlamento çoğunluğu Bakanlar Kurulu üyelerinin mensup olduğu partinin üyelerinden oluşuyorsa parlamentonun Bakanlar Kurulu'nu düşürmesinde zorluklar görülebilir. Çünkü parlamento Bakanlar Kurulu'nu düşürdüğünde parlamentonun çoğunluğunu oluşturan partinin genel başkanı milletvekilleriyle zıtlaşabilir. Hükümetin Meclis'i fesih yetkisi, hükümetin Meclis'te kendi partisinden daha fazla çoğunluk elde edebilmek için başvurduğu bir yetkiye dönüşmüştür. (Kuzu, 2011: 90). Sıkı parti disiplini olduğundan dolayı hükümetler Meclis'i noter olarak kullanabilmektedir. 1961 Anayasası'nda yasama daha güçlüdür. Buna rağmen 1961'den 2011'e kadar yaklaşık olarak verilen 251 tane gensoru önergesinden sadece 2 tanesi kabul edilmiş, 249 tanesi reddedilmiştir. Meclis soruşturmasında ise 644 tanesinden işleme konan sadece 14 tanedir. Meclis araştırmasında gelen 888, işleme konulan 14'tür. Genel görüşmede ise gelen 285 tekliften sadece 53'ü görüşülmüştür (Kuzu, 2011: 97).

2.7.5. Muhalefet Partilerinin İktidarı Denetleme Sorunu

Parlamente Sistem'in eksik yanlarından biri de muhalefet partilerinin iktidar partileri arasındaki yanlış ilişkilerinden çıkmaktadır. Muhalefet partisi iktidar partisini herhangi bir konuda tenkit ederken hep eleştirmekte ve hiç objektif davranmamaktadır. Tenkit ederken demokratik teamüllere uymamaktadır. Tenkit demek aslında bir konu hakkında iyi ya da kötü yanlarını objektif davranarak ortaya koymak demektir. Muhalefet partileri hiçbir zaman iktidardaki partinin yaptığı işleri müspet olarak değerlendirmemiş, hep kendi menfaatini düşünerek eleştirmiştir. Aslında muhalefet partisi her daim objektif olarak davranırsa, yani iktidarın iyi işlerini olumlu olarak değerlendirirse seçmen de seçim zamanında aklında soru işareti olmadan daha iyi şekilde oyunu kullanma şansı bulabilir. Muhalefetin her daim menfi olarak davranması sonucunda toplumda kutuplaşmalara ve tartışmalara yol açmaktadır. Muhalefet partisi iktidarda olan partinin yaptığı iyi işlere kötü dememesi gerekmektedir. Bunun yanında iktidarın yapamadığı işleri de belirterek çözüm yolunun gösterilmesi hem muhalefet partisinin toplumun gözünde saygınlığını arttırmasına hem de seçmenin daha bilinçli şekilde oyunu kullanmasını sağlar. Partiler eğer bunu göz önünde bulundurlarsa hem demokrasinin gereğini yerine getirir hem de toplumun saygısını kazanabilir (Saray, 1999: 116-117).

2.8. Başkanlık Sistemi'nin Türkiye'de Uygulanabilirliği Ve Doğuracağı Tartışmalar

1921 ve 1924 Anayasaları olağanüstü dönemlerin ürünüdür. O zamanlarda asıl mesele düşmanı yurttan atmak ve milli egemenliği ön plana çıkarmaktı. Bu gibi zamanlarda da vatandaşların anayasa yapımında etkin rol oynadığını söylemek pek gerçekçi değildir. 1961 ve 1982 Anayasaları ise askeri müdahalelerin sonucunda ortaya çıkan anayasalardır. 1960 Anayasası %61,5 oyla halk tarafından kabul edilmiştir. 1982 Anayasası ise askeri yönetimden sivil yönetime bir an önce dönülmesi gerektiği görüşünün de etkisiyle %92 oyla kabul edilmiştir (Arslan, 2013: 10).

Başkanlık Sistemi için tartışmalar 1980 senesinde Tercüman Gazetesi'nin düzenlediği Anayasa Konferansı'nda Yeni Forum Dergisi'nin sunduğu Anayasa Projesi ile başladı (Yazıcı, 2011: 159-160).

Başkanlık Sistemi tartışmaları Turgut Özal'ın Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı yaptığı dönemlerde başlamıştır. Özal'ın Başkanlık Sistemini Türkiye'ye getirme isteği ne kamuoyundan ne de siyasi çevrelerden destek görmüştür. Özal'dan sonra Süleyman Demirel de Cumhurbaşkanlığı döneminde bu isteğini nitelemiş fakat o da ne siyasi çevreden ne de kamuoyundan destek bulabilmiştir. Turgut Özal ve Süleyman Demirel'in ardından Başkanlık Sistemi'ni yoğun bir şekilde Recep Tayyip Erdoğan dile getirmiştir. 2002 senesinde iktidar olan Ak Parti'nin, 2003 senesinde Anayasa Komisyonu Başkanı Burhan Kuzu tarafından Başkanlık Sistemi dile getirilmiştir. Ak Parti'nin iktidar oluşundan 8 sene sonra yani 2010 yılında bu söylemler sık sık görüşülmüştür. 2011 seçimlerinin sonrasında yeni anayasa için Meclis'teki partiler arasında bir uzlaşma komisyonu oluşturulup değişikliğe gidilmek istenmiştir (Yazıcı, 2011: 161-162-163). Fakat Ak Parti'nin Başkanlık Sistemi önerisi muhalefet partileri tarafından reddedilince komisyon dağılmıştır. Bu durumda beklentiler Ak Parti'nin tek başına hareket ederek içinde Başkanlık Sistemi'nin de olduğu bir anayasayı Meclis'e sunarak daha sonra referanduma gitmesi olmuştur (Efe, Kotan: 2015: 81).

Başkanlık Sistemi konusunda tartışmaların artması 2007 Anayasa değişikliği ile olmuştur. 2014 senesinde 5 yıllığına seçilen ilk Cumhurbaşkanı Recep Tayyip

Erdoğan olmuştur. 1982 Anayasası'ndaki Parlamenter Sistem zaten değişerek Yarı Başkanlık Sistemi'ne yaklaşması tartışmaları daha da yoğunlaştırmıştır. Halkın seçmiş olduğu Cumhurbaşkanı'na verilmiş meşruiyet ile hükümete verilen meşruiyetin, yani çift başlılığın uzun süre devam etmesi krizlere sebep olabilir (İpek, 2017: 143-144). Millete verilen Cumhurbaşkanı'nı seçme hakkı geri alınmayacağına göre Başkanlık Sistemi'nin getirilmesi en olası yoldur. Sivil toplum kuruluşları Başkanlık Sistemi ile ilgili görüşlerini açıklarken Başkanlık Sistemi'nin bilimsel verilerinden ziyade kuruluşların kendi siyasi fikirleri ön plana çıkmaktadır. TÜSİAD, TBB, TMMOB, TTB, DİSK, KAMU-SEN, KESK, gibi kuruluşlar kendi siyasi düşünceleri doğrultusunda Başkanlık Sistemi'ni desteklememektedir. Fakat TESK, TİSK, TÜRK-İŞ, MEMUR-SEN, HAK-İŞ, TOBB, TZOB, PODEM, MÜSİAD gibi kuruluşlar Başkanlık Sistemi ile ilgili fikirlerini siyasi görüşleri gereği iktidardan yana kullanmışlardır.

2.8.1. Başkanlık Sistemi'nin Uygulanabilirliğine İlişkin Lehte Görüşler

Bu sistemin getirilmesi hakkındaki görüşler yukarıda belirtildiği gibi Turgut Özal ile başlamış olup Süleyman Demirel ile devam etmiştir. Turgut Özal, düşüncesini açıklarken Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin geniş olduğunu bu geniş yetkilere sahip olan birinin halk tarafından seçilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu şekilde hem daha demokratik hem de Cumhurbaşkanı'nı daha güçlü kılacağını söylemiştir. Süleyman Demirel'e göre hükümet millete karşı sorumlu olması gerekmektedir, Meclis'in aritmetiğine göre hükümetler el değiştirdiğinden dolayı istikrarsız bir yapı oluşturmaktadır (Oder, 2005: 47). 2017 seçimleriyle Cumhurbaşkanlığı kazanan Recep Tayyip Erdoğan da bu görüşün en büyük destekleyicilerinden biridir. Bu sistem Cumhurbaşkanlığı seçiminde kaosun engellenmesi için, Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasında çift başlılıktan dolayı yaşanabilecek sürtüşmelerin önlenmesi için yapılması gerektiği görüşündedir (Erim, 2015: 57).

Başkanlık görüşünü savunanlardan hukukçu Hasan Tahsin Fendoğlu'na göre merkezi iktidar yerel iktidarlar kadar istikrarlı olamazlar. Bu durum 1970-1980 seneleri arasında 12 hükümetin değişmesiyle örneklendirilmiştir. Fendoğlu, Meclis'in asıl görevinin kanun yapma ve denetim olduğunu ama bunun Parlamenter Sistem ile etkili bir şekilde yerine getirilemediğini söylemiştir. Çünkü Meclis'te

çoğunluğu oluşturan partinin üyeleri, parti disiplininden dolayı Meclis'in çoğunluğuyla aynı partiye mensup olan hükümeti denetlemesi imkansız gözükmektedir. Fakat Başkanlık Sistemi sert kuvvetler ayrılığı neticesinde bu duruma fırsat vermemektedir (Fendoğlu, 2013: 583-585).

Anayasa Komisyonu Başkanı Burhan Kuzu'ya göre Başkanlık Sistemi'ni çok az kişi bilmektedir. Bu yüzden sistemden bahsederken Başkanlık ifadesi geçmesi sebebiyle millet bunu iktidar olanın diktatör olacağını zannediyor. Fakat bu sistem parlamentoyu daha güçlü hale getirmektedir. Milli iradeye kuvvet vermekte ve hükümete istikrar sağlamaktadır. Seçilen kişi ne kadar süre başta kalacağını bilerek, güvenoyu diye bir sıkıntısı kalmamaktadır. Örneğin Amerika'da her 4 senede bir hükümet değişmektedir. Fakat Türkiye'de ise bu durum çok farklıdır. 65. hükümet kurulmuşken Cumhuriyetin 95. yılına girilmektedir. Normal şartlarda 95 4 ile bölündüğünde 24. hükümetin kurulması gerekirdi (Kuzu, 2011: 150).

Anayasa Hukukçusu Ayhan Döner'e göre iktidarın kişiselleşmesi sorunu abartılı ve yanlıştır. Zira iktidarın kişiselleşme sorunu sadece Başkanlık Sistemi'ne özgü bir olay değildir. Bilakis Başkanlık Sistemi bu hususta daha iyi bir sistemdir. Çünkü Parlamenter Sistem'de ve Yarı Başkanlık Sistemi'nde partiler disiplinli olmak durumundadır. Bundan dolayı da bu sistemlerde iktidarın Başbakan'ın sıfatında kişiselleşmesi olasılığı Başkanlık Sistemi'ne nazaran daha çoktur. Başbakan hem yürütmeye egemen olmakta hem de yasamanın içinde olduğundan yasamanın işlerini de yürütür hale gelebilmektedir. Fakat Başkanlık Sistemi'nde kuvvetler birbirinden tamamen ayrıldığı için Başkan'ın yasamaya müdahale etmesi daha zor bir ihtimaldir (Döner, 2013: 116).

Anayasa Mahkemesi eski raportörü Osman Can'a göre Başkanlık Sistemi, Parlamenter Sistem'e göre daha cumhuriyetçidir. Zira devletin başı seçimle gelmektedir. Fakat Parlamenter Sistem'in çıkış kaynağında İngiliz monarşizmi vardır. İngiltere'de kraliyeti kaldırma diye bir olay söz konusu değildir. Bu yüzden demokrasi mücadelesi sonunda kral devletin sembolik başı haline getirildi. Yasama ve yürütme yetkisi parlamento ve onun içinden çıkan hükümete devredildi. Bu şekilde kralın varlığı yürütmede iki başlılığa yol açtı. Bu nedenden dolayı Parlamenter Sistem demokratik fakat cumhuriyetçi olmak zorunda değildir. Fakat

Başkanlık Sistemi monarşinin hiç geçerli olmadığı bir siyasal toplumun eseridir (Can, 2013: 161).

2.8.2. Başkanlık Sistemi'nin Uygulanabilirliğine İlişkin Aleyhte Görüşler

Siyaset Bilimci Ersin Kalaycıoğlu'na göre ülkemizde çok partili sistem mevcut olduğu için Başkanlık Sistemi ile uyumlu olmayacağını, ülkenin demokrasiden uzaklaşacağını ve ülkeyi siyasal, kurumsal istikrarsızlığa sürükleyeceğini savunmaktadır. Başkanlık Sistemi'nde yürütme de yasama gibi halkoyuyla seçildiği için bu sistem katıdır ve görev süreleri uzundur. Bu nedenle millet iktidardan hesap sorabilmek için sokağa iner ve protesto gösterilerine başlar. Bu da ülkeyi çalkantıya götürür. Bunun önüne geçilmek isteniyorsa sivil toplum örgütlerine önem veren, seçmeni paydaş olarak gören ve hesap verilebilirliği ön planda tutan bir Parlamenter Sistem geliştirmek gereklidir görüşünü savunmaktadır (Kalaycıoğlu, 2005: 26-27).

Anayasa Hukukçusu Erdal Onar'a göre, Başkanlık Sistemi'nde yürütme ve yasama organları arasında çıkabilecek bir anlaşmazlık olması durumunda sistemi tıkayacağını söylemiştir. Bu erkler arasındaki tek çıkış yolunun anlaşma olduğunu vurgulayarak bu anlaşmanın uzlaşma kültürü oturmamış olan ülkelere olabildiği pek mümkün değildir (Onar, 2005: 100).

Anayasa Hukuku Uzmanı Ergun Özbudun'a göre Başkanın Başkanlık Kararnamesi çıkarabilmesi çok geniş bir tanımdır. Çünkü başkana genel nitelikte kanuna benzer işlemler yapabilme özelliği kazandırabilmektedir. Bu da klasik Başkanlık Sistemi tanımından uzaklaşmaktadır. Latin Amerika ülkelerinde yasama ile yürütme arasında bir sürtüşme meydana geldiğinde Başkan'ın Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi bulunmaktadır. Bu yetki delegasyoncu demokrasiye neden olarak ülkeyi demokrasiden uzaklaştırmaktadır. Kutuplaşmanın fazla olduğu bir sistemde hiçbir sistem istikrarı sağlayamaz. ABD'de yüksek rütbeli devlet memurlarını, örneğin federal yöneticileri, büyükelçileri, yüksek mahkeme üyelerini atama yetkisi Başkan'a verilmiş olmakla birlikte Senato'nun da onayını alma koşulu bulunmaktadır. Fakat Türkiye'de getirilen sistemde bu gibi yüksek rütbeli makamların atanmasında Meclis onayı aranmamaktadır (Özbudun, 2013: 207).

Anayasa Hukukçusu Mustafa Erdoğan'a göre Türkiye'de sadece kağıt üzerinde bir Başkanlık Sistemi kurulabilir. Gerçek anlamda Başkanlık Sistemi kurulması için sadece anayasal değişikliğe gitmek yetmez. Başkanlık Sistemi'nin tam oturtulabilmesi için memleketin siyasi kültürü, sosyal toplumdaki ve siyasetteki görüşlerin yapısı, siyasi parti yapısı ve uzlaşma kültürü de ülkede benimsenmiş olması gerekmektedir (Erdoğan, 2013: 546).

Anayasa Hukukçusu Mehmet Hekimoğlu'na göre ABD'deki sistemin Türkiye'de işe yaramasının beklenmesi iyimserlikten başka bir şey olmayacağını ileri sürmektedir. Türkiye, çatışmacı siyasi tarihi olan bir ülkedir. Türkiye'deki disiplinli partilerin varlığı çatışmacı ve uzlaşmadan uzak bir yapıyı ortaya çıkarabilir. Uzlaşma olmadığı için farklı görüşlere sahip Başkan ve Meclis arasında sürtüşmeler sonucu krizlere neden olabilir (Hekimoğlu,2013: 590).

3.BÖLÜM

3. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ

3.1. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Nedir

Türkiye'ye yeni anayasa değişikliğiyle birlikte getirilen hükümet modelinin ismi Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'dir. Klasik anayasal düzende kuvvetlerin dağılışı ve düzenlenişı bakımından üç tür hükümet sistemi bulunmaktadır. Kuvvetlerin yumuşak bir şekilde ayrılışına ya da kuvvetlerin işbirliğine dayanan Parlamenter Sistem, kuvvetlerin sert ayrılışına dayanan Başkanlık Sistemi ve bunların bazı niteliklerini birlikte içeren Yarı-Başkanlık Sistemi'dir. Türkiye'deki yeni sistem klasik hükümet sistemleri içinden daha çok Başkanlık Sistemi'ne benzemektedir. Başkanlık Sistemi anayasal düzende kuvvetlerin bağımsızlığına dayanmaktadır. Kuvvetler birbirinden bağımsız ve eşittir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde yasama ve yürütme kuvvetleri hukuken eşit konumda olsalar da yürütmenin yasamadan daha üstün ve etkili olması amaçlanmıştır (Bilir, 2017: 3).

Yeni sistem için Başkanlık Sistemi'yle ilgili olarak açıklamalarda bulunulurken ABD'deki sistemin aynısı olmayacağını Türkiye'nin kendisine özgü bir sistem getirileceği söylenmiştir. Dönemin Başbakanı Erdoğan, ABD'nin sistemini almak zorunda olmadığını, her ülkenin kendisine özgü bir sisteminin olduğunu ve Türkiye'nin de kendisine ait bir sistemin olacağını söyleyerek yeni hükümet modelinin Türkiye'nin geleneklerine, göreneklerine ve yönetim kültürüne uygun olacağını söylemiştir (Özbudun, 2015: 12).

3.2. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin Yürütme Organı Özellikleri

Cumhurbaşkanı devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanı'ndadır. Devlet Başkanı sıfatıyla Türk Milleti'nin birliğini ve Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil eder. Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını sağlar. TBMM'nin açılış konuşmasını yapar. Ülkenin siyaseti üzerine Meclis'e mesaj verir. Kanunları yayımlar ya da gerekli gördüğü yerde TBMM 'ye geri gönderir. TBMM'nin

içtüzüğü eğer anayasaya aykırıysa bununla ilgili Anayasa Mahkemesi'ne şekil ya da esas yönünden iptal davası açabilir. Cumhurbaşkanı Yardımcılarını, Bakanları, üst düzey kamu yöneticilerini atar veya görevlerinden alır. Bu kişilerin atanmasıyla ilgili düzenlemeyi Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yapar. Yabancı devletlere elçi gönderir ve ölkemize gelen elçileri kabul eder. Uluslararası anlaşmaları onaylar ve yayımlar. Anayasa değişikliklerini lüzum olduğunda referanduma sunar. TBMM adına Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Başkomutanlığını temsil eder, TSK'nın kullanılmasına karar verir ve milli güvenlik için önlemler alır. Yürütme yetkisiyle ilgili Başkanlık Kararnamesi çıkartabilir. Kişilerin yaşlılık, sakatlık gibi hallerinde cezalarını hafifletebilir ya da kaldırabilir (Gergerlioğlu, 2017: 111).

3.2.1. Tek Başlı Yürütme, Cumhurbaşkanı Yardımcılığı Ve Bakanlar

Türkiye'de en önemli problemlerden birisi yürütmede çift başlılıktır. Bu durum son zamanlarda çok sorunlu gözükme de hükümet ile Cumhurbaşkanı arasında çıkabilecek bir sürtüşme krizlere sebebiyet verebilir. Çift başlılık sorununun sona ermesi Türkiye'de doğabilecek krizleri ve bunalımları engelleyebilir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde yürütme organı tek bir kişiden oluşur, o da halkın oylarıyla göreve gelen Cumhurbaşkanı'dır. Yürütmedeki işler icra olurken Cumhurbaşkanı tarafından görevlendirilen yardımcılarını, Bakanlar ve bürokratlar eliyle yürütülebilir (Bilir, 2017: 4-5).

Cumhurbaşkanı, yürütmenin ana kısmını oluşturmasıyla birlikte buna ilave olarak Bakanlar ve Cumhurbaşkanı yardımcılarını yürütmenin diğer kısımlarını oluşturan kişileridir. Başkan Yardımcılığı birçok Başkanlık Sistemi'nde görölen uygulamalardandır. Başkan'ın herhangi bir nedenden görevini yapamayacak olması durumunda ona vekalet edecek kişi yardımcısıdır (Gölener, Miş, 2017: 15).

1982 Anayasası'nın 106. maddesinde Cumhurbaşkanı Yardımcılığı ve Bakanlar konusu düzenlenmektedir. Cumhurbaşkanı seçildikten sonra istediği sayıda yardımcı atayabilir. Cumhurbaşkanı, herhangi bir nedenle görevini yerine getiremediği durumlarda 45 gün içerisinde yeni seçim yapılır. eğer genel seçimlere 1 seneden daha az bir zaman kalmışsa Cumhurbaşkanlığı seçimleri Meclis seçimleriyle birlikte yapılır ve o zamana kadar Cumhurbaşkanı yardımcısı görevi sürdürür. Eğer genel seçimlere 1 seneden daha fazla bir süre kalmışsa sadece Cumhurbaşkanlığı

seçimi yapılır. Bu durumda kalan zamanı tamamlayan Cumhurbaşkanı'nın görev süresi 5 yıldan daha az olduğu için bu süre Cumhurbaşkanlığı döneminden sayılmaz. Ayrıca Cumhurbaşkanı'nın yurt dışına çıkması, geçici olarak görevinden ayrılması ya da hastalık gibi durumlarında Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanı'na ait yetkileri kullanabilir (AY, m. 106).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde Bakanlar da mevcuttur. Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve Bakanlar TBMM önünde 81. maddede yazılan metne göre ant içerirler. Bakanlıkların kurulması kaldırılması teşkilat yapısını Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenlenir (Gergerlioğlu, 2017: 115-116). Bakanlar Cumhurbaşkanı tarafından atanıp görevden alınabilirler. Madde 8'deki değişikliğe göre "Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanı'na aittir. Cumhurbaşkanı Devletin başıdır" (AY, m. 8). Bu değişiklikle Parlamenter Sistem'deki kolektif yapıdaki Bakanlar Kurulu sona ermektedir (Küçük, 2017: 159). Çünkü Bakanların Meclis'e karşı bireysel ya da kolektif sorumluluğu bulunmamaktadır. Sadece Cumhurbaşkanı'na karşı sorumludurlar (Karatepe v.d., 2017: 78). Eğer Cumhurbaşkanı Bakan ya da Cumhurbaşkanı Yardımcısı olarak atayacağı kişi milletvekili ise atanan kişinin Meclis üyeliği sona erer. Cumhurbaşkanı'nın Bakan olarak atayacağı kişi için Meclis'ten onay almasına gerek yoktur (Gülener, Miş, 2017: 15). Fakat ABD'de Başkan'ın önerdiği ve Kongre tarafından onaylanan Bakanlar başkanın kabinesini oluşturur. Yani Türkiye'de Bakanlar Cumhurbaşkanı'nın isteğiyle doğrudan atanabilmektedir fakat klasik Başkanlık Sistemi'nin olduğu ABD'de Bakanların atanabilmesi için sadece Başkan'ın görüşü yetmemekte Kongre'nin de onayı alınmaktadır (Koçak, 2015: 50).

Bakanlar hukuki olarak milletvekilleriyle aynı statüdeledir. Bakanlar Başkan'a karşı sorumludur. Bakanlar da milletvekilleri gibi yasama dokunulmazlığı ve yasama sorumsuzluğuna sahiptir. Mazeretli olan ya da izinli olan bir Bakan'a başka bir Bakan vekalet edebilir. Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, teşkilat düzeni Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yapılır (AY, m. 106). 106. maddeye göre hem Cumhurbaşkanı yardımcılarının hem de Bakanların cezai sorumluluğu Cumhurbaşkanı ile aynı usule tabidir (Gülener, Miş, 2017: 15-16).

3.2.2. Cumhurbaşkanı'nın Halk Tarafından Seçimi

Parlamenter Sistem'de halk ilk önce yasamayı seçmekte ve yasama da kendi içinden çıkartacağı üyelerle yürütmeyi seçmektedir. Yasamayı doğrudan seçen millet Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde hükümeti de doğrudan seçme hakkını kazanmaktadır (Yılmaz, 2017: 99-100). Hem yasama hem de yürütme halk tarafından seçildiği için yasamada da yürütmede de milli irade tecelli etmiş olacaktır. Meclis üyeleri hükümeti kurma işiyle uğraşmayacağından krizlere ve zaman kaybına yol açmaz. İktidar sandıkta başlayacak ve sandıkta son bulacaktır. Hükümetin direkt olarak milletin oylarıyla başa gelmesiyle milletvekillerinin aradaki rolü kalkar ve hükümet, seçimin bittiği akşam kurulmuş olur. Mevcut Parlamenter Sistem'de milletvekilleri hükümete güvenoyu vererek ikinci bir seçim yapmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde hükümetin seçimini doğrudan millet yapar (Yıldırım, 2017: 149).

Hükümetin halk tarafından seçimle göreve getirilmesi ve seçimle görevden alınması demokrasinin gelişmesi için son derece önem arz etmektedir. Mevcut sistemde temsil hakkı kazanan parti seçmenin istemediği koalisyon ortaklıkları kurabilmekte ve güvenoyu alabilmektedir. Sonuç olarak seçmenin oy vermediği parti ile kendi partisinin hükümeti kurması seçmenin sandıkta aklına gelmeyecek bir şekilde koalisyonun oluşmasına yol açabilmektedir. Fakat Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde seçmen doğrudan oy kullanabilmekte ve seçmen hükümeti direk kendisi kurabilmektedir (Yıldırım, 2017: 149-150).

3.2.3. Cumhurbaşkanı Adaylığı Ve 5+5 Görev Süresi

Yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı en çok iki dönem için seçilir. Bu iki dönemlik süre 5+5=10 yıllık süredir. 5 senelik bir dönemde başarısız olan Cumhurbaşkanı dönemin sonunda yeniden seçilemeyebilir. Seçilen kişi hesabı yalnızca millete vereceğinden dolayı konjoktürel süreçleri değil, seçim döneminin tamamının hesabını yaparak çalışmalıdır. Görev süresini bilen yürütmenin başı bu dönemi iyi kullanarak bir dahaki dönem seçilmek için çalışmalarını iyi yönde geliştirebilir (Yıldırım, 2017: 152).

2709 sayılı kanununun 77. maddesiyle "Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri 5 yılda bir aynı günde yapılır" (AY, m. 77/1) ifadesi

konulmuştur. Değiştirilen madde ile 4 yılda bir yapılan genel seçimler de 5 yıla çıkarılmıştır. Yeni anayasa değişikliği, seçilen Devlet Başkanı'nın bir defa daha seçilebileceğini öngörmektedir. Bu ifadeyle ilgili anayasanın 101. maddesinde "Cumhurbaşkanı görev süresi 5 yıldır. Bir kimse en fazla 2 defa Cumhurbaşkanı seçilebilir" (AY, m. 101/2) demektedir. Demokraside seçimle gelen başarısız yöneticiler seçimle gidebilirler. Eğer başa gelen kişinin halk tarafından liyakatsiz ve başarısız olduğu anlaşılırsa bir dahaki seçim döneminde yine milletin iradesiyle gönderilebilir. Fakat başarılı kişiler de anayasanın verdiği hak ile ikinci bir defa seçilmesi ülkeyi başarılı Cumhurbaşkanlarından daha fazla yararlanabilme imkanını verebilmesi açısından son derece önemlidir. Zaten seçilen başarısız Cumhurbaşkanları 1 dönem sonra gönderilebilir ya da Meclis tarafından seçimlerin yenilenmesi sağlanabilir. Ayrıca anayasada belirtilmiş iki dönem Başkanlık yapabilme maddesinde bir açıklık bulunmaktadır. Eğer Cumhurbaşkanı, 2. döneminin 4. senesindeyse ve seçimlerin yenilenmesi kararı Meclis tarafından alınmışsa aynı Cumhurbaşkanı seçimlere bir defa daha adaylığını koyabilir ve tekrar seçilmesi durumunda 15 yıla yakın bir süre Cumhurbaşkanlığı yapabilir (Gergerlioğlu, 2017: 106).

Yeni düzenlemeyle vatandaşların 100.000 imzasıyla Cumhurbaşkanı adayı gösterebilme yolu açılmıştır. Yalnızca Meclis iradesine bağlı olmayan Cumhurbaşkanı'nın adaylığı süreci milletin de aday gösterebilme imkanını kullanabilecek şekilde genişletilmiştir. Bu düzenlemeyle adil ve rekabetçi bir sistem tahsis edilmektedir (Yıldırım, 2017: 153).

Vatandaşların yanında Meclis'in de aday gösterebilme şartları daha da kolaylaştırılmıştır. Eski sistemle meclis içinden ya da Meclis dışından aday gösterebilmek için 20 milletvekilinin yazılı teklifi gerekmekteydi. Ayrıca en son yapılan genel seçimlerde %10'luk oranı aşmış partilerin ortak aday gösterebilmesi hükmü vardı. Yeni düzenlemeyle birlikte %10'luk olan bu baraj %5'e indirilmiştir. "Oyların tek başına veya birlikte %5'ini almış olan partiler Cumhurbaşkanı adayı gösterebileceklerdir" (AY, m. 101/3). Böylece adaylık şartları kolaylaşmış ve seçmenin tercih hakkı arttırılmıştır (Yıldırım, 2017: 153).

ABD'de ise aday gösterilebilmek için siyasi partiler önce federe devletler bazında bir ön seçim yaparak delegelerini seçerler. Seçilen delegeler Federal Genel

Kurul'da kendi Başkan adaylarını seçerler. Fakat mevcut Başkan bir dahaki dönemde adaylığını koyarsa Başkan'ın mensup olduğu parti ön seçim yapmaz ve mevcut Başkan'ı aday olarak gösterir. Ön seçimler genel itibariyle ocak ve haziran arasında yapılarak federal kurullar temmuz, ağustos ya da eylül aylarında toplanırlar (Koçak, 2015: 45-46).

3.2.4. Cumhurbaşkanı Seçilebilme Nitelikleri Ve Seçimi

Cumhurbaşkanı olabilmek için üniversite mezunu olmak, 40 yaşını doldurmuş olmak, milletvekili seçilme koşullarını yerine getirebiliyor olmak gerekmektedir. Cumhurbaşkanlığı'na aday gösterilebilmek için son seçimlerde en az %5 oy alan siyasi parti tarafından ya da en az 100.000 yurttaş tarafından aday gösterilmek gerekmektedir (AY, m. 101). Bir milletvekili eğer Başkanlığa aday olursa, vekilliği Başkan adayı olarak Yüksek Seçim Kurulu'na başvuru yaptığı anda düşmektedir (Gergerlioğlu, 2017: 109).

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde iki türlü seçim sistemi 2007 anayasa değişikliğinde kabul edilmiştir. Adaylardan en çok oyu almış ilk iki kişi ikinci tura kalır. İlk turda en fazla oyu alan ilk 2 kişi arasında ikinci seçim yapılır.

Cumhurbaşkanlığı seçimi, Cumhurbaşkanı'nın görev süresinin dolmasına 60 gün kala yapılmaktadır. Eğer mücbir bir nedenden dolayı Başkanlık makamı boş kalmışsa boşalmasından itibaren 60 gün içerisinde seçim yapılmaktadır. "Cumhurbaşkanlığı seçimi iki türlü olarak yapılabilir. Sisteme göre ilk turda kullanılan oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmektedir. Fakat ilk turda adaylardan herhangi biri oyların salt çoğunluğunu alamazsa ikinci pazar günü ikinci seçime gidilir. İkinci seçim, ilk turda en çok oyu almış ilk iki aday arasında yapılır. İkinci seçimde 2 aday arasından en fazla oyu alan kişi Cumhurbaşkanı seçilir" (AY, m. 101/5). "Eğer ikinci turda 2 adayın biri herhangi bir nedenden dolayı seçimden çekilirse çekilen adayın yerine ilk turda en çok oy almış 3. kişi getirilir. Veya ikinci oylamada tek aday kalırsa da bu sefer referanduma gidilir. Aday, geçerli oyların çoğunu alması durumunda Cumhurbaşkanı seçilir (Avcı, 2014: 58). Eğer referandumda Cumhurbaşkanı adayı oyların salt çoğunluğunu alamaması durumunda seçim yenilenecektir" (AY, m. 101/6). Seçimler, sonuçların ilanından sonra 45. günü takip eden ilk pazar günü yapılır.

İki turlu seçimde ilk turda en fazla oy alan iki aday ikinci tura kalmaktadır. Bu sayede bir aday üzerinde birden fazla partinin seçmeni birleşebilmektedir. Birden fazla siyasi fikir aynı aday üzerinde birleşmesi sonucunda hem meşruiyetin hem de uzlaşmacı yapının artmasına katkı sağlayabilir (Gülener, Miş, 2017: 11-12).

Amerika'da ise seçim, iki partili sistem olarak uygulanmaktadır. Dar bölge tek turlu seçim yarışı küçük partileri eleyerek seçim yarışını iki parti arasında tutmaktadır. Fakat bazen Başkanlığı alan partinin üyeleri Meclis'te azınlık olarak kalabilmektedir. Bunu engelleyebilmek için Türkiye'de Meclis ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri aynı anda yapılmaktadır. Amerika'da Başkan 4 senede bir yapılan seçimlerle başa geçmekte ve (impeachment) sebebiyle görevden alınmadığı müddetçe başta kalmaktadır. Parlamento ise 2 yılda bir yapılan seçimlerle tamamen değişmektedir. Senato'da ise 2 yılda bir yapılan seçimlerle tüm üyelerin sayısının 1/3'ü değişmektedir. Eğer halk Başkan'ından memnun olmaması ve değişmesini istemesi durumunda Başkan'ın partisinin üyeleri halk tarafından 2 yıl sonra Meclis'ten men edilebilmektedir. Yani hükümetle Meclis seçimlerinin aynı zamanda olduğu dönemde hükümet, Meclis'in çoğunluğuna sahip olabilmekte fakat hükümetin 2. yılında eğer halk hükümetten memnun değilse yapılan seçimlerde hükümet, Meclis'teki çoğunluğunu kaybedebilmektedir (Kılınç, 2015: 21).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde ise aynı anda yapılan seçimler sayesinde Meclis'in Cumhurbaşkanı'nın üyesi olduğu partinin milletvekilleri tarafından çoğunluğu oluşturulabilir. Zaten Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile ABD modeli arasındaki en büyük farklardan biri de Meclis ile Başkanlık seçimi arasındaki zamandır. ABD modelinde Senato ve Başkan farklı zamanlarda seçime giderken Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde Cumhurbaşkanı ve Meclis aynı zamanlarda seçime gitmektedir. ABD'de uygulanan sistemde yasama ve yürütme farklı partilerden oluştuğunda iki organ arasında siyasi görüş ayrılıklarından dolayı krizler ortaya çıkabilir. Fakat Amerika'da partiler arasında siyasi görüş farklılıkları çok fazla olmadığından dolayı bu durum çok büyük krizlere yol açmayabilir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde ise buna dikkat edilerek yasama ve yürütme arasında uyumun sağlanması istenmiş bunun için de Devlet Başkanı ve parlamento seçimlerinin eş zamanlı yapılması düzenlenmiştir. Hem parlamento hem de Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin aynı anda yapılması parlamentonun çoğunluğunun

Cumhurbaşkanı'nın partisinden olmasına sebep olabilir. Bu sayede yasama ile yürütme arasındaki tıkanıklıkların da önüne geçilmiş olabilir. Eğer birlik yine de sağlanamazsa tıkanıklıklara yol açacağı düşüncesiyle hem Cumhurbaşkanı'na hem de Meclis'e birbirlerinin görevlerini sonlandırabilme yetkisi verilmiştir (Şahin, 2014: 96-97).

3.2.5. Partili Cumhurbaşkanı

Ülkelerin siyasi kültürüne göre Devlet Başkanlarının siyasi parti ile alakaları şekillenmektedir. Cumhurbaşkanlarının ya da Devlet Başkanlarının siyasi partileriyle ilişkisi hükümet sistemlerine göre değişebilmektedir. Parlamenter Sistem'e göre Cumhurbaşkanı'nın partili olması eleştirilmektedir. Çünkü Parlamenter Sistem'de Cumhurbaşkanı sembolik yetkilerle donatılmış ve partiler üstü bir tavır almak durumundadır. Bunun sebebi partiler arasında uzlaştırıcı ve bütünleştirici olması gerektiğinden dolayıdır. 1982 Anayasası'nda 101. maddede "Cumhurbaşkanı'nın varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve TBMM üyeliği sona erer" şeklinde ifade edilmekteydi (Gözler, 2017: 283). Fakat Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Parlamenter Sistem'den tamamen farklı bir sistemdir. Bu sistem klasik hükümet sistemlerinden en fazla Başkanlık Sistemi'ne benzetilmektedir. Başkanlık Sistemi'nde de Devlet Başkanı ve yürütmenin başı bir kişide yani Cumhurbaşkanı'nda toplanır.

Batıdaki Parlamenter Sistemlerde Cumhurbaşkanı'nın partisiyle bağının koparılacağı durumu söz konusu değildir. Fakat bazı batılı devletlerde Cumhurbaşkanı'nın parlamento üyeliği yasaklanmıştır. Bunun yanında kamusal veya özel görevlerde gelir getirici girişimlere girmesi anayasal olarak yasaklanmıştır. Söz konusu olan kamusal ve özel görevlerde rol almasının yasaklanması Cumhurbaşkanı'nın siyasi parti üyeliğini de kapsadığı iddia edilse de pratikte dikkate alınmamaktadır. Cumhurbaşkanı'nın Parlamenter Sistemlerde parlamento üyeleri tarafından seçilmesinde bile siyasi parti üyeliği olabilmektedir. Fakat Cumhurbaşkanları parti üyeliğini genellikle etkin olarak kullanmamaktadır. Çoğu ülkede uygulanan Başkanlık Sistemlerinde Başkan'ın parti üyesi olması hatta parti genel başkanı olması normal görülmektedir. Başkan'ın partisiyle olan ilişkisi devletten devlete de değişebilmektedir. Örneğin ABD'de Başkan seçilen kişi

partilidir fakat partisinin “chairperson” olarak isimlendirildiği genel başkanı değildir (Gülener, Miş, 2017: 19-20).

Yarı-Başkanlık Sistemlerinde de Başkan, partisi ile ilgisi devam edebilmektedir. Örneğin Fransa’da Başkan, partisinin stratejilerini belirleyen en önemli etkidir. Yarı-Başkanlık Sistemi’nde sağlıklı bir siyasal etkileşimin olması istikrarın devam ettirilmesi yönünden önem arz edebilmektedir. Çünkü Yarı-Başkanlık Sistemi’nde Parlamenter Sistem’e ve Başkanlık Sistemi’ne kıyasla yasama-yürütme ve yürütme-siyasi parti ilişkileri daha karmaşıktır. Yarı-Başkanlık ve Başkanlık Sistemlerindeki Başkan’ın büyük organizasyonlar yapabilmesi, seçim sloganlarını hazırlayabilmesi, seçim kampanyalarını yapabilmesi için partili olması gerekmektedir. Bununla birlikte Başkan yürütmenin işlerini idare ederken yasamanın desteğini alması için partili olması gerekmektedir (Gülener, Miş, 2017: 20).

Cumhurbaşkanı’nın seçildikten sonra partisi ile ilişkisinin kesileceğine dair karar darbe sonrası getirilen 1961 Anayasası ile getirilmiştir. 1982 Anayasası’nda da aynı şekilde devam ettirilmiştir. 1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye) ve 1924 Anayasası’nda böyle bir hüküm bulunmamaktadır. Siyasi bir partinin lideri konumundaki birinin Cumhurbaşkanı seçildiği anda ideolojik düşüncesini bırakmasını beklemek doğa kurallarına ters bir durumdur. Parlamenter Sistemlerde bile aday gösterilen ve seçilen Cumhurbaşkanı parlamentodaki çoğunluğu almış partinin üyesidir (Yıldırım, 2017: 168).

1982 Anayasası’nda anayasa değişikliğiyle beraber 101. maddedeki “Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir” ifadesi kaldırılmıştır. Böylece Cumhurbaşkanı seçilen kişi partisinin isterse doğal bir üyesi olabileceği gibi isterse hiçbir partiye üye olmayabilecektir (Gülener, Miş, 2017: 20). Bu düzenleme demokrasi açısından da bir düzeltme olarak karşılanabilir. Çünkü demokratik sistemlerde kişiler bir fikir altında bütünleşerek bir parti kurar ve milletin karşısına en iyisini yapma sözü vererek çıkarlar (Gergeroğlu, 2017: 147).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi istikrarsızlıkların önüne geçmek için hayata geçirilmiştir. Cumhurbaşkanı’nın parti üyesi olmadığında yasama ile yürütme arasında krizlerin çıkması ve tikanlıkların meydana gelmesi olasılığı daha da artabilir. Çünkü Cumhurbaşkanı partisizse ve Meclis’in çoğunluğunu partili üyelerin

oluşturduğu düşünüldüğünde hiçbir parti ile bağlantısı bulunmayan Cumhurbaşkanı'nın parlamento ile aynı düşünceye sahip olması beklenemez. Ayrıca, Cumhurbaşkanı adaylarının partisinin desteğini almadan seçim sloganlarını yapması ve seçimleri kazanması çok zor olabilir. Hem Cumhurbaşkanlığına aday göstermede hem de seçim kampanyalarında partiler kendi adayını destekleyecektir. Partisinin üyesi olan Cumhurbaşkanı'nın partisinin ideolojik görüşünü ve felsefesini açıklaması beklenen bir durum olmakla birlikte bunu saklaması da hakkaniyete sığmayan ve seçmeni aldatmaya yönelik bir davranış olacaktır (Yıldırım, 2017: 168-169).

Cumhurbaşkanı'nın partisiyle bağlı olması onun görevini yaparken tarafsız olmayacağı anlamına gelmemektedir. Tarafsızlık herkesin eşit olmasını ve ayrımcılığın olmamasını gerektirir. Hukuk devletlerinde kamu adına iş yapan görevlendirilmiş kişiler kamu hizmetinin gerekli kıldığı tarafsızlık ilkesine göre hareket etmek durumundadır. Partili Başbakan, Belediye Başkanı, İl Başkanı, Meclis Başkanı nasıl tarafsız davranıyorsa aynı şekilde Cumhurbaşkanı'nın da partisiyle bağlı olması tarafsız olmayacağı anlamına gelmemektedir (Yıldırım, 2017: 169-170).

3.2.6. Cumhurbaşkanı Kararnameleri

Başkanlık Sistemlerinde yürütmenin başı olan Başkan'a hayata geçirmek istediği politikaları gerçekleştirmesi için yürütme emirleri olarak isimlendirilen düzenleyici işlem yapma hakkı tanınabilir. Amerika'da Başkanlara doğrudan böyle bir yetki verilmemesine rağmen Başkanlar anayasanın 2. maddesine dayanarak bu yetkiyi kullanabilmektedir. ABD Anayasası'nın 2. maddesinde "Yürütme yetkisi, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'na verilecektir" ibaresi bulunmaktadır. Bu maddeye dayanılarak kullanılan yürütme emirleri (executive order) ismi verilen bu kararnameler birer düzenleyici işlem olmakla beraber, bazı kurumları oluşturmak, demokratik süreçleri işletebilmek, kanunların yürütülmesini ve uygulanmasını sağlayabilmek için çok önemli bir araçtır (Koçak, 2015: 49).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin ABD'deki Başkanlık Sistemi'nden ayrılan en önemli niteliklerinden biri Cumhurbaşkanlığı Kararnameleridir. Türkiye'de kanunun açıkça ifade etmediği herhangi bir konuda Cumhurbaşkanı'na Cumhurbaşkanı Kararnamesi çıkarma yetkisi verilmiştir. ABD anayasasında Başkan'a yasaları sadakatle uygulama göreviyle birlikte kanunların anlamını

açıklamaya yarayacak ve yürütme erkinin uygulamalarını yönlendirecek nitelikte yürütme emirlerini çıkarma yetkisi verilmiştir. Türkiye’de uygulanan bu yetki bazı Latin Amerika ülkelerinde de uygulanmaktadır. (Uzunparmak, 2013: 105). Örneğin Arjantin’de kanunla düzenlenmesi gereken bir konunun olağan şekilde düzenlenmesinin mümkün olmadığı zamanlarda olağanüstü ve acil durumlarda ceza, vergi, seçim ve siyasi partiler konuları hariç olmak şartıyla Kanun Hükmünde Kararname çıkartabilir. Bu kararnameler kanun niteliğinde değildir. Kararnameler Bakanların da görüşü alınarak düzenlenir. 10 gün içinde Kongre’deki karma komisyona sunulur. İki Meclis’teki partilerin sandalye sayısı ile orantılı olan komisyon 10 gün içinde raporunu hazırlayarak iki Meclis’e de sunar. Meclislerin raporu onaylamasıyla birlikte kararname kabul edilir (Tunçkaşık, 2015 b: 91).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne göre yürütmeye alakalı konularda Cumhurbaşkanı kararname çıkarabilir. Çıkarılan kararname yürütmenin ihtiyacında kullanılacak, temel hak ve hürriyetler ile siyasi hak ve hürriyetler alanına müdahale edemeyecektir. Anayasada kanunla düzenlenmesi lazım olan konularda da kararname çıkarılamaz. Kanunda açıkça belirtilen konu hakkında Cumhurbaşkanı Kararnamesi çıkarılamaz. “Eğer kararname ile kanun hükümleri birbirleri ile çelişirse kanun hükümleri uygulanır. Daha önce herhangi bir konuyla ilgili Cumhurbaşkanı Kararnamesi çıkmış olsa bile aynı konuda kanun çıkarılırsa Cumhurbaşkanı Kararnamesi hükümsüz hale gelir” (AY, m. 104/17). Cumhurbaşkanlığına verilen kararname yetkisi yasa yapma gücünde değildir. Sadece yürütmenin daha hızlı sürdürülebilmesi için lazım gelmiştir. Sonuç olarak Cumhurbaşkanı Kararnameleri hiyerarşik olarak kanundan daha altta yer alacak ve kanunun hüküm verdiği durumlarda Cumhurbaşkanı Kararnamesi çıkarılamayacaktır. (Gergerlioğlu, 2017: 141-142). Kararnamenin sınırları anayasada şöyle belirtilmiştir: “Başkan, genel siyasetin yürütülmesinde ihtiyaç duyduğu konularda Başkanlık Kararnamesi çıkarabilir. Bir konuda Başkanlık Kararnamesi çıkarılabilmesi için kanunlarda o konuyu düzenleyen uygulanabilir açık hükümlerin bulunmaması şarttır. Kişi hak ve hürriyetleri kararname ile düzenlenemez. Kararnameler ile kanunlarda aynı konuda farklı hüküm bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır” (AY, m. 104/17). Başkanlık Kararnamesi ile kişi üzerindeki hak ve hürriyetlerin kısıtlanamayacağı ve değiştirilemeyeceği açık hükümlerle gösterilmiştir. Başkanlık Kararnamesi, kanun

boşluğu olan konularda yürütmenin bu boşlukları daha iyi görmesini ve müdahalesinin daha yerinde olmasını amaçlar (Kılınç, 2016: 92).

Başkanlık Kararnameleri iki türdür. İlk olarak yürütme alanında işlerin daha iyi yerine getirilmesi ve düzenlenmesi için kararname çıkarma yetkisidir. Bu yetkinin Başkanlık Sistemlerinde Başkan'a verilmesi sistemin normal özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bütün Başkanlık Sistemlerinde bu yetki Başkan'a verilmektedir. Çünkü yürütmenin başı olan Başkan kendi alanında yenilik yapma, atama yapma, düzenleyici faaliyette bulunma gibi fiili çalışmaları olmak zorundadır. Eğer bunları yaparken kararname çıkarma hakkı kendisine verilmezse sistem işlemez hale gelebilir. Kararnamelerin ikinci türü ise kanun boyutunda olanıdır. Bu yetki tüm Başkanlık Sistemlerinde bulunmaz. Parlamenter Sistem'deki Kanun Hükmündeki Kararnamelere benzetilebilir (Gergerlioğlu, 2017: 142-143).

Uygulamada Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri yürütme organının işleyişini düzenleyici olduğu söylenebilir. Anayasanın 106. maddesine göre Cumhurbaşkanı yardımcıları ve Bakanlar kararname ile atanabilecektir. Meclis dahilinden ya da haricinden atanacak Bakan sayısı, teşkilatın işleyişi, görevleri, sahip olduğu hakları kararname ile düzenlenecektir. Kararnamelerin denetimi de Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacaktır (Gülener, Miş, 2017: 13).

Cumhurbaşkanı Kararnamelerine yönelik olarak en çok yapılan eleştiri yasama organının temel rolü olan yasa yapmasının önüne çıkabilecek bir engel olmasıdır. Mevcut sistemde KHK çıkarılabilmesi için Meclis'ten yetki kanunu alınması gerekmektedir. Fakat KHK yetkisinin özellikle OHAL dönemlerinde yasalarda değişiklik yapabilmesi ya da yasaları kaldırabilmesi mümkündür. Fakat yeni anayasayla birlikte kararnameler hiyerarşik olarak kanunun altında yer almakta ve yürütmeyle ilgili işlerde daha dar kapsamda sınırlandırılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi temel hak ve özgürlüklere, kişinin hak ve ödevleri ile siyasi hak ve ödevlere kararname ile düzenleme yapılamaz. Bu durum aslında kararname ile temel haklara yönelik zarar verilmesini önlemeye yöneliktir (Gülener, Miş, 2017: 12-13).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde Başbakan ve Cumhurbaşkanı aynı çatı altında birleştiğine göre Bakanları Cumhurbaşkanı'nın kendisinin seçmesinin ve Parlamenter Sistem'deki Bakanlar Kurulu'nun KHK çıkarma hakkının yeni sistemle

birlikte Cumhurbaşkanı'nın kendisinde bulunabilir. Yürütme kanadı, görevlerini yerine getirirken bazen hangi kanunun nasıl işlediğini ve eksik olan kısımlarının neler olduğunu daha iyi görebilmektedir. Meclis'in asıl işi olan yasa yapma görevinin de önüne geçilmemektedir. Bunun yanında Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan kararnamenin iptali için Meclis, Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yapabilmektedir. Yani çıkabilecek kararnamelerin eski Bakanlar Kurulu'nun çıkartabildiği Kanun Hükmündeki Kararnamelere göre çok daha fazla sınırlandırıldığı görülebilmektedir. Hem Meclis, Cumhurbaşkanı'nın çıkardığı kararnamelere karşı, hem de Cumhurbaşkanı, Meclis'in çıkardığı kanunlara karşı Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yapabilir. Fakat bu hak her organa bir yıl içinde en fazla bir defaya mahsus olarak verilmektedir. Yasama ve yürütme arasında eğer görüş ayrılığı bulunuyorsa iki taraf da birbirinin önünü tıkamaya çalışabilir. Bunun önüne geçilmesi için böyle bir kural getirilmiştir. Parlamenter Sistem'de parlamento, bir tasdik makamı haline bürünmüştür. Gerçekten de günümüzde kanunlaşan metinlerin %98'i kanun tasarısı olarak gelmekte, %2'lik kısmı ise kanun teklifi şeklinde gelmektedir. Bunun da sebebi kamuoyundan tepki alınmaması için bazı kanunları, hükümetler milletvekillerine veririrler. Netice itibariyle kanunlar genel olarak hükümetten gelmektedir. Bu da gösteriyor ki hükümet işlerini yaparken hangi kanunun gelmesi gerektiğini hangi kanunun kalkması gerektiğini işin içinde olmasından ötürü daha iyi takip edebilmektedir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde de bu öngörü neticesinde Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarma hakkı yürütme organına verilmiştir (Alkan, 2017 b: 124-125).

Başka bir konu ise Cumhurbaşkanı'nın OHAL dönemlerinde de kararname çıkartabilme yetkisinin olmasıdır. Parlamenter Sistem'de Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'nun OHAL KHK'sı çıkartabilme hakkı olduğu gibi yeni sistemde de Cumhurbaşkanı OHAL dönemlerinde kararname çıkartabilir. "OHAL yönetimi" başlığı altında anayasanın 119. maddesinde OHAL döneminde Cumhurbaşkanı anayasanın 104. maddesinin 17. fıkrasındaki sınırlamalara maruz kalmadan kararname çıkartabileceği hükmedilmektedir. Kararnameler resmi gazetede yayımlandığı gün Meclis onayına sunulur (Gülener, Miş, 2017: 14).

3.3. Yürütme Organı Yasamanın Güvenine Dayanmaz

Başkanlık Sistemlerinde Başkan yasama erkine karşı sorumlu değildir. Yasama organı tarafından görevden alınamaz. Buna karşın Başkan'ın da yasamayı feshetmesi gibi bir hakkı yoktur. Başkan siyasi olarak Meclis'e karşı sorumlu değildir. Çünkü Başkanlık Sistemlerinin mantığında sert kuvvetler ayrılığı bulunmaktadır. Başkan siyasi olarak halka karşı sorumluluğu bulunduğundan dolayı görev süresi bitmeden Başkanlık makamından alınamaz. Başkan'ın 4 ya da 5 sene boyunca görev yaptıktan sonra yeni seçimlere katılması durumu Başkan'ın bir bakıma millete karşı olan sorumluluğunu gerçekleştirdiği düşünülebilir. Millet eğer Başkan'dan memnunsu onu yeniden seçebilir. Eğer memnun değilse başka bir adaya oy vererek eski Başkanı düşürebilir (Bilir, 2017: 4).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde Cumhurbaşkanı'nın yasamaya karşı değil millete karşı sorumluluğu vardır. Seçilebilmek için oy isteyen Cumhurbaşkanı, seçilemediği zamanda da millet tarafından sandık yoluyla düşürülebilmesi onu siyaseten yasamaya karşı değil millete karşı sorumlu yapmaktadır. Kısaca seçilen Cumhurbaşkanı görevde kaldığı müddetçe yaptığı işlerin hesabını seçim zamanı millete vermektedir. Böylelikle Cumhurbaşkanı halkın gözetim ve denetimine açık hale gelmektedir (Gergerlioğlu, 2017: 138-139).

Cumhurbaşkanı yeni sistemle birlikte halka doğrudan hesap verir bir hale getirildiğinden dolayı halkın temsilcileri olan Meclis üyelerine de dolaylı olarak hesap verir hale getirilmiştir. Gensoru haricindeki soru, genel görüşme, meclis araştırması, meclis soruşturması yeni düzende de yürütmedeki kişileri denetleyebilecek şekilde devam ettirilmiştir. Yürütme organı yetkiyi direkt olarak milletten almaktadır. Eğer gensoru önergesi de devam ettirilmiş olsaydı milletin doğrudan seçtiği kişiler, milletin temsilcilerinin halkın istediği kişiye müdahale etmesi anlamını taşıyabilirdi (Gergerlioğlu, 2017: 139).

Cumhurbaşkanı, seçilirken milletin oylarının salt çoğunluğunu alarak göreve gelir. Bu nedenle seçildiğinde mazbatasını aldığı anda güvenoyunu da almış sayılır. Çünkü kullanılan oyların en az yarısından bir fazlasını alan kişi Cumhurbaşkanı seçildiği için halkın güvenoyunu da kazanmış sayılır. Halkın sandık başında güvenoyunu doğrudan verdiği hükümet için halkın temsilcilerinin, yani Meclis'teki

üyelerin güven oylaması yapmasına gerek kalmamaktadır. Böylelikle siyasi istikrar daha rahat sağlanabilir ve gereksiz siyasi tartışmalara lüzum kalmadan hükümetin kurulması daha rahat şekilde tamamlanabilir. Seçimler bittiği gibi hükümet belli olacak ve koalisyonlara yer vermeyecektir. İlk turda oyların yarısından bir fazlası alınmasa bile ikinci turda salt çoğunluk sağlanacak ve yürütmeyi Cumhurbaşkanı temsil eder hale gelecektir. Koalisyon oluşmayacağından dolayı bütün dönem istikrarlı bir şekilde yürütülebilir (Yıldırım, 2017: 159).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde Parlamenter Sistem'de olduğu gibi seçimden sonra arayışlara girmek, ortak hükümet protokollerinin imzalanmasını beklemek gibi sıkıntılar yoktur. Seçim sonuçlarının açıklandığı akşam hükümet kurulmuş olur ve güvenoyuna da ihtiyaç duyulmaz. Parlamenter Sistem'de hükümetin göreve başlarken aldığı güvenoyu zaman içinde güvensizlik oyununa dönüşebilir. Bu durumda da dolaylı olarak seçmen iradesine ters davranılmış olacaktır. Güvenoyunu alan hükümetler geriye kalan zamanda kendilerini seçim zamanına kadar garantiye almadıklarından dolayı tereddütleri devam edebilir ve bu yüzden uzun dönemli politikalarını uygulamakta çekingen davranabilirler. Yeni sistemde ise halktan güvenoyunu alan hükümet, seçim dönemine kadar yetkilerini tam olarak kullanabilecek ve seçmenin iradesi daha sağlam bir zemine oturabilecektir (Yıldırım, 2017: 159).

3.4. Yasama Ve Yürütme Organının Karşılıklı Olarak Birbirlerini Feshetmesi

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde, ABD modelinden farklı olarak Cumhurbaşkanı'na Meclis'i feshetme yetkisi verilmiştir. Bu yetki Latin Amerika'nın Paraguay, Peru, Şili, Uruguay ülkelerinde de Başkan'a verilmiştir.

Ülkemizde yeni sistemle birlikte Cumhurbaşkanı Meclis'in seçimlerinin yenilenmesine karar verdiği zaman kendi seçimini de yenilemek mecburiyetindedir. Benzer biçimde Meclis de Cumhurbaşkanı'nın seçimini yenilemek isterse kendi seçimi de yenilenmek zorundadır (Yıldırım, 2017: 158). Yetkiyi kullanan taraf, kendisi için de bu yetkiyi kullanmış olmasından dolayı bu yetkiye "karşılıklı seçimleri yenileme yetkisi" de denilebilir (Bilir, 2017: 4).

“Meclis ya da Cumhurbaşkanı seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde Cumhurbaşkanı tek başına, Meclis ise üye tamsayısının 3/5 çoğunluğu ile karar verir” (AY, m. 116). Karar verildiği takdirde 48 saat içinde Resmi Gazetede ilan edilerek 60. günün sonundaki ilk pazar günü seçimler olur. Bu düzenlemeyle sistemde meydana gelebilecek yasama ve yürütme arasındaki tıkanıklıkları önleme amacıyla seçimlerin yenilendiği durumda hem Cumhurbaşkanı'nın hem de Meclis'in seçimlerinin yenilenmesi yasama ve yürütme arasındaki uzlaşmayı arttırabilir. Yürütme ya da yasamanın görevlerini yerine getirmediği zamanlarda, seçime gidilerek bu durum halkın hakemliği ile çözülebilir (Yıldırım, 2017: 158).

Cumhurbaşkanlığı seçimi ile birlikte Meclis seçimi eş zamanlı yapılmaktadır. Başkanlık Sistemlerinde yasama organının çoğu ile Başkan'ın farklı siyasal düşüncelere sahip olması yasama ile yürütme arasında krizlerin çıkmasına sebep olabilir. Bu yüzden de istikrarın tehlikeye girmesi söz konusu olabilir. Fakat aynı zamanda yapılan seçim, yasama ve yürütme arasında krizlerin yaşanmasını engelleyebilir. İki seçimin aynı anda yapılması hem Başkan'ın hem de yasama organının aynı siyasi görüşten meydana gelmesine sebep olabilir. Çünkü seçmen aynı anda hem Cumhurbaşkanı'nı hem de Meclis üyelerini seçtiği için fikir olarak aynı siyasi görüşe mensup kişilere oy verebilir. Böylece Başkanlık Sistemi'nde topal ördek olarak isimlendirilen istikrarsızlığın ortaya çıkmasına engel olunabilir (Gülener, Miş, 2017: 10-11).

Yasama ve yürütmenin karşılıklı olarak birbirini feshetmesi Parlamenter Sistem'in temel özelliklerindedir. Bu özellik sistemde yasama ve yürütme arasındaki çıkabilecek krizleri aşmak için konulmuştur. (Gergerlioğlu, 2017: 140). Başkanlık Sistemi'nde ise yasama ve yürütme birbirlerinin tüzel kişiliğini feshedemez. Sistemde ortaya çıkabilecek krizler siyasal sistemin diğer araçları ile giderilmeye çalışılmaktadır. Bu araçlar kimi zaman bazı ülkelerde etkin bir şekilde krizi çözmede başarılı olamayabilir. (Gülener, Miş, 2017: 11). Bu durum ABD de dahil olmak üzere birçok ülkede görülebilecek bir durumdur. Cumhurbaşkanı Hükümet Sistemi'nde karşılıklı fesih yetkisinin verilmesi hem krizleri aşabilmeye yardımcı olabilir hem de yasama ve yürütme arasındaki uzlaşmayı ortaya çıkarabilir. Organların bu yetkiyi sıklıkla kullanılacağı beklenmemelidir. Çünkü yetkiyi kullanan tarafların kendisi de seçime gidecektir (Durgun, 2017: 4).

Karşılıklı fesih yetkisinin yürütmede istikrarı bozacak şekilde kullanılmaması için zorlaştırıcı unsurlar eklenmiştir. Cumhurbaşkanı'nın bu yetkisini kullanması halinde bir dönem daha seçilme hakkından feragat etmiş sayılacaktır. Meclis de Cumhurbaşkanı'nın görevine son vermesi için 3/5 çoğunluk gerektiği düzenlenmiştir. Bunun yanında eğer Cumhurbaşkanı ikinci dönemindeyse ve Meclis fesih kararı almışsa Cumhurbaşkanı'nın bir dönem daha aday olabilme şansı bulunmaktadır. Yeniden seçim olup organlar seçilene kadar mevcut bulunan Cumhurbaşkanı ve Meclis yetkilerini devam ettirir. Seçilen organların görev süreleri yeniden 5 yıl olacaktır. Bu kuralın varlığı Cumhurbaşkanı'nın 3 dönem seçilebileceğine işaret etmektedir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde Cumhurbaşkanlığı için bir kişinin en fazla 2 dönem seçilmesini uygun görürken milletvekilliği için böyle bir şart aranmamıştır (Gergerlioğlu, 2017: 140-141).

3.5. Aynı Kişi Hem Yasamada Hem Yürütmede Görev Alamaz

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde Cumhurbaşkanı, yasamanın onayını aramadan Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve Bakanları atayabilecek aynı zamanda görevden alabilecektir. Cumhurbaşkanı gerekli gördüğü takdirde özel uzmanlık alanı gerektiren Bakanlıklara siyasiler haricinde de normal vatandaşların arasından atama yapabilecektir. Milletvekilleri Cumhurbaşkanı tarafından Bakan olarak ya da Cumhurbaşkanı yardımcısı olarak atandığı takdirde milletvekillik sıfatları sona erecektir. Bakanların milletvekili olması durumu bulunmamaktadır. Bu nedenle yasama, yürütme üzerinde daha güçlü ve etkili bir denetim kurabilir. Bakan'ın azli halinde de küstürülmüş milletvekili sıfatını taşımayacaktır (Yıldırım, 2017: 160).

Eski sistemde milletvekilleri ile bakanlar arasında sürtüşmeler çıkabilmekteydi çünkü Bakan'ın da milletvekilinin de seçilme kaygısı bulunmaktaydı. Aynı grupta olmadıkları zaman zıt hareket yapabilmekte ve dejenerasyon baş gösterebilmekteydi. Artık milletvekili olan bir kişinin Bakan seçilemeyeceği hususu milletvekilinin asıl işini daha iyi şekilde yapmasına da vesile olabilir (Yıldırım, 2017: 160). Bunun yanında Başkan, Bakan olarak seçeceği kişileri daha ehil ve daha liyakatli kişilerden seçebilecektir. Çünkü başarılı bir Bakan, Başkan'ın bir dahaki seçimlerde seçilmesini sağlayan en önemli unsurlarından biridir (Yıldırım, 2017: 167).

Parlamenteer Sistem bölgesel olarak seçmenin memnuniyetini kazanma eğilimindedir. Çünkü seçilen Bakanların bir bölgeyi temsil etmesi genellikle adet haline gelen bir yöntemdir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde ise Bakan atamaları seçimden sonra yapıldığı için seçilen Bakanlar belli bir bölgeyi temsil ettiği için değil tüm ülke baz alınarak seçilecektir (Yıldırım, 2017: 160). Bunun yanında eski sistemde milletvekili olarak seçilen kişi Bakan olarak görevlendirildiğinde Bakanlığın getirdiği pozitif etkiyi sadece kendi bölgesi için harcayabilir. Fakat yeni sistemle birlikte Bakanların seçimi artık milletvekillerinden olmayacağı için böyle bir durum kalmamaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte artık yürütme organı yasama organının içinden çıkmayacağı için yasamanın yürütme üzerindeki denetimi daha gerçekçi olabilir. Milletvekilleri, Bakanlar ve Cumhurbaşkanı Yardımcılarından ayrıldığı için Meclis'in denetim araçlarını daha etkin ve gerçekçi şekilde kullanabilir (Yıldırım, 2017:162).

3.6. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde Fren Ve Denge Mekanizmaları

Yasama ve yürütme organlarının tüm sisteme egemen olması kişisel özgürlükler açısından tehlikeli görülmüştür. Bu yüzden her bir organa diğer organlar üzerinde anayasadan kaynaklanan bir kontrol yetkisinin verilmesi gerektiği görüşü ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda her bir organa verilen güç diğer ikisine verilen güç ile dengelenmeye çalışılmıştır. Yani herhangi bir organın aşırı güç kullanımı ile sistemde baskıcı ve zorba bir yönetim oluşturmasına karşı diğer organlar bu aşırı güç kullanımını kısıtlamakla görevlendirilmiştir. Özellikle yasama ve yürütme arasından yetki gaspının önüne geçilmesi ve sistemin bir diğeri tarafından baskın hale getirilmemesi için fren ve denge mekanizmaları getirilmiştir (Lijphart v.d., 1986, 71-72).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde fren ve denge sistemleri Parlamenteer Sistem'e nazaran daha fazladır. Sistem ile birlikte kuvvetler ayrılığı daha belirgin bir şekilde olduğundan yasama yürütmeyi daha etkili bir şekilde denetleyebilecektir. Hem yürütmenin seçimle gelmesi hem de yasamanın seçimle gelmesi yasamanın yürütmeyi belirleyen kurum olmaktan çıkaracak, denetleyen olmasını sağlayacaktır.

Örneğin yürütmenin hazırladığı bütçe yasamanın onayıyla ve denetimiyle yürürlüğe girebilir. Yargının, yürütmenin ve idarenin her türlü işlemlerini teftiş etmesi, denetlemesi diğer bir denge mekanizmasıdır. Anayasa Mahkemesi'nin yasama tarafından suçlanan Cumhurbaşkanı'nı, Cumhurbaşkanı Yardımcılarını ve Bakanları Yüce Divan sıfatı ile yargılaması da fren ve denge mekanizmalarındandır. Bunun yanında Anayasa Mahkemesi, çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini de denetleyebilme yetkisi vardır. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri, Anayasa Mahkemesi ile birlikte yasama tarafından da denetlenebilmektedir. Çünkü çıkarılan bir kararname, aynı konuda çıkarılan kanun ile etkisiz hale getirilebilmektedir. Cumhurbaşkanı da çıkarılan bir kanunu kabul etme, geri gönderme ya da Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak iptalini isteyebilir. Cumhurbaşkanı tarafından geri gönderilen kanunlar Meclis tarafından salt çoğunluk ile yeniden kabul edildiği takdirde Cumhurbaşkanı kanunu onaylamak zorundadır. ABD Başkanlık Sistemi'nde ise Başkan tarafından geri gönderilen kanunlar parlamentoda aynen kabul edilebilmesi için 2/3 çoğunluk aranmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde ise bu duruma salt çoğunluğun aranması ABD Başkanlık Sistemi'ne göre yasamanın yürütme karşısında daha güçlü olmasına sebep olmuştur (Karatepe v.d., 2017: 72-73).

Parlamenter Sistem'de iktidarda koalisyon hükümetleri de olsa tek parti de olsa denetim olmamaktadır. Çünkü hükümeti kuran parti ya da partiler Meclis'e de hakim olabiliyor (Kuzu, 2011: 97). Meclis, herhangi bir konuda haklı da olsa haksız da olsa kendi partisinden çıkan hükümeti desteklemek zorunda kalabiliyordu. Milletvekili, kendi hükümetinden gelen yasa tasarısına hayır diyemez. Bunun yanında kendi hükümetinin Bakanı hakkında gensoru da veremez. Bunlar sadece kağıt üzerinde kalan kontrol mekanizmalarıdır. Parlamenter Sistem'deki bu sistem milletvekilliğini etkin olmaktan çıkarır duruma sokmuştur. Eğer vekil, kendi partisiyle ilişkili olan bir konuda ters düşerse vekilin mensubu olduğu partinin genel başkanı bir dahaki seçimlerde o kişiyi milletvekili olarak almayabilir. Bu sadece iktidar için değil her parti için geçerlidir. Bu sorun parti disiplininden kaynaklanmaktadır. Bu sistemde tekrar seçilmek için milletvekillerinin genel başkan ile iyi geçinmesi gerekmektedir. Vekil, listeye alınırsa vardır, alınmazsa yoktur.

Milletvekilinin bu beklentisi varken Meclis'te sağlıklı şekilde oy kullanması ve hükümeti denetlemesi mümkün değildir (Kuzu, 2017: 90).

3.6.1. Yasama Organının Yürütmeyi Etkileyen Araçları

Yasama organı Parlamenter Sistem'deki gibi yürütmeyi doğrudan denetleyemez. Başkan'ın kişisel yönetimi engellenmesi için yasamaya birtakım yetkiler verilmiştir. Fakat Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ndeki verilen yetkiler Başkanlık Sistemi'ne çok da uymamaktadır (Alkan, 2017 a, 6).

3.6.1.1. Cumhurbaşkanı'nın Siyasi Ve Cezai Sorumluluğu (Suçlandırma)

Parlamenter Sistem'de yürütmenin iki başlı oluşu Cumhurbaşkanı'nı sorumsuz yaparken Bakanlar Kurulu'nu sorumlu kılmaktadır. Sorumluluğu olmayan Cumhurbaşkanı'na Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile sorumluluk yüklenmektedir. Yeni sistemle birlikte karşı imza kuralı kalkmakta, Cumhurbaşkanı yapacağı işlemlerden, vereceği talimatlardan sorumlu olmaktadır. Seçilen Cumhurbaşkanı seçimlerde millete vaat ettiği işlemleri ve faaliyetleri yapmak mecburiyetindedir. Siyasi sorumluluğu olan Cumhurbaşkanı yürütmede keyfi davranamayacak, eğer keyfi davranacak olur ve başarısız olursa halk bir dahaki seçimlerde Cumhurbaşkanı'nı gönderebilecektir (Yıldırım, 2017: 155).

Cezai sorumluluk, siyasi sorumluluktan daha ağır bir şekilde ortaya çıkmakta ve yürütmenin feshedilmesine sebep olabilmektedir. Suçlandırma olarak isimlendirilen bu denetleme aracı anayasanın 105. maddesinde düzenlenmiştir. Parlamenter Sistem'de Cumhurbaşkanı'na sadece vatana ihanet suçlamasından ötürü ceza verilebiliyordu. Yeni sistemle beraber cezai sorumluluk kişisel fiillerden dolayı da sorumlu tutularak oldukça genişletilmiştir (Durgun, 2017: 5). Anayasanın 105. maddesine göre "Cumhurbaşkanı'nın suç işlediği iddiasıyla Meclis'in salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis verilen önergeyi 1 ay içinde inceledikten sonra üye tam sayısının 3/5'inin gizli oyuyla soruşturma açılabilir" (AY, m. 105/1). Eğer soruşturma açılması kararlaştırılırsa siyasi partilerin Meclis'teki güçleri ile orantılı olarak komisyona her bir üye sayısı için 3 katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her partinin kendi içinde ad çekme usulü ile kurulacak 15 kişilik komisyon soruşturmayı yürütecektir. Komisyon, soruşturmasını 2 ay içinde tamamlaması ve Meclis Başkanlığı'na sunması

zorunludur. Eğer 2 ay soruşturma için yeterli gelmediyse buna ek olarak 1 aylık yeni ve kesin ek süre verilir (AY, m. 105/2). Ayrıca Meclis tarafından soruşturma başlatılan Cumhurbaşkanı seçimleri yenileyemeyecektir (AY, m. 105/4).

Meclis Başkanlığı'na verilen rapor 10 gün içerisinde üyelere dağıtılır. Dağıtıldıktan sonraki 10 gün içinde görüşmeler yapılır. Cumhurbaşkanı'nı sulandırmaya yönelik olarak Meclis ye tamsayısının 2/3'ünün gizli oyları ile Cumhurbaşkanı Yüce Divan'a gönderilir. Anayasa Mahkemesi, Yüce Divan sıfatı ile Cumhurbaşkanı'nı yargılar. Yüce Divan sonucu 3 ay içinde açıklamalıdır. Eğer 3 ay içinde yargılama sonuçlanmazsa bir sefere mahsus olarak 3 aylık ek süre verilir (AY, m. 105/3). Cumhurbaşkanı seçilmeye engel bir suçtan dolayı ceza alması halinde Cumhurbaşkanlığı sıfatından düşmüş sayılır (AY, m. 105/5). Fakat Parlamenter Sistem'de Cumhurbaşkanı yalnızca vatana ihanet suçlamasından dolayı Meclis'in 3/4 çoğunluğuyla kabul edilen önergesi sonucunda Yüce Divan'a sevki kararlaştırılır Parlamenter Sistem'de Yüce Divan'da yargılanan Cumhurbaşkanı'nın sıfatının düşmesi anayasada belirtilmemiş olmasına rağmen Meclis tarafından düşmüş sayılacağı kabul edilmektedir (Gözler, 2017: 290).

Sistemin değişmesi ile birlikte Cumhurbaşkanı'nın yargılanması kademeli bir hale getirilmiştir. Parlamenter Sistem'de yalnızca vatana ihanet suçlamasından dolayı Yüce Divan'a gönderilebilen Cumhurbaşkanı yeni sistemle birlikte hem yürütmenin icracı tarafı olmuş hem de buna bağlı olarak cezai sorumluluk alanları artmıştır. Böylece yürütmenin icracı kanadı olan Cumhurbaşkanı'nın siyasi sorumluluğunun millet tarafından, cezai sorumluluğun Meclis tarafından işletilmesinin yolu açılmıştır (Glener, Miş, 2017: 15).

3.6.1.2. Meclisin Denetim Ve Bilgi Edinme Yolları

Yürütmede bulunan kişiler yasamanın içinden çıkmayacağı için yasama denetimi Parlamenter Sistem'e göre daha gerçekçi olabilir. Meclis yeleri çeşitli konularda yürütme üzerinde meclis araştırması yapabilecek, genel görüşme açarak Genel Kurul'da görüşme yapabilecek, Cumhurbaşkanı yardımcılara ya da Bakanlara soru sorma yöntemiyle bilgi edinme işlemlerini yapabileceklerdir. Cumhurbaşkanı'nın doğrudan millet tarafından seçilmesi sebebiyle Meclis'in bilgi edinme ve denetleme yöntemleri arasına gensoru dahil edilmemiştir. Çünkü halkın

iradesiyle seçilmiş bir Cumhurbaşkanı halkın temsilcilerinin vasıtasıyla düşürmek milli iradeye ters bir durum olarak değerlendirilmektedir (Yıldırım, 2017: 162).

Karşılaştırmalı hükümetlerden ABD'nin sisteminde ise fren ve denge mekanizması olarak Kongre'nin denetleme işlevi vardır. Federal yürütme organı ve yargı üyeleri hakkında Temsilciler Meclisi'nde meclis soruşturması ve Senato'da yargılama işlemi yapılabilir. Meclis soruşturması ve yargılama çalışmaları ardından cezalandırma verilebilir. Senato'da yargılanan kişi, Senato'nun 2/3 çoğunluğuyla vereceği karar neticesinde suçlu bulunursa görevinden alınır. Ayrıca alınan kararlar temyize götürülemez. 2015'e kadar Senato, 19 davaya bakmış ve hepsi yargıç olan 8 kişinin suçlu olduğuna karar vererek cezalandırmıştır. Kongre'nin meclis soruşturması ve yargılama gücü Başkanlara dahi uygulanabilmektedir. Örneğin 1868'de Başkan Andrew Johnson ve 1999'da Başkan William J. Clinton Temsilciler Meclisi'nde meclis soruşturması geçirdikten sonra Senato'da yargılanmışlardır. Fakat her ikisi de suçsuz bulunmuştur (Koçak, 2015: 56).

Yeni getirilen sistemde denetim araçları neredeyse Parlamenter Sistem ile aynıdır. Gensoru haricinde Meclis'in denetim araçlarından soru, genel görüşme, meclis araştırması ve meclis soruşturması anayasada yerini korumaktadır. Meclis belirli bir konuda araştırma yapıp bilgi elde etmek için meclis araştırması yapabilir. Toplumun ilgilendiren konularda ise Genel Kurul'da görüşmek ve milleti bilgilendirmek amacıyla genel görüşme yapabilir. Bunların yanında milletvekillerinin tek başına da kullanabileceği soru sorma hakkı Cumhurbaşkanı yardımcılara ve Bakanlara 15 gün içinde cevaplamaları suretiyle yöneltilen denetim araçlarındandır (Karatepe v.d., 2017: 97-98).

Meclis soruşturması, Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve Bakanları denetlemek için kullanılan denetim araçlarındandır. Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve Bakanlar görevleri ile ilgili bir suç işledikleri zaman TBMM üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önerge doğrultusunda soruşturma açılması istenebilir. Verilen önerge Meclis tarafından 1 ay içinde görüşülür. Görüşüldükten sonra yapılan gizli oylama sonucunda Meclis üye tamsayısının 3/5 çoğunluğu soruşturma açılmasını talep etmesi halinde soruşturma açılır. Soruşturma açılması kararı verildikten sonra Meclis'teki siyasi partilerin güçleri oranında 15 kişilik komisyonun her bir üyeliği için 3 katı aday gösterilir. Her bir üyelik için gösterilen 3 aday

içerisinden ad çekme yöntemiyle 1'er aday seçilir ve 15 kişilik komisyon oluşturulur. Komisyon çalışmalarını 2 ay içerisinde bitirmesi gerekmektedir. Eğer komisyon çalışmalarını iki ay içinde bitiremezse 1 aylık yeni ve kesin süre verilir. Çalışmasını bitiren komisyon, soruşturma raporunu Meclis Başkanlığı'na teslim eder. Meclis Başkanlığı gelen raporu 10 gün içinde üyelere dağıtır. Dağıtıldıktan 10 gün içinde görüşülür. Görüşüldükten sonra TBMM üye tamsayısının 2/3 çoğunluğu ile Yüce Divan'a sevk kararı alınabilir. Yüce Divan yargılamasını 3 ay içinde tamamlar. Eğer 3 aylık süre yeterli gelmezse bir seferlik 3 aylık ek süre verilir. Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Bakanlar seçilmeye engel bir suçtan mahkum edilirse görevleri sona erer (AY, m. 105). Bakanlar ve Cumhurbaşkanı yardımcıları görevleriyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığından yararlanırlar (Gergerlioğlu, 2017: 115-116).

Denetim araçlarının kullanılmasıyla yasama organı yürütme organı karşısında daha etkin bir konumda olabilir. Anayasaya göre denetim araçlarının verilme şekli, işleyişi, kapsamı Meclis içtüzüğü ile düzenlenmektedir. Sert kuvvetler ayrılığının niteliği olarak meclis araştırması ve genel görüşmeye yürütme kanadından kimse katılamamaktadır. Yürütmeden kimsenin katılmaması yürütmenin yasama karşısında daha gerçekçi şekilde hesap vermesini sağlayabilir (Karatepe v.d., 2017: 98).

3.6.1.3. Bütçe

Genel olarak bütçe hazırlanırken yürütmenin buna yetkili olduğu, onaylanırken ise yasamanın yetkili olduğu anayasalarca kabul edilir. Tabi buradaki yetkinin mevcudiyeti hükümet sisteminden hükümet sistemine farklılıkları teşkil eder. Anayasamızın 15. maddesine göre bütçeyi hazırlama yetkisi Cumhurbaşkanı'na, 5. maddeye göre de onaylama yetkisi Meclis'e verilmiştir. Cumhurbaşkanı mali yılbaşından en az 75 gün önce bütçe teklifini Meclis'e sunar, teklif bütçe komisyonunca görüşüldükten sonra 55 gün içinde sunulması ve mali yılbaşına kadar Genel Kurul'da görüşülüp karara bağlanması anayasada belirtilmiştir (Gülener, Miş, 2017: 17).

Yeni sistem ile bütçe kanununun kabul edilmemesi durumunda geçici bütçenin yürürlüğe konması, bu da olmazsa bir önceki senenin bütçesinin yeniden değerlendirilme oranında arttırılmış bir biçimde yürürlüğe konması anayasada

belirtilmiştir. Böylelikle kamu zararlarının yaşanmasının ve icra işlemlerinin gecikmesinin önüne geçilmiştir. Yeni sistem ile birlikte bütçenin zamanında yasalaşmaması sonucunda oluşabilecek krizler de engellenmiştir (Yıldırım, 2017: 180).

Parlamente Sistem’de ise Bakanlar Kurulu tarafından 5018 Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa göre hazırlanan bütçe tasarısı Meclis’e sunulur. Meclis’te bütçe komisyonu tarafından incelenen bütçe Meclis Genel Kurulu’na sunulur. Meclis Genel Kurulu’nda oyların çoğunluğunu alan bütçe tasarısı Meclis tarafından kabul edilmiş olur. Kabul edilen bütçe tasarısı Cumhurbaşkanı’na onaylanması üzere gönderilir. Eğer bütçe tasarısı, Meclis tarafından kabul edilmezse hükümet kendiliğinden görevinden çekilmesi gerekmektedir. Çünkü Meclis’in hükümete güveni kalmamış demektir. Hükümet görevinden kendiliğinden çekilmezse Meclis gensoru ile düşürebilir (Odyakmaz v.d., 2008: 167-168).

Parlamente Sistem’de bütçe kabul edilmediğinde hükümet düşürülebilirken Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile bu durum ortadan kaldırılmıştır. Meclis Cumhurbaşkanı’nın sunduğu bütçeyi kabul etmez ve geçici bütçeyi de çıkarmazsa önceki senenin bütçesinden yeniden değerlendirme oranında arttırılarak bütçe kabul edilir. Yeniden değerlendirme metoduyla kabul edilen bütçe ile Cumhurbaşkanı ek olarak mali kaynaktan mahrum edilebilir. Bu duruma düşmemek için Cumhurbaşkanı Meclis’e makul bir seviyedeki bütçeyi teklif etmek zorundadır. Neticede yeni sistem bütçe yüzünden krizlerin çıkmasına engel olabilmektedir. Bunun yanında Cumhurbaşkanı’nın bütçeyi Meclis’e onaylayabilmesi için Meclis ile iyi geçinmesi gerekebilir. Bu da yasama yürütme arasındaki uzlaşma kültürünün artmasına sebep olabilir (Karatepe v.d., 2017: 100-101).

3.6.1.4. Anayasa Mahkemesi Denetimi

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nde anayasanın 150. maddesine göre hem yasalar için hem Cumhurbaşkanı Kararnameleri için hem de Meclis içtüzüğü için ya da bunların belirli madde ve hükümleri için şekil ve esas bakımından Anayasa Mahkemesi’ne iptal davası açılabilir. Bu hak Cumhurbaşkanı’na, TBMM’de en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna ve Meclis üye tam sayısının en az 1/5 oranındaki üyelere verilmiştir. Fakat olağanüstü ve savaş hallerinde Cumhurbaşkanlığı

Kararnemeleri için Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açılmayacaktır. Meclis, Cumhurbaşkanlığı Kararname'lerine karşı Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açabilecektir (Karatepe v.d., 2017: 108).

3.6.1.5. Meclisin Seçimleri Yenilemesi

“TBMM, seçimlerin yenilenmesini üye tam sayısının 3/5 çoğunluğuyla isteyebilir. Bu halde Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve TBMM seçimleri bir arada yapılır” (AY, m. 116/1). TBMM, seçimlerin yenilenmesini istediği takdirde Cumhurbaşkanı 2. dönemindeyse mevcut Cumhurbaşkanı bir defa daha Cumhurbaşkanlığı'na aday olabilir (Gergerlioğlu, 2017: 117).

Seçimlerin yenilenmesi durumunda hem Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin hem de TBMM seçimlerinin aynı anda yapılması yasama ve yürütmenin birbirini kontrol etmesini sağlayabilir. TBMM, seçimin mecburi olduğu kriz anlarında Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yenilenmesini istediği durumlarda kendi seçimini de aynı tarihte yenileyeceği için halka hem Cumhurbaşkanlığı için hem de Meclis üyelikleri için seçenek sunmaktadır (Yıldırım, 2017: 158). Ayrıca bu sistem yasama ve yürütmenin işbirliği içinde olmasına sebep olan bir sistemdir. ABD'deki Başkanlık Sistemi'nde yasama ve yürütme arasında bir kriz çıktığında bu krizi aşacak etkileşim araçları bulunmamaktadır. Fakat Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ndeki karşılıklı fesih yetkisi yasama ile yürütme arasındaki kilitlenmelerin önüne geçen bir sistemdir (Demir, 2011: 831).

3.6.2. Yürütme Organının Yasamayı Etkileyen Araçları

Yasamanın yürütme üzerinde denetleme ve etkileşim araçları olduğu gibi yürütmenin de yasama üzerinde olan bazı etkileşim araçları bulunmaktadır.

3.6.2.1. Mesaj Verme

Başkanlık Sistemlerinde görülen sert kuvvetler ayrılığının neticelerinden biri de Meclis ile Devlet Başkanı arasındaki etkileşimin az olmasıdır. Devlet Başkanı'nın Meclis'e mesaj vermesi de etkileşim araçlarından biridir. Devlet Başkanı'nın mesaj verme yöntemi yalnızca Başkanlık Sistemi'ne mahsus bir durum değildir. Misal olarak Fransa, Norveç, Portekiz, Hollanda gibi ülkeler Başkanlık Sistemi ile yönetilmemesine rağmen Devlet Başkanı parlamentoya mesaj gönderebilmektedir.

Mesaj gönderme, Devlet Başkanı'nın kanun teklifi edememesiyle ilişkilidir. Devlet Başkanı, kanun teklifi yapamadığından yasama organını etkileyebilme amacıyla mesaj verebilir. Yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulan konularda Devlet Başkanı Meclis'e mesaj verebilir (Gülener, Miş, 2017: 17).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde de yer alan Cumhurbaşkanı'nın mesaj verme yetkisi anayasal olarak düzenlenmiştir. Mesaj verme yetkisi 104. maddede düzenlenmiştir. Buna göre Cumhurbaşkanı, "Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde açılış konuşmasını yapar" (AY, m. 104/3). "Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclis'e mesaj verir" (AY, m. 104/4). Fakat bu mesajlar bağlayıcı değildir.

3.6.2.2. Cumhurbaşkanı'nın Seçimleri Yenilemesi

Cumhurbaşkanı'nın parlamentoyu fesih yetkisi Parlamenter Sistem'in temel bir niteliğidir. 1982 Anayasası'nda belli şartlar oluştuğunda Cumhurbaşkanı'nın Meclis'i feshetme yetkisi doğmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile artık hem Meclis'e hem de Cumhurbaşkanı'na bu yetki tanınmıştır. "Giyotin sistemi" adı verilen bu uygulama ile Cumhurbaşkanı ya da Meclis, seçimleri yenilemesi halinde hem Cumhurbaşkanlığı seçimi hem de Meclis seçimi birlikte yapılacaktır. Eğer seçimleri yenileme kararını Cumhurbaşkanı vermiş ise bir döneminden feragat etmiş olacaktır. Yeni sistem 1982 Anayasası'ndaki gibi yürütmenin yasama karşısında üstünlüğüne dayalı değildir. Bu yüzden TBMM'nin de seçimleri yenileme yetkisi mevcuttur (Karatepe v.d., 2017: 96).

Başkanlık Sistemlerinde yasama ve yürütme arasında yaşanan sürtüşmeler sonucunda sistem tıkanma noktasına gelebilir. Türkiye'deki yeni sistem ile birlikte böyle kriz anlarında istisnai olarak kullanılacak bir çözüm olarak erken seçime gidilmesi yolu öngörülmüştür (Karatepe v.d., 2017: 97).

3.6.2.3. Atama

Karşılaştırmalı hükümet sistemleri incelendiğinde birçok hükümet sisteminde Devlet Başkanı üst düzey kamu görevlilerini atama ve görevden alma yetkileri mevcuttur. Bunlar, Merkez Bankası Başkanı, bazı Genel Müdürler, Valiler, Büyükelçiler gibi üst düzey kamu görevlileridir. Burada atamalar sadece Devlet

Başkanı'nın verdiği talimatlarla değil aynı zamanda yasamanın da onayı gerekmektedir (Gülener, Miş, 2017: 16). Bu nedenle yürütmenin kendi istediği kişileri ataması için yasama organıyla iyi geçinmeye mecburdur. ABD'de de Başkan, atamak istediği üst düzey memur ve yüksek mahkeme üyelerini sadece kendi emriyle atayamaz. Bunların atanması için Senato'nun da tavsiyesi ve onayı gerekmektedir. Eğer yasama ve yürütme arasındaki ilişkiler gerilirse yasama organı Devlet Başkanı'nın istediği kişilerin onayını vermeyebilir ve bu da sistem krizlerine yol açabilir. Eğer yasama organının çoğunluğu Devlet Başkanı'yla aynı partiden değilse Devlet Başkanı Meclis'teki diğer partilerin de oranlarını dikkate alarak üst düzey kamu görevlilerini ataması gerekmektedir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde ise üst düzey kamu görevlilerini atama yetkisi sadece Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. Bu atamalar Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile atanabilecek ve görevden alınabilecektir. Meclis'in onayı aranmamaktadır (Gülener, Miş, 2017: 16).

3.6.2.4. Veto

ABD Anayasası'na göre Başkan, kanunların iyi bir şekilde işlemesine özen göstermesi gerekmektedir. Bunu en iyi şekilde yerine getirebilmesi için federal hükümet yürütme organının başkanlığını yapar. Tüm yasama gücünün Kongre'de olmasına rağmen Başkan yasamaya dolaylı yönden dahil olabilmektedir. Başkan, Kongre'den gelen kanun taslağını veto edebilme yetkisine sahiptir. Başkan yasa taslağını veto ettikten sonra her bir Meclis 2/3 çoğunluk ile vetoyu kaldırmaya karar vermezse taslak kanun haline getirilemez (Koçak, 2015: 48).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile Cumhurbaşkanı'nın yasaları yayımlama ve Meclis'e geri gönderebilme hakkı vardır. "Veto edilen kanun taslağı Meclis'teki 600 milletvekilinin 301'i tarafından yeniden Cumhurbaşkanı'na gönderebilecektir" (AY, m. 89/3). ABD'deki sisteme kıyasla veto edilen kanun taslağı Türkiye'de daha az bir çoğunluk ile yeniden Devlet Başkanı'na yollanabilecektir.

3.7. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin Güçlü Ve Zayıf Yönleri

Başkanlık Sistemi'ni tercih eden ülkeler ABD'yi örnek almaktadır. Bu nedenle Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin güçlü ve zayıf yönleri incelenirken ABD'nin uygulaması göz önüne alınmıştır. Avantaj ve dezavantajları sıralanırken de mevcut hükümet sistemi olan Parlamenter Sistem'e göre daha güçlü veya daha zayıf yönleri ele alınmıştır. Yani Parlamenter Sistem'e göre karşılaştırma yapılmıştır (Tunç ve Yavuz, 2009: 14).

3.7.1. Güçlü Yönleri

Her hükümet sisteminin güçlü ve zayıf yönleri mevcuttur. Önemli olan hangi özelliklerinin öne çıktığıdır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin güçlü yönleri şu şekildedir:

3.7.1.1. İstikrar

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin güçlü yönlerinden biri istikrarlı yönetimler sağlayabilmesidir. Parlamenter Sistem'de parti genel başkanları seçimden önce iktidara tek başına geleceği planlamasını yaparak vaatlerini açıklar. Seçimden sonra eğer tek başına hükümeti kuramaz ise koalisyon hükümetlerinin protokollerini gerçekleştirmek zorunda kalabilir. Bu yüzden seçimden önceki vaatlerini gerçekleştiremeyebilir. Seçim döneminde de siyaseten millete hesap verirken koalisyon hükümeti ile çalıştığından dolayı kendi programlarını uygulayamadığını söyleyerek koalisyonun arkasına sığınabilir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı tek başına seçileceğinden dolayı seçimden önceki vaatlerini yerine getirmemesi için herhangi bir neden olmayacaktır. (Yıldırım, 2017: 185).

Ayrıca Parlamenter Sistemlerde hükümet kurulduktan sonra Meclis'in güvenine dayanmaktadır. Meclis istediği takdirde hükümeti görevinden el çektirebilir. Bu yüzden de gizli istikrarsızlık sistemin doğasında mevcuttur (Uluşahin, 1999: 79).

İstikrarsızlık, Türkiye'ye yıllardan beri birçok krize sebep olmuştur. Parlamenter Sistem'de seçilen iktidar uzun vadeli olan planlarını yapamamıştır. Siyasi istikrarın olmadığı zamanlarda hükümet uzun vadeli planlarını hayata

geçirememiştir. Yapsa bile kısa bir sürede iktidar değiştirilmekte, onun yerine gelen iktidar, planlanan stratejileri devam ettirmemekte yeni yatırımlara yeltenmektedir. Fakat yeni gelen hükümet de kısa sürede değiştirildiğinden planlanan stratejiler hayata geçirilemez olmuştur. Yeni sistemle birlikte seçilen Cumhurbaşkanı, görev süresinin 5 yıl olmasından dolayı ülkeye yapılacak olan yatırımları uzun dönemli olarak planlayabilecektir. Cumhurbaşkanı, görev süresinin sonuna kadar yürütmeyi tek başına idare edecektir. Bundan dolayı ülkenin herhangi bir başarısızlığında yetkilinin ve sorumlunun kim olduğu açık olarak bilinebilecektir. Demokrasi açısından da son derece önemli olan bu durum Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin en önemli niteliklerinden biridir (Sofuoğlu, 2017: 49).

Siyasi alandaki istikrar sadece siyaseti değil ülkenin diğer alandaki olaylarına da etki edebilir. Ekonomide koalisyon hükümetlerinde görülen istikrarsızlık ortadan kalkacaktır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile hızlı kararlar alınabilecek ve hızlı uygulayamaya geçilebilecektir. Parlamenter Sistem'de her ne kadar yürütmedeki Başbakan ve Cumhurbaşkanı aynı siyasi fikirde olsa da ayrılığa düşebilir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde ise devlet çalışmalarının daha süratli olacağını düşünürsek ekonomide dinamik bir yönetim ekonomiyi olumlu şekilde etkileyebilir (Aktaş, 2017: 141).

Siyasi olarak istikrar sağlanamayan ülkelerde ekonomik olarak da başarı kazanmak zor olabilmektedir (Arslan, 2013: 6). Çünkü kalkınma planlarının sürdürülebilirliği güçlü ve uzun süre başta kalan bir yönetici sayesinde olabilmektedir. Özellikle olağanüstü zamanlarda, ekonomik kriz dönemlerinde koalisyon hükümetlerinin karar alması gecikmektedir. Bunun yerine güçlü bir yürütmenin hemen karar alıp uygulamaya geçmesi Türkiye için ekonomik bunalımların sosyal ve siyasi bunalımlara yol açarak büyümesini engelleyebilir (Arslan, 2013: 8).

Siyasal sistemin istikrar kazanması için kurumsal anlamda istikrarın gelmesi gerekmektedir. (Şahin, 2013: 3). Siyasi istikrarsızlık hem ekonomik bunalımlara yol açabilmekte hem de ekonomi için çabuk karar alıp verme noktasında eksik kalabilmektedir. Özellikle koalisyonlar buna engel olmaktadır. Bu yüzden Menderes, Demirel, Özal ve Erdoğan dönemlerinde farklı sıklıklarda Başkanlık Sistemi üzerinde durulmuştur. Çünkü hızlı karar alıp uygulamak Başkanlık Sistemi'yle

mümkün olabilir. Siyasi istikrarsızlık ve sık değişen hükümetler kendileriyle birlikte ekonomik hedef değişikliğini de beraberinde getirebilmektedir. Siyasi istikrar ile ekonomik istikrar arasında pozitif bir ilişki vardır. Koalisyonlar arasında politik gücün parçalanmasıyla birlikte ekonomik güç de parçalanabilir. Hızlı karar alıp hızlı uygulamaya geçilemeyebilir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde tek elden karar almak ve uzun dönemli projelerde o planı kararlılıkla uygulayabilmek mümkündür (Güllüce, 2014: 152-153).

3.7.1.2. Güçlü Yönetim

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde ülke tek bir kişi tarafından güçlü şekilde yönetilir. Bunun yanında Cumhurbaşkanı'nın millet tarafından seçilmesi ona prestij ve meşruiyet kazandırmaktadır (Gözler, 2017: 87). Cumhurbaşkanı seçilen kişi 4 ya da 5 yıl boyunca ülkeyi yöneteceğini bilmesinden dolayı uygulayacağı politikaları rahat bir biçimde uygulayabilir. Bu yüzden hükümet krizleri engellenebilir ve günlük politikalar takip edilerek sadece günü kurtarmak için yapılan planların önüne geçilebilir. Hükümetin başarılı ya da başarısız olduğunun değerlendirilmesi belli bir süre hükümet ettikten sonra değerlendirilebilir. Hükümet, belli bir programı uygulamaya koyduğunda seçim korkusu veya düşürülebilme korkusu olmadan rahat bir şekilde programını uygulayabilir. Bu sayede bir dahaki seçimlere kadar hükümetin başarılı ya da başarısız olduğu anlaşılabilir. Yürütme organı tek kişiden oluştuğu için vatandaşlar seçim zamanı yürütmeden kimin sorumlu olduğunu bilerek kararını verir. Ayrıca yürütme, tek kişiden olmasından dolayı kriz anlarında ve acil durumlarda süratli ve etkin karar alabilme ve uygulamaya geçirebilme şansı da mevcuttur (Yanık, 1997: 129).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte Bakanlar artık sadece Meclis dışından atanabileceklerdir. Bu sayede Bakanlar seçmen karşısında hiçbir taviz vermesine gerek kalmayacaktır. Böylelikle her Bakan kendi işini yapmaya yoğunlaşabilecektir. Parlamenter Sistem'de Bakanlar milletvekillerinden de seçilebildiği için kendi seçim bölgesinin işlerini halletmek için çalışmaktan ülke için icraate zaman bulamayabilmekteydi. Bunların yanında koalisyon hükümetlerinin durumu daha da vahim bir hal alabilmekteydi. Çünkü koalisyon durumu mevcut olduğunda Bakanlar her an seçim olabilir korkusu ile kendilerini seçimlere yatırım yapmak için hızlandırabilmekteydi. Bu zaman zarfında Bakanlar kamu hizmetinin

gereklerini yerine getirememektedir. Yeni sistemle birlikte artık vekil statüsündeki kişiler Bakan olamayacağından dolayı hem Bakanlar hem de milletvekilleri kendi işlerinde daha etkili ve verimli olabileceklerdir (Kuzu, 2011: 101). Yürütmedeki Bakan yasamada yer alamayacağından dolayı yasamanın yürütme üzerindeki denetimi daha etkili olacaktır.

Ayrıca yeni sistemle birlikte Bakanlar Cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir. Böylelikle hem siyasiler haricindeki vatandaşların Bakan olabilme imkanı doğacak hem de meslek grupları ve özel uzmanlık alanlarına göre liyakatli kişilerin Bakan olarak atanması mümkün olacaktır (Yıldırım, 2017: 160).

3.7.1.3. Seçimlerin Aynı Anda Yapılması

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde istikrarın sağlanması yönündeki en iyi formüllerden biri de yasama ve yürütmenin aynı zamanda seçime gidiyor olmasıdır. Aynı günde yapılan seçimler yasamanın yürütmeyle uzlaşabilir bir çoğunluk oluşturmasına katkıda bulunabilir. Aynı günde yapılan seçimlerle Cumhurbaşkanı ve Meclis çoğunluğu aynı partili kişilerden oluşma olasılığı fazladır. Kriz olasılığı en aza indirilebilir. Çünkü halkın görüşüyle orantılı olarak oyların çoğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilecek ve buna paralel olarak Meclis'in çoğunun da Cumhurbaşkanı'nın partisinden olması sağlanabilir. Çünkü halk oy kullanırken aynı anda hem Meclis üyelerine hem de Cumhurbaşkanı'na oy kullanmaktadır. Eğer Cumhurbaşkanı ilk turda seçilir, oyların salt çoğunluğunu alırsa buna paralel olarak Meclis'in de salt çoğunluğu Cumhurbaşkanı'na ait parti mensuplarınca doldurulabilir. Böylelikle Meclis ve Cumhurbaşkanı arasında sürtüşmeler ve krizler engellenebilir (Karatepe v.d., 2017: 94-95).

Karşılaştırmalı hükümetlerden ABD sisteminde Başkan 4 senede bir seçilmektedir. Fakat Temsilciler Meclisi'nde 2 senede bir yapılan seçimlerle Meclis'in tümü yenilenmektedir (Koçak, 2015: 35). Benzer biçimde Senato'nun da 2 senede bir yapılan seçimlerle 1/3'ü yenilenmektedir. ABD sisteminde eğer halk seçilen Başkan'dan memnun değilse 2 yılda bir yapılan Kongre seçimlerinde hem Senato'ya hem de Temsilciler Meclisi'ne Başkan'ın mensup olduğu partiye zıt parti seçilebilir. Böylece Temsilciler Meclisi ve Senato zaman içerisinde Başkan'la zıtlama içerisine girebilir. Başkan için durum dezavantaja dönüşebilir.

3.7.1.4. Daha Demokratik Sistem

Parlamenter Sistem’de millet sadece yasama organını doğrudan seçebiliyor. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile yürütme de doğrudan millet tarafından seçilebilir hale getirilmiştir. Böylelikle milli irade ve millet egemenliği güçlendirilmiştir. Vatandaşlar yasama organı için başka yürütme için farklı bir partiyi tercih edebilirler. Bunun bir benzeri belediye seçimlerinde vardır. Seçmen, Belediye Başkanı’na ayrı Belediye Meclisi’ne ayrı oy verebilmektedir. Hükümeti belirleme görevi doğrudan millete verildiği için Parlamenter Sistem’e göre daha demokratik bir sistemdir (Yıldırım, 2017: 151).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte yürütmede tek bir kişi olacağından dolayı millet kime hesap soracağını bilebilir. Ayrıca seçmen oy verdiği kişinin yürütmenin başı olacağını bilir. Parlamenter Sistem’deki gibi halk, hükümet edecek kişileri seçecek olan temsilcileri seçmez. Halk doğrudan hükümeti kendisi seçebilir. Bu bakımdan hem önceden bilinebilirlik açısından hem de halkın hesap soracağı kişiyi bilmesi açısından daha demokratik bir sistem oluşturabilir (Gözler, 2017: 87-88).

Parlamenter Sistem’de halk sadece milletvekillerini seçer. Milletvekilleri, Cumhurbaşkanı’nı seçer, Cumhurbaşkanı ise hükümeti belirleyecek olan Başbakan’ı atar. Yani Parlamenter Sistem’de halkın hükümeti kurmada doğrudan söz hakkı bulunmaz. Meclis’te bulunan azınlık partilerinin de hükümeti kurma görevi alması söz konusu olabilir. 1998’de Süleyman Demirel’in bağımsız milletvekili olan Yalım Erez’i hükümeti kurmakla görevlendirmesi buna bir örnek verilebilir. Dönemin partileri olan DYP, DSP, ANAP, MHP, FP ve DEPAR içerisinde sadece DEPAR Yalım Erez’e hükümeti kurması için destek vermeyi kabul etmiştir (<http://www.milliyet.com.tr/1998/12/31/siyaset/siy01.html>, Erişim Tarihi: 28.06.2018).

3.7.2. Zayıf Yönleri

Bir sistemin zayıf yönleri sadece sistemin eksikliğinden değil dönemin yöneticilerinin tutum ve davranışları, parti içi disiplinli yapılar ve milletin kültürüyle de sistemin işleyişi doğrudan ilişkilidir. Bir sistem bir ülkede iyi işlerken başka

ülkede kötü işleyebilir. Bunun nedeni ülkenin toplumsal ve siyasal kültürel farklılıklarından kaynaklanmaktadır.

Hükümet sistemlerinin tartışılmasında unutulmaması gereken temel meselelerden birisi de her hükümet modelinin kendine has bir mantığının bulunmasıdır. Bu mantığın ülkenin sosyo-politik ve siyasal kültürüyle uyumlu olması sistemin uygulanabilmesi açısından önem taşımaktadır. Hükümet Sistemi tercihi yapılırken ülkenin siyasal sistemi (siyasi partiler, seçim sistemi, sivil toplum örgütleri, siyasal kültür) gibi faktörler dikkate alınmaktadır (Yıldız, 2015: 19-20).

3.7.2.1. Rejim Krizleri

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde yasama ve yürütme organlarının birbirlerinin hukuki varlığına her zaman son veremedikleri için ortaya çıkacak kriz anında çözümleri zor olabilir. Yasama organının çoğunluğu Cumhurbaşkanı'nın partisinden oluşmuyorsa krizler çok daha ciddi boyutlara çıkabilir. Bu durumda Cumhurbaşkanı halka vadettiği icraatları yapabilmek için yasama organından çıkarması gereken yasal düzenlemeleri çıkarmak için birçok zorlukla karşılaşabilir. Böyle durumlarda Cumhurbaşkanı yasama organını feshedebilir ama kendisini de feshetmiş olduğundan ve 1 döneminden feragat etmiş olduğundan dolayı bunu işleme koymada zorluk çekebilir. Dahası Cumhurbaşkanı 2. döneminde ise ve böyle bir tıkanıklıkla karşı karşıya kalırsa bu durumda TBMM'yi feshetmesi çok zor bir hal olabilir (Tunç ve Yavuz, 2009: 23).

Cumhurbaşkanı'nın partisinin yasama organının çoğunluğunu sağlayamadığı durumlarda Cumhurbaşkanı'nın hiçbir talebi yasama organı tarafından karşılanmayabilir. Her ne kadar sert kuvvetler ayrılığı bu sisteme hakimse de Cumhurbaşkanı Meclis ile iyi geçinmesi zorunludur. Cumhurbaşkanı istediği icraatleri yapabilmesi için Meclis'e ihtiyacı vardır. Bunun en önemli örneği bütçedir. Eğer Cumhurbaşkanı'nın oluşturduğu bütçe Meclis tarafından kabul edilmezse geçen yılın bütçesinin değerlemesi ile yeni bir bütçe kabul edilir. Bu da Cumhurbaşkanı için ilave bir bütçeden yoksun kalması anlamına gelmektedir. Böyle durumlarda Cumhurbaşkanı, Meclis'i feshedebilir. Fakat bu durumda da kendisi bir döneminden feragat etmiş olacaktır (Tunç ve Yavuz, 2009: 32).

3.7.2.2. Siyasal Kutuplaşma

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, hükümette kazananın her şeyi kazandığı kaybedenin ise her şeyi kaybettiği ve muhalefette bile yer alamadığı bir sistemdir. Zaten, sistemde iktidarın muhalefetten etkilenmesi gibi bir durum da söz konusu değildir (Derdiman, 2013: 255). Yeni sistemle birlikte hükümette ya hep ya hiç oyunu meydana gelmektedir. Sistem böylelikle siyasal kutuplaşmayı ve gerilimi arttıracak özelliktedir. Seçim zamanında seçimi kaybedenler yürütme yarışında hiçbir şey elde edemeyecek ve tamamen yarışın dışına itileceklerdir (Gözler, 2017: 89).

Diğer bir anlamda yürütmede toplam sıfır oyunu oynanmaktadır. Yürütmede kaybedenin her şeyi kaybettiği düşünüldüğünde kaybeden, iktidar ile daha çok zıtlaşabilir. Başkanlığı az bir oy farkı ile kaybeden parti Meclis'te toplam milletvekilli sayısının yarısına yakını kazanabilir. Yürütmeyi desteklemeyen bir Meclis oluşabilir. Böylelikle yasama yürütme arasında krizlerin çıkmasına neden olabilir. (Tunç ve Yavuz, 2009: 31).

3.7.2.3. İktidarın Kişiselleşmesi

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde yürütme erki tek kişiden oluşmaktadır. Cumhurbaşkanı hem hükümetin hem de Devletin Başkanı'dır. Milletlin oylarıyla seçilen Cumhurbaşkanı'nın görev süresi boyunca belli şartlarda görevinden alınması söz konusu olduğundan ve meşruiyet iddiasında bulunabileceğinden dolayı Cumhurbaşkanı hem devleti hem hükümeti hem de tüm halkı temsil ettiği yanılgısına kapılarak iktidarı kişiselleştirebilir. Cumhurbaşkanı'nın anayasal konumu dikkate alındığında kendisini bir kral ya da imparator şeklinde hissetmesine neden olabilir (Gözler, 2017: 89).

Meclis'in çoğunluğunu da yanına alan Cumhurbaşkanı gelecek seçimlere kadar iktidarını devam ettireceğinden emin olması durumunda hem muhalefetin hem de seçmen kitlesinin istek ve ihtiyaçlarına karşı duyarsız kalabilir. Otoritesinin altında plebisitçi unsurlar bulunduran Cumhurbaşkanı'nın kendi isteklerini halkın iradesinin yansıması olarak görebilir. Ayrıca muhalefetin politikalarını çıkarıcı planlar olarak tanımlayabilir (Tunçkaşık, 2015 a: 8).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde iktidarın kişiselleşmesini önleyici bazı etkileşim araçları bulunmaktadır. Bütçeyi hazırlamak her ne kadar Cumhurbaşkanı'nın görevi ise de bunu onaylamak Meclis'in elindedir. Meclis eğer hazırlanan bütçeyi onaylamazsa geçen yılın bütçesi yeniden değerlendirilerek artırılarak kullanılabilir. Bu da Cumhurbaşkanı'nı ek ödenekten mahrum bırakır. Cumhurbaşkanı Kararnameleri de kanunun öngörmediği konularda çıkartılabilir ve eğer Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin ifade ettiği bir konu üzerinde kanun çıkartılırsa kararname hükmü geçersiz kılınır. Bunun yanında Meclis, Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerine karşı Anayasa Mahkemesi'ne dava açabilir. Meclis, Cumhurbaşkanı ile arasında bir kriz yaşandığı takdirde seçimlerin yenilenmesini isteyebilir. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı da kriz anlarında seçimlerin yenilenmesini isteyebilir. Fakat Cumhurbaşkanı seçimleri yenilerken iktidarını kişiselleştirmesi önlenerek şekilde önlemler alınmıştır. Suçlandırma olarak bilinen Cumhurbaşkanı'nın suç işlediği iddiasıyla Yüce Divan'a sevki de iktidarın kişiselleşmesini engelleyen araçlardandır (Karatepe v.d., 2017: 72-73).

Meclis'in 3/5'inin oy çokluğuyla karşılıklı fesih yetkisi ve Meclis'in 2/3'ünün gizli oyuyla Cumhurbaşkanı'nın Yüce Divan'a sevki Cumhurbaşkanı'nın iktidarının kişiselleşmesini önleyebilir. Ayrıca ABD'de Başkan'ın iktidarını kişiselleştirmesinin önüne geçilebilmesi için üst düzey memurların ve Büyükelçilerin ataması yapılırken Başkan'ın kararından sonra Senato'nun da onayına başvurulur. Fakat Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde üst düzey atamalar yapılırken Meclis'in onayı bulunmamaktadır.

3.7.2.4. Katılık

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi her ne kadar Başkanlık Sistemi'ne benziyorsa da sistemin katılığını yumuşatacak kendine ait bazı sistemler geliştirmiştir. Bunlardan en önemlisi Meclis'in ve Cumhurbaşkanı'nın birbirini feshetme yetkisidir. Fakat bu, her durumda yapılamayabilir. 5 seneliğine seçilen Cumhurbaşkanı'nın partisi Meclis'in de çoğunluğunu oluşturuyorsa milletin nezdinde meşruiyetini kaybetmiş bir Cumhurbaşkanı'nın yerine yenisi getirilmesine engel olabilir. Bunun yanında 2. defa seçilen Cumhurbaşkanı'nın bir dahaki seçimlerde seçilemeyecek olması halka karşı olan siyasi sorumluluğundan feragat etmesi anlamına gelebilmektedir. Çünkü halk kendisini bir dahaki seçimlerde zaten

seçemeyecektir. Milletın yapabileceği en fazla bir dahaki seçimlerde Cumhurbaşkanı'nın mensup olduğu partiye oy vermemesi olabilir. Böylelikle durumdan zararlı çıkan Cumhurbaşkanı'nın kendisi değil partisi olacaktır (Derdiman, 2009: 256).

Kriz durumlarında Meclis, Cumhurbaşkanı'nı feshedebilmesinin yanında Cumhurbaşkanı'nı suçlandırma ile Yüce Divan'a göndermesi için Meclis'in 2/3 çoğunluğu gerekmektedir. Eğer Meclis'in 2/3'ten fazlası Cumhurbaşkanı ile aynı partiden ise parti disiplini yüzünden bu çoğunluk çıkmayabilir ve Cumhurbaşkanı Yüce Divan'a gönderilemeyebilir. Örneğin yakın vakitte Amerika'da Clinton, Monica Lewinsky ile uygunsuz bir ilişkisi olduğunu itiraf ettikten sonra suçlama (impeachment) yöntemiyle Başkanlık'tan indirilmek istenmiştir. Yeterli delillerin olduğuna inanılmasına rağmen Senato az bir farkla Clinton'u aklamıştır (Derdiman, 2013: 254).

3.7.2.5. Çift Meşruluk

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde hem yasama organının hem de yürütme organının ayrı ayrı seçimlerle başa gelmesi, iki organın da halkın oylarıyla seçilmiş olması, bunların ayrı ayrı meşruiyet iddiasında bulunmalarına sebebiyet verebilir. Dahası, parlamento çoğunluğunun ve Cumhurbaşkanı'nın farklı partilerden olması meşruiyet krizini arttırabilir. Hem yasama hem de yürütme organının milletin oylarıyla geldiğini ve bu sebeple meşru olduklarını ileri sürmesi, işbirliğinin ve uzlaşmacı yapının önüne geçebilmektedir (Gözler, 2017: 88).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk siyasi tarihi birçok ekonomik kriz ve askeri darbe görmüştür. Bunlara yol açan önemli sebeplerden bir tanesi devletin başındaki kişinin zayıflatılmış olmasıdır. Bu sorunlara çözüm bulunması için siyaset kurumunun bir şekilde güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu güçlendirme de yürütmeyi daha etkili kılabilecek mekanizmaların yapılandırılmasıyla sağlanabilir. Osmanlı Devleti'nde de 1800'lerden sonraki dönemlerde ekonomik ve askeri krizler padişahın gücünün azaldığı, sadrazamın ise gücünün arttığı dönemlere denk gelmiştir. Yürütme içerisinde meydana gelen çift başlılık devletin yönetiminde güç çatışmasına dönüşmüştür. Güç çatışması devletin karar alma süreçlerini ve yönetim durumunu olumsuz şekilde etkileyerek bunun sonucu olarak da ekonomik krizlere ve siyaset kurumuna kurum dışından müdahale edilmesine neden olmuştur. Cumhuriyet öncesi padişah ile sadrazam arasındaki çift başlılık Cumhuriyet döneminden sonra da Cumhurbaşkanı ve Başbakan arasında meydana gelerek yönetimi güçsüzleştirmiştir. Örneğin 1923-1950 arasında tek partili dönemde bile Cumhurbaşkanı ve Başbakan arasında yaşanan krizler nedeniyle bir yasama dönemi içinde birkaç hükümetin kurulduğu görülmüştür.

Parlamente Sistemi'nin diğer bir önemli sorunu çok partili hayat ile birlikte başlayan koalisyon hükümetleridir. 1923'ten bu yana 95 yılda 65 hükümetin kurulması toplumumuza ekonomik anlamda da olumsuzluklara sebep olmuştur. 1950'den bu yana ekonomik büyümelere bakıldığında koalisyon hükümetleri döneminde ekonomik büyüme %3.9, darbe zamanındaki ekonomilerde büyüme %2.4, tek parti dönemlerinde ise %6'dır. Ekonomik krizler, Türk siyasi tarihinde genel olarak koalisyon dönemlerine denk gelmiştir. Ayrıca koalisyon hükümetleri güçlü ve istikrarlı bir yönetim oluşturamadığından dolayı illegal örgütler demokrasiyi tehlikeye sokarak hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına bu dönemde yol açabilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile 1876'dan beri süren Türk Parlamente Sistemi'nin yürütmedeki çift başlılığının beraberinde getirdiği güçsüz hükümetlerin dönemi sona ermiştir. Artık istikrarsız ve güçsüz koalisyonlar ve iki başlı yürütme olmayacağından politik krizlerin en aza indirileceği, ekonomi, demokrasi, yasamanın etkinliği ve uzlaşma gibi parametrelerde olumlu neticelerin alınacağı öngörülebilir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte yürütme sorun olmaktan çıkarılabilir. Yürütmenin tek başlı olmasıyla istikrar konusunda önemli gelişmeler olabileceği söylenilebilir. Fakat Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, yasama ile yürütme arasında çıkabilecek sorunlara gebe değildir. Cumhurbaşkanı'nın mensubu olduğu parti Meclis çoğunluğuna sahip değilse, Meclis'in çoğunluğu başka siyasi görüşlere sahipse yasama ile yürütme organı arasında siyasi krizlerin ortaya çıkması muhtemeldir. Çünkü Türk siyasal sisteminin aktörleri olan siyasi partiler hem ideolojik hem de disiplinli partiler olduğu için yasama ve yürütme arasında siyasal uzlaşmanın sağlanması ihtimali düşüktür.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin Türkiye'de daha iyi şekilde uygulanabilmesi için siyasal sistemin içinde bazı yapısal değişiklikler yapılması gerekmektedir. Parlamenter bir Başbakan, çoğunluk partisinin lideri demektir. Hem yasama organına hem de yürütme gücüne hakimdir. Böylece hem Meclis çoğunluğunu hem de hükümeti kontrol altına alabilir. Böylelikle Başbakan, yürütmek istediği tüm politikalarla ilgili lazım gelen yasaları Meclis'e kabul ettirebilir. Genellikle Parlamenter Sistem'de kabul edilen yasaların çoğu hükümet tasarısı olarak gelmektedir. Fakat Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde, Cumhurbaşkanı ile Meclis çoğunluğu farklı siyasi eğilimlere sahip olduklarında Meclis, Cumhurbaşkanı'nın ihtiyaç duyduğu yasalara karşı duyarsız kalabilir. Eğer parti disiplini sorunu ortadan kaldırılacak olursa ülke lehine verilen kararlar Cumhurbaşkanı'nın mensubu olmadığı diğer partiler tarafından da ılımlı karşılanacaktır.

Parti içi disiplininin zayıflatılması için, milletvekili seçim sisteminin geniş bölge usulünden dar bölge seçim usulüne geçmesi gerekmektedir. Mevcut uygulanan geniş bölge usulünün yanında aynı zamanda blok liste usulü uygulandığından dolayı listenin ön sıralarında kimler varsa onlar seçilmektedir. Blok liste usulünde milletvekili aday olmak isteyen kişi, listenin ön sıralarında yer alabilmek için partinin genel merkezinin her dediğine uymak zorundadır. Böyle durumlarda da partinin genel başkanı sultasını pekiştirmiş olmaktadır. Genel başkan ile aynı görüşü paylaşmayan kişi blok listenin alt sıralarında kalmasına ya da blok listeye hiç alınmamasına sebep olabilmektedir. Bu nedenle blok liste usulünden ön seçim veya tercihlili seçim usulüne geçiş yapılmalıdır. Ön seçim, seçim çevresindeki kayıtlı

üyelerin parti seçmeni olarak serbest bir seçim ile o partiden aday olmak isteyenler arasından parti adayını belirlemesidir. Ön seçimli dar bölge seçim usulünde belirlenen milletvekili, bir sonraki seçimde kazanmak için genel başkanın değil seçildiği bölgenin seçmenlerinin ihtiyaç ve taleplerini hayata geçirmek durumundadır. Dar bölgeli seçim uygulamasıyla vatandaşlar tek adayı seçtiğinden dolayı vatandaşlar, her partinin milletvekili adayını tanıyacak ve ona göre oyunu kullanacaktır. Böylece parti genel merkezlerinden ziyade halkın istediği milletvekilleri Meclis'e girecektir ve Meclis'in meşruiyeti artacaktır. Böylece parti içi disiplinin zayıflamasına ve uzlaşma kültürünün artmasına katkıda bulunacaktır. Seçmenler seçilenin kalitesine baktığından ötürü milletvekili bir sonraki seçimde de seçilebilmek için Türkiye'nin lehine olan konularda olumlu tavır alacak ve partisinin her dediğini onaylamayacaktır. Bu sayede hem partinin genel başkanının sultasını önleyecek hem de parti disiplinini azaltabilecektir. Halkın istediği, halka yakın olan kişiler vekil olarak seçileceklerdir. Bu şekilde hareket edildiği takdirde hem parti içi disiplin azalabilir hem de parti içi demokrasi kültürünün artmasına sebep olabilir. Böylelikle yasama yürütme arasında ve yasama içerisinde farklı partiler arasında uzlaşma kültürünün oluşmasına zemin oluşturabilir. Şöyle ki Cumhurbaşkanı ülke için faydalı bir icraatte bulunsa bile parti disiplininden dolayı diğer partilerin milletvekilleri buna karşı çıkmaktadır. Fakat dar bölge seçim sistemi ile milletvekilinin genel başkanına tamamen bağımlı olmayacağı düşünüldüğünde diğer partilerle uzlaşması daha kolay olabilir. Milletvekili halkın sevgisini kazanmaya çalışacaktır. Bu nedenle ülke için yararı ön planda olan konulara kendi partisinin aleyhine olsa bile katılabilir. Böylelikle hem siyasal kutuplaşma hem de yasama ve yürütme arasında çıkabilecek krizler engellenebilir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde üst düzey memurların atanması ve Cumhurbaşkanı yardımcılarının seçilmesi tamamen Cumhurbaşkanı tarafından yapılmaktadır. Bu da iktidarın kişiselleşmesine yol açabilir. Üst düzey memurların atanması için Cumhurbaşkanı'nın yanında Meclis'in de onayı aranmalıdır. Bunun yanında Cumhurbaşkanı yardımcıları da Cumhurbaşkanı gibi halkın seçimiyle göreve gelmelidir. Bu sayede hem iktidarın kişiselleşmesi önlenir hem de daha demokratik bir sistem oluşturulabilir.

Karşılıklı fesih yetkisi yasama yürütme arasında yaşanabilecek krizlerin aşılması için getirilmiş bir mekanizmadır. Bu özellik krizleri engellemeye çalışırken Başkanlık Sistemi'nin temel özelliği olan istikrarlı yönetim özelliğinden taviz verilmiştir. Fakat bu özellik beraberinde uzun vadede yürütme ve yasama arasında uzlaşmayı ortaya çıkarabilir. Eğer Cumhurbaşkanı Meclis ile zıtlaşır ve rejim krizlerine yol açarsa Meclis'in 3/5 çoğunluğu seçimleri yenileyebilir. Meclis de Cumhurbaşkanı'nın isteklerine karşı duyarsız kalırsa Cumhurbaşkanı seçimleri yenileyebilir. Hem Cumhurbaşkanı hem de Meclis görevinden el çektirilebilir. Bu sayede hem yasama hem de yürütme karşılıklı işbirliği içerisine girmek zorundadır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi katıdır. Yürütme ve yasama karşılıklı olarak seçimleri her zaman yenileyebilir. Çünkü Cumhurbaşkanı seçimleri yenilediği takdirde bir döneminden feragat etmiş sayılır. Bu özellik Cumhurbaşkanı'nın keyfi olarak seçimleri yenilemesine engel olabilir. Ayrıca liyakatsiz ve başarısız Cumhurbaşkanları seçildiğinde Meclis de seçimleri her zaman yenileyemez. Çünkü seçimlerin yenilenmesi için Meclis'in 3/5 çoğunluğu gerekmektedir. Başarısız Cumhurbaşkanları seçildiğinde 5 yıl boyunca yürütmede görev alması önlenmesi için 5 yıllık yasama döneminin 1/3'lük zaman dilimlerinde Meclis seçimleri yapılabilir. Seçimler Meclis'in 1/3'üne denk gelen 200 milletvekilinin yenilenmesi için yapılabilir. Böylelikle hem daha demokratik bir sistem sağlanabilir hem Meclis'te kalan 400 milletvekili her seçim sonunda tecrübeli kişilerden oluşur hem de seçilen Cumhurbaşkanı başarısız ise mensup olduğu partinin milletvekilleri parlamentoda azınlığa düşerek seçimlerin yenilenmesi için gerekli olan 3/5 çoğunluk oluşturulabilir. Bu sayede başarısız Cumhurbaşkanlarının değiştirilmesi için 5 yıl beklenilmesi gerekmez. Bu durum yasama ve yürütme arasındaki katılığın yumuşatılması ve rejim krizlerinin önlenmesi için katkıda bulunabilir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, İhsan, “Vesayetten Halkın İktidarına”, ed. Hacer Haniç, *Yeni Anayasa Cumhurbaşkanlığı Sistemi Yeni Türkiye*, İstanbul: Hayykitap, 2017.
- Alkan, Haluk, *Karşılaştırmalı Siyaset Başkanlık Ve Parlamenter Sistemler Işığında Yarı Başkanlık Modelleri*, İstanbul: Açılım Kitap, 2013.
- Alkan, Haluk, “Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Yasama Denetimi”, *Yeni Türkiye*, S. 94, (2017), 1-6.
- Alkan, Haluk, “Neden Başkanlık Sistemini Tartışıyoruz”, ed. Hacer Haniç, *Yeni Anayasa Cumhurbaşkanlığı Sistemi Yeni Türkiye*, İstanbul: Hayykitap, 2017.
- Aron, Raymond, *Demokrasi Ve Totalitarizm*, çev. Vahdi Hatay, İstanbul: Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri:3, 1976.
- Arslan, Nagehan Talat, “İstikrar Ve Temsil Paradigmaları Çerçevesinde Başkanlık Sistemi Ve Türkiye”, ed. Nagehan Talat Arslan, *Başkanlık Sistemi Ve Türkiye*, Ankara: Alfa Aktüel, 2013.
- Atar, Yavuz, *Türk Anayasa Hukuku*, Konya: Mimoza Yayınları, 2009.
- Aydinyurt, Serdar, *Demokratik Bir Sistemde Parlamenter Sistem Ve Başkanlık Sistemi Ve Bu Bağlamda Türkiye'deki Sistem Tartışmalarının Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2006.
- Avcı, Engin, *Başkanlık Sistemi Ve Türkiye*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2014.
- Bağlı, Mazhar, “Hikmet-i Hükümet”, ed. Nagehan Talat Arslan, *Başkanlık Sistemi Ve Türkiye*, Ankara: Alfa Aktüel, 2013.

- Bağlı, Mazhar, “Milli İrade”, ed. Hacer Haniç, *Yeni Anayasa Cumhurbaşkanlığı Sistemi Yeni Türkiye*, İstanbul: Hayykitap, 2017.
- Barros, Robert, *Constitutionalism and Dictatorship*, New York: Cambridge University Press, 2004.
- Beceren, Ertan, Gökhan Kalağan, “Başkanlık Ve Yarı-Başkanlık Sistemi; Türkiye’de Uygulanabilirliği Tartışmaları”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 11, (2007), 163-181.
- Bilgin, Murat, “Parlamentar Sistemin Doğduğu Ülke: İngiltere”, ed. Havvana Yapıcı Kaya, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Parlamentar Sistem*, Ankara: TBMM Basımevi, 2015.
- Bilir, Faruk, “Türkiye’ye Özgü Yeni Bir Hükümet Modeli: Cumhurbaşkanlığı Sistemi”, *Yeni Türkiye*, S. 94, (2017), 1-6.
- Can, Osman, “Başkanlık Sistemi Hakkında Bir Kaç Not”, ed. Nagehan Talat Arslan, *Başkanlık Sistemi Ve Türkiye*, Ankara: Alfa Aktüel, 2013.
- Çam, Esat, *Devlet Sistemleri*, İstanbul: Der Yayınları, 1993.
- Çam, Esat, *Çağdaş Devlet Sistemleri*, İstanbul: Der Yayınları, 2000.
- Demir, Fevzi, “Yarı Başkanlık Hükümet Sistemi Ve Türkiye”, *Dergipark*, S. Özel, (2011), 831-876.
- Derdiman, Ramazan Cengiz, “Türkiye’de Benimsenecek Hükümet Sistemi Ve “Cumhurbaşkanlığı Hükümetini” Tartışmak”, ed. Nagehan Talat Arslan, *Başkanlık Sistemi Ve Türkiye*, Ankara: Alfa Aktüel, 2013.

Doğru, Derya, *Hükümet Sistemleri Açısından 2007 Anayasa Değişikliği ve Bu Değişikliğin Türk Parlamenter Sistemine Olası Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011.

Douglas, Verney, *The Analysis Of Political Systems*, New York: British Library Cataloguing in Publication Data, 2010.

Döner, Ayhan, “Başkanlık Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği”, ed. Nagehan Talat Arslan, *Başkanlık Sistemi Ve Türkiye*, Ankara: Alfa Aktüel, 2013.

Durgun, Gonca Bayraktar, “Anayasa Referandumu ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi”, *Yeni Türkiye*, S. 94, (2017), 1-6.

Duverger, Maurice, *Seçimle Gelen Krallar*, çev. Necati Erkurt, İstanbul: Konuk Yayınları, 1975.

Dülger, Rezzan İtişgen, *Parlamenter Sistemde Devlet Başkanının Cezai Mesuliyeti*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017.

Efe, Haydar, Muhammed Kotan, “Türkiye’de Hükümet Sistemi Tartışmaları Çerçevesinde Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Kafkas Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi*, S. 9, (2015), 65-94.

Eldem, Mahmut Nedim, *Türkiye’nin Rejim Sorunu Cumhurbaşkanlığı Krizi ve Yarı Başkanlık*, Ankara: Sobil Yayıncılık, 2007.

Erdem, Kasım, “Yarı-Başkanlık Sistemi: Teori, Pratik Ve Tartışmalar”, ed. Semra Gökçimen, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Yarı-Başkanlık Sistemi*, Ankara: TBMM Basımevi, 2014.

Erdoğan, Mustafa, *Anayasa Hukuku*, Ankara: Orion Yayınevi, 2006.

- Erdoğan, Mustafa, “Başkanlık Sistemi Demokrasi Ve Türkiye”, *Yeni Türkiye Dergisi*, S. 51, (2013), 542-547.
- Erim, Gamze, *Başkanlık Sistemi Ve Türkiye*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.
- Eroğul, Cem, *Çağdaş Devlet Düzenleri*, Ankara: İmaj Yayıncılık, 2001.
- Fendoğlu, Hasan Tahsin, “Başkanlık Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Yeni Türkiye Dergisi*, S. 51, (2013), 567-586
- Gergerlioğlu, Muhammed Taha, *Türk Tipi Cumhurbaşkanlığı Kurumlarının Vesayetinden Halkın İktidarına*, İstanbul: Hayykitap, 2017.
- Gözler, Kemal, “Hukuk Açısından Monarşi ve Cumhuriyet Kavramlarının Tanımı Sorunu”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, S. 54, (1999), 51-62.
- Gözler, Kemal, “Türkiye’de Hükümetlere Nasıl İstikrar Ve Etkinlik Kazandırılabilir?”, *Türkiye Günlüğü*, S. 62, (2000), 25-47.
- Gözler, Kemal, *Devlet Başkanları*. Bursa: Ekin Kitabevi, 2001.
- Gözler, Kemal, *Türk Anayasa Hukukuna Giriş*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2008.
- Gözler, Kemal, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Bursa: Ekin Kitapevi Yayınları, 2010.
- Gözler, Kemal, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Bursa: Ekin Yayınevi, 2011.
- Gözler, Kemal, *Anayasa Hukukuna Giriş*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2017.
- Gözübüyük, Şeref, *Anayasa Hukuku*, Ankara: Turhan Kitabevi, 1993.

Gül, Hüseyin, İhsan Kamalak, Songül Sallan Gül, “Amerikan Başkanlık ve Fransız Yarı-Başkanlık Sistemleri Işığında Türkiye'nin Yeni Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemi”, *Strategic Public Management Journal*, (2017), 101-120.

Gülener, Serdar, Nebi Miş, *Cumhurbaşkanlığı Sistemi*, İstanbul: Seta Yayınları, 2017.

Güller, Abdülsamet, *2007 Anayasa Değişiklikleri Sonrası Türkiye'de Cumhurbaşkanı'nın Anayasal Konumu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2016.

Güllüce, Fahrettin, *Başkanlık Sistemi Ve Türkiye'de Başkanlık Sistemi Tartışmaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2014.

Günay, Ziya, *Başkanlık Sistemi Ve Türkiye'ye Uygulanabilirliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2016.

Gürbüz, Yaşar, *Siyasal Sistemler*, İstanbul: May Yayınları, 1980.

Güvenç, İbrahim, *Türkiye'de Başkanlık Sisteminin Uygulanabilirliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.

Güven, Serhat, Levent Ersin, *Kaymakam*, Ankara: 657 Yayınevi, 2015.

Hekimoğlu, Mehmet Merdan, “Başkanlık Sistemini Doğru Tartışmak” *Yeni Türkiye Dergisi*, S. 51, (2013), 587-591.

Heper, Metin, Menderes Çınar, “Parliamentary government with a Strong President: The Post-1989 Turkish Experience”, *Political Science Quarterly*, S. 3, (1996), 483-503

İpek, Selma, *Başkanlık Sisteminin Türk Siyasal Sistemi Ve Siyasal Sistemin Çeşitli Aktörleri Sayesinde İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 2017.

Kaldırmacı, Hayrettin, *1921 Anayasası Ve Meclis Hükümeti Dönemi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1997.

Kalaycıoğlu, Ersin, “Başkanlık Rejimi: Türkiye’nin Diktatörlük Tehdidiyle Sınava”, ed. Teoman Ergün, *Başkanlık Sistemi*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2005.

Kapani, Münci, *Kamu Hürriyetleri*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2013

Karakaya, Kemal, *Evveliyat Kpss Tarih*, Ankara: İsem Yayıncılık, 2016.

Karatepe, Şükrü, Haluk Alkan, Yavuz Atar, Yılmaz Bingöl, Gonca Bayraktar Durgun, *Sorularla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi*, Ankara: Semih Ofset Matbaacılık Yayıncılık, 2017.

Kılınç, Zeynel Abidin, “Başkanlık Sistemi Ve Güçlü Tek Parti Hükümeti”, *Uluslararası Politik Araştırma Dergisi*, S. 2, (2015), 12-24.

Kılınç, Zeynel Abidin, “Türk Tipi Başkanlık Sistemi Tartışmaları”, *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 3, (2016), 86-94.

Kurt, İbrahim Cihat, *Başkanlık Sisteminin Türkiye’ye Uygulanabilirliği Açısından Karşılaştırmalı Bir Analiz (ABD’deki Başkanlık Sistemi Ve Türkiye’deki Parlamenter Sistem)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova, 2014.

Kuzu, Burhan, *Her Yönü İle Başkanlık Sistemi*, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı, 2011.

Küçük, Adnan, “Yeni Anayasa Değişikliği İle Getirilmek İstenen Türkiye’ye Özgü Başkanlık Sistemi: Korkular, Algılar, Beklentiler”, *Liberal Düşünce Dergisi*, S. 85, (2017), 157-189.

Kütük, Abdullah, *Demokratik Hukuk Devleti Ve Hükümet Sistemler Perspektifinden Türk Anayasal Tarihinde Cumhurbaşkanlığı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2012.

Koçak, Konur Alp, “ABD Başkanlık Sistemi: Ayrı Ama Birlikte Çalışan Organlar”, ed. Havvana Yapıcı Kaya, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Başkanlık Sistemi*, Ankara: TBMM Basımevi, 2015.

Lijphart, Arend, Thomas C. Bruneau, P. Nikiforos Diamandouros ve Richard Gunther, *Çağdaş Demokrasiler Yirmibir Ülkede Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Yönetim Örüntüleri*, çev. Ergun Özbudun ve Ersin Onulduran, Ankara: Yetkin Basımevi, 1986.

Linz, Juan J., *Totaliter ve Otoriter Rejimler*, çev. Ergun Özbudun, Ankara: Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları, 1975.

Linz, Juan, “The Perils Of Presidentialism”, *Parliamentary Versus Presidential Government*, Oxford: Oxford University Press, 1995.

Miş, Nebi, Ali Aslan, Erkut Ayvaz ve Hasan Duran, *Dünyada Başkanlık Sistemi Uygulamaları*, İstanbul: Seta Yayınları, 2015.

Montesquieu, *Kanunların Ruhu Üzerine*, çev. Fehmi Baldaş, İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2014.

Nohutçu, Ahmet, Ahmet Gazi Kaya ve Mehmet Dikkaya, *Kaymakamlık Kampı*, Ankara: Savaş Yayınevi, 2017.

Oder, Bertil Emrah, “Türkiye’de Başkanlık ve Yarı Başkanlık Rejimi Tartışmaları: 1991-2005 Yılları Arasında Basına Yansıyan Öneri ve Tepkilerden Kesitler”, ed. Teoman Ergül, *Başkanlık Sistemi*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2005.

Onar, Erdal, “Türkiye’nin Başkanlık ve ya Yarı Başkanlık Sistemine Geçmesi Düşünülmeli midir?”, ed. Teoman Ergül, *Başkanlık Sistemi*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2005.

Odyakmaz, Zehra, Ümit Kaymak, İsmail Ercan, *Anayasa Hukuku İdare Hukuku*, İstanbul: İkinci Sayfa Basım Yayım Dağıtım, 2008.

Oruçlu, Avni, *Başkanlık Sisteminin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2008.

Ortaylı, İlber, *Osmanlı’da Değişim Ve Anayasal Rejim Sorunu*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008.

Özen İrez, Derya, *1982 Anayasasına Göre Cumhurbaşkanı’nın Seçimi Ve Görevleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010.

Özer, Attila, *Anayasa Hukuku*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2005.

Özer, Attila, *Anayasa Hukuku Genel İlkeler*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2009.

Özbudun, Ergun, *1921 Anayasası*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992.

Özbudun, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2005.

- Özbudun, Ergun, “Hükümet Sistemi Tartışmaları”, *Yeni Türkiye Dergisi*, S. 51, (2013), 205-213.
- Özbudun, Ergun, “Başkanlık Sistemi Ve Türkiye”, *Özgürlük Araştırmaları Derneği*, S. 1, (2015), 1-14.
- Özgürel, Avni, “Millete Hesap Verilebilirlik Esası Üzerine Bir Sistem”, ed. Hacer Haniç, *Yeni Anayasa Cumhurbaşkanlığı Sistemi Yeni Türkiye*, İstanbul: Hayykitap, 2017.
- Özpolat, Elif, *Osmanlı-Türk Anayasalarında Hükümet Sistemleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2014.
- Saray, Mehmet, *Türk Devletlerinde Meclis (Parlamento)*, *Demokratik Düşünce Ve Atatürk*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1999.
- Sartori, Giovanni, *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, çev. Tunçer Karamustafaoğlu, Ankara: Yetkin Basımevi, 1993.
- Sartori, Giovanni, *Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği: Yapılar, Özendiriciler Ve Sonuçlar Üzerine Bir İnceleme*, çev. Ergun Özbudun, Ankara, Yetkin Yayınları, 1997.
- Selçuk, Engin, Erman Erbaykal, Soner Ceylan, Alper Hiçdönmez ve Serkan Polat, *Kaymakamlık*, İstanbul: A Kadro Yayınları, 2017.
- Sezer, Abdullah, Emrah Kırıt ve Oya Boyar, *Hukuk Devleti*, İstanbul: Mısırlı-ATRA Matbaacılık A.Ş.,2003.
- Sofuoğlu, Ebubekir, “Sistem Tartışmalarının Tarihi Süreci”, ed. Hacer Haniç, *Yeni Anayasa Cumhurbaşkanlığı Sistemi Yeni Türkiye*, İstanbul: Hayykitap, 2017.

Solak, Mehmet, “Koalisyoncu Başkanlık Sistemi: Brezilya”, ed. Havvana Yapıcı Kaya, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Başkanlık Sistemi*, Ankara: TBMM Basımevi, 2015.

Solak, Mehmet, “İstikrarsız Hükümetler Ve Sürekli Reform Arayışı: İtalya’da Parlamenter Sistem”, ed. Havvana Yapıcı Kaya, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Parlamenter Sistem*, Ankara: TBMM Basımevi, 2015.

Soysal, Mümtaz, *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1993

Şahin, İrem, *2007 Anayasa Değişikliği Sonrasında Türkiye’de Hükümet Sistemi Arayışları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014.

Şahin, Mehmet Ali, “Doğru Anlamak”, ed. Nagehan Talat Arslan, *Başkanlık Sistemi Ve Türkiye*, Ankara: Alfa Aktüel, 2013.

Şencan, Hüdayi, “Japonya Hükümet Sistemi: Yarışan Partiler Değişmeyen İktidar”, ed. Havvana Yapıcı Kaya, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Parlamenter Sistem*, Ankara: TBMM Basımevi, 2015.

Parla, Taha, *Türkiye’nin Siyasal Rejimi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1995.

Parsak, Mehmet, “Parlamenter/Başkanlık/Yarı Başkanlık Hükümet Sistemlerine Genel Bir Bakış Ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Hükümet Sistemi”, *Sosyal Ve Kültürel Araştırmalar Merkezi*, S. 1, (2012), 1-28.

Powell, G. Bingham, *Çağdaş Demokrasiler Katılma, İstikrar ve Şiddet*, çev. Mehmet Turhan, Ankara, Türk Demokrasi Vakfı ve Siyasal İlimler Derneği Ortak Yayını, 1990.

Uluşahin, Nur, *Anayasal Bir Tercih Olarak Başkanlık Sistemi*, Ankara, Yetkin Yayınları, 1999.

Uluşahin, Nur, “Türkiye’de Mevcut Hükümet Sisteminin Niteliği ve Rejimin Başkanlık Sistemine Kaymasının Getireceği Tehdit ve Tehlikeler”, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, S. 1, (2011), 29-38.

Uzunparmak, Murat, *Başkanlık Sistemi Ve Başkanlık Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2013.

TBMM, *T.C. Anayasası*, Ankara: Savaş Yayınları, 2018.

Teziç, Erdoğan, *Anayasa Hukuku*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2005.

Teziç, Erdoğan, *Anayasa Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul: 1991.

Tunç, Hasan, Bülent Yavuz, “Avantaj Ve Dezavantajlarıyla Başkanlık Sistemi”, *TBB Dergisi*, S. 81, (2009), 1-39.

Tunç, Hasan, Faruk Bilir, *Anayasa Hukuku*, Ankara: Gazi Kitabevi, 2005.

Tunç, Hasan, Faruk Bilir, *Anayasa Hukuku Uygulamaları Örnek Çözümlü Olaylar*, Ankara: Nobel Basımevi, 2005.

Tunçkaşık, Halit, “Başkanlık Sistemi: Teori, Pratik Ve Tartışmalar”, ed. Havvana Yapıcı Kaya, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Başkanlık Sistemi*, Ankara: TBMM Basımevi, 2015 a.

Tunçkaşık, Halit, “Siyasi İstikrar İle Demokratik Kurumsallaşma Arasında Denge Arayışı: Arjantin Başkanlık Sistemi”, ed. Havvana Yapıcı Kaya, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Başkanlık Sistemi*, Ankara: TBMM Basımevi, 2015 b.

- Tunçkaşık, Halit, “Parlamenter Sistem: Teori, Pratik Ve Tartışmalar”, ed. Havvana Yapıcı Kaya, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Parlamenter Sistem*, Ankara: TBMM Basımevi, 2015 c.
- Turhan, Mehmet, *Hükümet Sistemleri Ve 1982 Anayasası*, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Basımevi, 1989.
- Tülen, Hikmet, *Türk Anayasa Hukukunda Bakanların Cezai Sorumluluğu ve Meclis Soruşturması*, Konya: Mimoza Yayınları, 1999.
- Yanık, Murat, *Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*, İstanbul: ALFA Basım Yayım Dağıtım, 1997.
- Yanık, Murat, *Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.
- Yavuz, Bülent, *Parlamenter Hükümet Sistemlerinde Ve 1982 Anayasasında Başbakanın Konumu*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.
- Yavuz, Bülent, “2007 Anayasa Değişikliğinin Doğurduğu Tereddütler ve Çözüm Yolları”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 1-2, (2008), 1173-1214.
- Yavuz, K. Haluk, *Türkiye’de Siyasal Sistem Arayışı ve Yürütmenin Güçlendirilmesi*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2000.
- Yazıcı, Serap, *Başkanlık ve Yarı- Başkanlık Sistemleri, Türkiye İçin Bir Değerlendirme*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Yetgin, Ramazan, *Evveliyat Kpss Tarih Ders Notları*, Ankara: İsem Yayıncılık, 2016.

Yıldırım, Hurşit, *Parlamenter Sistem Krizleri ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi*, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2017.

Yıldız, Ahmet, “Giriş”, ed. Havvana Yapıcı Kaya, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Başkanlık Sistemi*, Ankara: TBMM Basımevi, 2015.

Yılmaz, Şevki, “Türkiye’ye Başkan Olmak Yakışır!”, ed. Hacer Haniç, *Yeni Anayasa Cumhurbaşkanlığı Sistemi Yeni Türkiye*, İstanbul: Hayykitap, 2017.

Elektronik Kaynakça

(<http://www.milliyet.com.tr/1998/12/31/siyaset/siy01.html>, Erişim Tarihi: 28.06.2018).